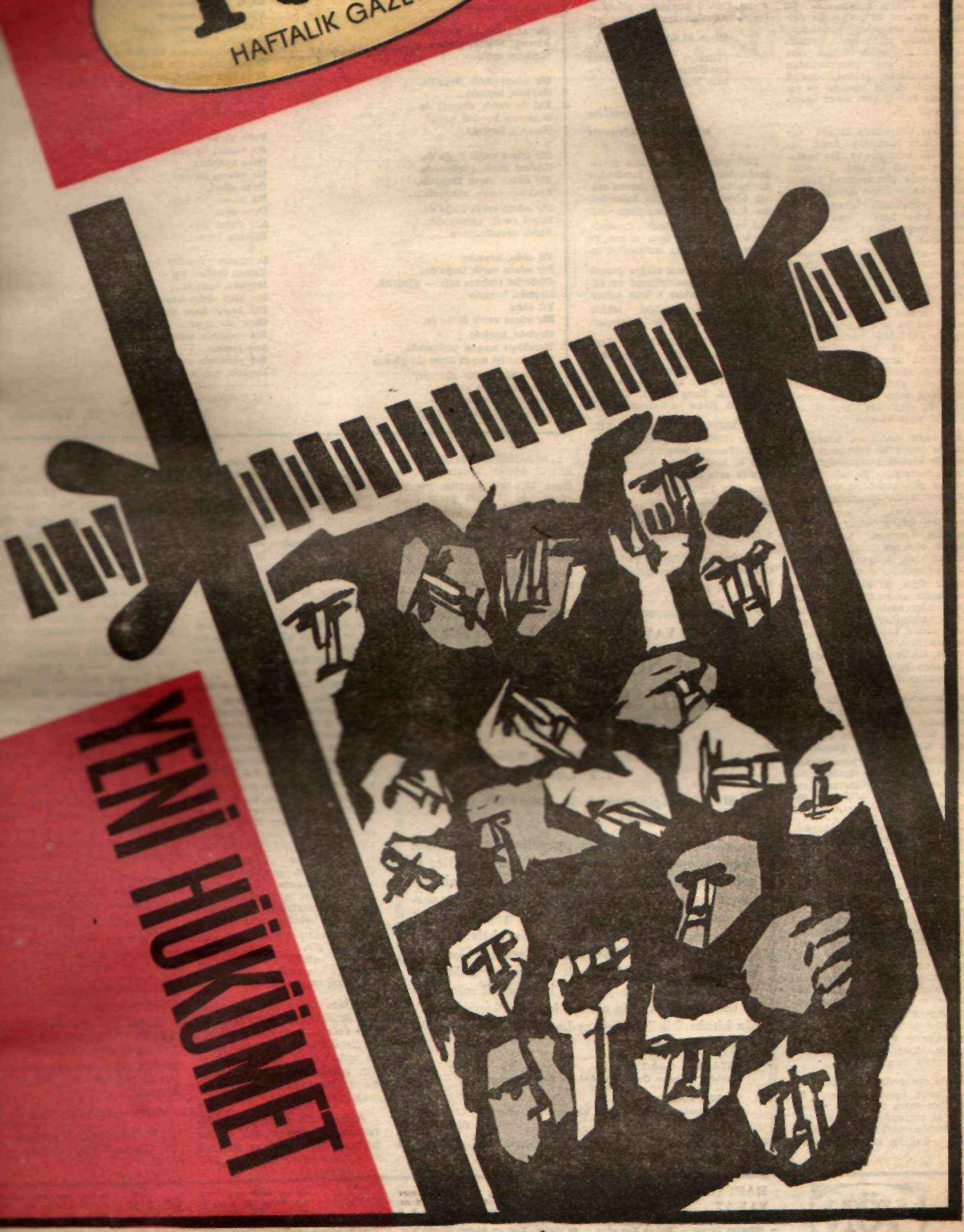
YÖN

HAFTALIK GAZETE

YENİ HÜKÜMET

Yıl: 4 Sayı: 135 29 EKİM 1965 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

İsparta Valisi

Memleket sorunlarına ışık tutmak için gecesini gündüzüne katarak çalışan, genç yaşlarında saçlarını döken, kamburunu çıkaran, yüzünü kırışıklıklarla doldurarak bir toplumun dertlerini, ızdıraplarını memleket sathına duyurmakta fayda vardır. Bu toplum ki; köy çocuklarından fakir tabakadan gelmiş, ancak tahsillerini devlet yardımı ile yapabilmiş hakiki yurt sever öğretmenlerdir

İsparta vilâyetinde çalışan öğretmenlerin baskılara artık tahammülü kalmamıştır. Bu baskılar ise sırtını kimlere dayamış olduğu iyice gün ışığına çıkmış İsparta Valisi Sayın Ertuğrul Süer'den gelmektedir İspartaya geldiği günden beri, öğretmenleri hor görmeğe çalışan, derneklerini kapatmak için baskılar yapan dernek genel kurullarının seçimle iş başına getirdikleri öğretmenlere, resmî yazılar yazarak vazifelerini bıraktırmak isteyen Ertuğrul Süerin, bu vesikaları, resmı yazıları alan öğretmenler tarafından bu sene Adapazarı'nda yapılan T.Ö.D.M.F. nunda dile getirilmiştir. 65 bin öğretmenin temsilcileri tarafından İç İşleri Bakanlığı nezdinde protesto edilmiştir Ne yazık ki öğretmenler zümresine zulm etmekten zevk duyan bu şahsa her hangi bir sual dahi açılmamıştır

Bu kadar hâdiseden sonra bir yazı ile gezici iki öğretmen arkadaşın köyleri gezmemeleri için emir çıkarmıştır. Bu da yetmiyormuş gibi seçimden önce yalnız öğretmenler zümresini salonlara doldurarak, siyasete karışmamaları için nutuklar çekmeğe başlamış. hepsini mesuliyetini müdrik olmıyan insanlar seviyesine koyarak, Anayasadan ve seçim kanunundan maddeler okumuştur. Eğer bu bir ikaza, neden devlet memurlarından yalnız öğretmenler böyle bir ikaza maruz bırakılmıştır? Ortada suç varsa, neden kanunî muamele yapılmamaktadır?. Bizleri halk nazarında küçük düşürme yetkisini nereden buluyor bu en yetkili makamlarımız?

Bu toplantılardan birî de 29.9.1965 tarihinde Keçiborlu Kaymakamlığının 27.9.1965 tarih ve 28 sayılı, valinin emirlerini bildiren yaz ile Keçiborlu'da, kilometrelerce uzak köylerden yaya olarak gelen öğretmenlerle yapıldı. Ve köylerden gelen bu öğretmenlerin yüzüne sayın vali tarafından şamar gib şu cümleler vapıştırıldı:

.....«Bundan sonra hepinizi adım adım takip ettireceğim Bu takibi hiç bir iktidar önliyemiyecektir. ..... bundan sınra kahvelerde ağız dalaşı yapamıyacaksınız. ..... hepinize benim gibi düşünmenizi tavsiye ederim» gibi...

O anda salonu dolduran bizleri, kurşuna dizseler bir damla kanımız damlamıyacaktı. Bir defa hepimiz ağız dalaşı yapan canlı bir varatık yerine konulmuştuk. İkinci olarak da yapacağımız hareketler ve günlük yaşayışımızdaki durumlar, 1960 öncesindeki gibi köy ve kasabalarda siyasî şahsiyetlerin tutumlarına bağlı olacaktı. Mukadderatımızı bu şahıslar tayin edecekti

Bugün bu seviyeye düşürülmeye çalışılan öğretmenlerden, 27 Mayıs'tan sonra 340 liralık maaşlarına az denmeden. köy köy, kasaba kasaba, yaya olarak dolaştırılmış ihtilâlin ve Anayasanın halka benimsetilmesi istenmiştir. Galiba bugün bu zahmetlerimizin mükâfatını görüyoruz. Ne olursa olsun memleketin müşkül durumlarında seve seve çalışacağız. Öğretmenler artık bu memleketin mukadderatını müsbet yönlere sürüklemeğe kararlıdır. Korkmıyoruz. Çünkü Anayasayı biliyoruz. Onun ışığından ayrılmıyoruz.

İlhan ALKAN

(Türkiye Öğretmenler Sendikası Keçiborlu Şubesi Başkanı)

Şehid edilen müzik öğretmeni

Bazı gazetelerde ve bazı çevrelerde, bir öğrencisi tarafından hunharca şehit edilen lisemiz müzik öğretmeni Erdoğan Kükrekol'un öğretmenlik formasyonu, şeref ve adalet ölçüleri üzerinde şüphe uyandırıcı bazı asılsız ve maksatlı beyanlara rastlanılmıştır.

Durumun, umumi efkâra gerçek yönleri ile aksettirilmesi ve öğrencinin bu haksız fiilinin anlaşılabilmesi için aşağıdaki teknik açıklamaya lüzum hâsıl olmuştur.

1. SUÇLU ÖĞRENCİNİN KİMLİĞİ: Atahit Yeşil. Tarsus 1943 doğumlu. Ali ve Ragibe'den doğma. İçel-Tarsus kazası Kel Ahmet Köyünden, Hane No. 1, Cilt 33, sayfa 60. Anne ve babası ölü.

2. ÖĞRENİM DURUMU VE YILLARI: 1957'de Sadık Eliyeşil İlkokulu (Tarsus) mezunu 1957-1958 orta I., 1958-1959 ve 19 960 yıllarında orta II. (iki yıl 0-1961 Orta III.; 1961-1962 Lise 1962-1963 ve 1963-1964 yılları (iki yıl) Lise II. Fen şubeler oku muş ve öğretim yılı so. da 7 dersten belgelenmiştir.

Dersleri: Edebiyat, Psikoloji, Coğrafya, Cebir, Geometri, Kimya, Müzik.

3. ÖĞRENCİNİN İMTİHAN DURUMU: Öğenci, Yönetmelik gereğince 1964-1965 öğretim yılı yaz döneminde 28.5.1965 günlü dilekçesi üzerine belge kurtarma imtihanlarına başlamıştır.

Yaz dönemi not durumu: Edebiyat (5), Cebir (5), Müzik (3), Psikoloji - Coğrafya - Geometri - Kimya derslerine girmemiştir.

Göz dönemi not durumu: Tarsus Devlet Hastanesinden aldığı 418 sayılı raporla (iki taraflı siyatik romatizma, 24 ağustos 1965 tarihinden itibaren 20 gün müddetle istirahatli) Engel'e kalmıştır.

Engel imtihanları durumu: 27.9 1965 Psikoloji (5), 28.9.1965 Geometri (Girmedi). 29.9.1965 öğleden önce Müzik (1), öğleden sonra Kimya (5), 30.9.1965 Coğrafya (girmedi).

4. AÇIKLAMALAR: Aldığı notlar ve imtihan günlerine göre, ekli tablonun da incelenmesinden anlaşılacağı üzere, GEOMETRİ imtihanına ilk anda, 103 sayılı T. ve T. Kurulu kararından faydalanıp tek dersten not doldurarak geçmeyi tasarladığı için girmediği düşünülebilir. Beden Eğitimi dersinin, okuduğu yılda öğretmeni olmadığına göre ayrık tutulması halinde, öğrencinin ortalama ile sınıf geçebilmesi için not toplamının 13X6=78 olması gerekmektedir. Oysa ki öğrenci, Müzik dersine girdiği anda not toplamı 53 olup, bunu Müzikten aldığı (1) numara ile 54'e bilâhare Kimyadan aldığı (5) numara ile de 59'a yükseltmiş; en son imtihanı olan Coğrafya'ya da girmemiştir. O halde öğrencinin Geometriden kurtarabilmesi için 20 nota ihtiyacı bulunmakta; Müzik ve Coğrafya derslerinden 10'ar numara alması gerekmekte idi. (103 sayılı karara göre) Coğrafya ve Geometriye girmediğine göre, son tek ders kararından faydalanma hakkı ise yoktur.

Öğrencinin istediği notları sağlıyabilmek için her iki öğretmenini de zaman zaman zorladığı, tehdit ettiği, rüşvet teklif ettiği ve açık kapılar aradığı sabit olup, ancak bunlar İdaremize ilgililerce zamanında intikal ettirilmemiştir.

Anlaşılacağı üzere Müzik öğretmenimizin bu müessif olayda herhangi bir taksiri ve olumsuz tutumu mevcut değildir ve düşünülemez. Öğrencinin isteği üzerine deffel-kalem 10 numara vermesi ise asla, Yönetmelikler, vazife anlayışı ve vicdanî yönden münakaşa kabul etmez. Velevki öğretmen bu öğrenciye böl keseden (9) numara vermiş bile olsa idi (Coğrafya'ya da girip 10 numara aldığını düşünmek şartiyle) yine matlup hasıl olmı yacak, öğrenci alt sınıf olan 78 numarayı dolduramıyacaktı.

Olay imtihan gününden 15 gün sonra vukua geldiğine ve not durumu yukarıda açıklanan şekilde bulunduğuna göre, olayın başka nedenleri vardır ve bunlar üzerinde durulmalıdır.

5. ÖĞRENCİNİN DISİPLİN DURUMU: Aldığı cezalar.

16.3.1962 Tekdir. Okula geç gelmek. İzinsiz sınıfa girip yazılı yoklamaya katılmak. Diğer derslere girmeyip, koridorlarda ve sınıf kapısı önünde gürültü yapmak.

29.4.1964 Tekdir. Sınıfa girmekte olan ders öğretmenine ihtara rağmen ayağa kalkmamak.

25.5.1964 Bir hafta okuldan uzaklaştırma. Öğretmenine derse gireceği sırada (Salak .....) diye hitab etmek, alaya almak.

25.11.1964 Tekdir. Dersten kaçmak.

ÖĞRENCİ HAKKINDAKİ GENEL HÜKÜM: Öğretmenlerine karşı saygısız, okula geç gelmeyi itiyad edinmiş, arkadaşları ile geçimsiz ve intibaksız bir öğrenci.

Aldığı mükâfatlar. Yoktur.

Y. Necmettin Karagülle
(Tarsus Lisesi Müdürü)

HAYLOLO

Bir adam vardı Doğu'da,
Haylolo, haylolo... (1)
Evi olduğu zaman, ekmeği yoktu
Haylolo, haylolo...

Bir adam vardı Doğu'da,
Ekmeği olduğu zaman, evi yoktu
Haylolo, haylolo...

Bir adam vardı Doğu'da,
Haylolo, haylolo...
Evi de vardı, ekmeği de
O zaman kendisi yoktu,
Haylolo, haylolo...

Bir adam vardı Doğu'da,
Gözleri vardı, görüyordu
Bir adam vardı Doğu'da,
Ayakları vardı, yürüyordu..
Bir adam vardı Doğu'da,
Elleri vardı, çalışıyordu..
Sonra efendicağzım...

Yıl oldu, haylolo!
Bir adam vardı Doğu'da,
Gözlerini trahom aldı — götürdü.
Haylolo, haylolo...
Yıl oldu,
Bir adam vardı Doğu'da,
Haylolo, haylolo...
Bacakları mayın tarlasında,
Oracıkta işi neydi deme iki gözüm
Türkçemizde bir söz var,
Aç köpek fırın yıkar
Hadi geç orasını,
Yıl oldu, haylolo haylolo...

Bir adam vardı Doğu'da,
Bir debrendi, iki debrendi
Yumuldu yumruk oldu,
Elleri... Elleri...

Dudakları var konuşuyordu
Beyni var düşünüyordu
Yüreği var atıyordu..
Ama elleri... Ama elleri...
Haylolo, haylolo...
Kolları kökünden kökünden,
Otesini anlatmağa ne hacet
O zaman yumrukları geriye döndü,
Bir salladı, iki salladı
Güldüler,
Karşısındakiler...

Oysa gözleri,
Ha vaaar, ha yok.
Oysa ayakları,
Ha vaaar, ha yok.
Oysa elleri,
Ha vaaar, ha yok.
Oysa ağzı,
Kit dişim kit
Kilitten berk...

Doğu'nun yüzyıllar boyu
Kısaca öyküsü bu
Haylolo, haylolo...
Bir kapı daha kapandı
Bir başka kapı daha,
Gıcır da gıcır...
Sol yanımda sancı var
Ano benim
Sol yanımda sancı var
Haylolo, haylolo...

(1) İmkânsızlık, çaresizlik...

H. Yazıkuşu

YÖN YAYINLARI'NIN YENİ KİTABI

YOKSUL ÜLKELER NASIL SOYULUYOR

Yazan: Pierre Jalée

Çeviren: Selâhattin Hilâv

7,5 Lira

Bu kitap için yazdığı önsözde DOĞAN AVCIOĞLU şöyle diyor:

«...Üçüncü Dünya, emperyalist sömürmeden ancak sosyalizm yoluna girerek kurtulabilir. O halde çağımızın temel çelişmesi olan kapitalizm - sosyalizm çelişmesi de, Üçüncü Dünya - Emperyalizm çelişmesinin kalkması ile, yani Üçüncü Dünyanın kurtuluşu ile çözülebilecektir. Bunun içindir ki Üçüncü Dünyanın geleceği, çağımızın en önemli meselesi olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun içindir ki, çağımızın bu önemli meselesini tam bir açıklıkla ortaya koyan Pierre Jalée'nin kitabı. bütün Türk aydınlarının kitaplığında bulunmalıdır.»

İSTANBUL DAĞITIMI:
Serbest Dağıtım Ortaklığı, Ankara Cad. 34/İstanbul

TAŞRA DAĞITIMI:
Sabri Özakar, Ankara Cad. Vilâyet Han, İstanbul

YÖN — 131

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu

Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer sokak No: 16/8 Yenişehir — ANKARA

Telefon: 17 69 89 — İstanbul Bürosu (Satış ilân ve Abone İşleri): Mol. İsfenari Sok. No. 22 Cağaloğlu — İstanbul Tel: 22 96 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

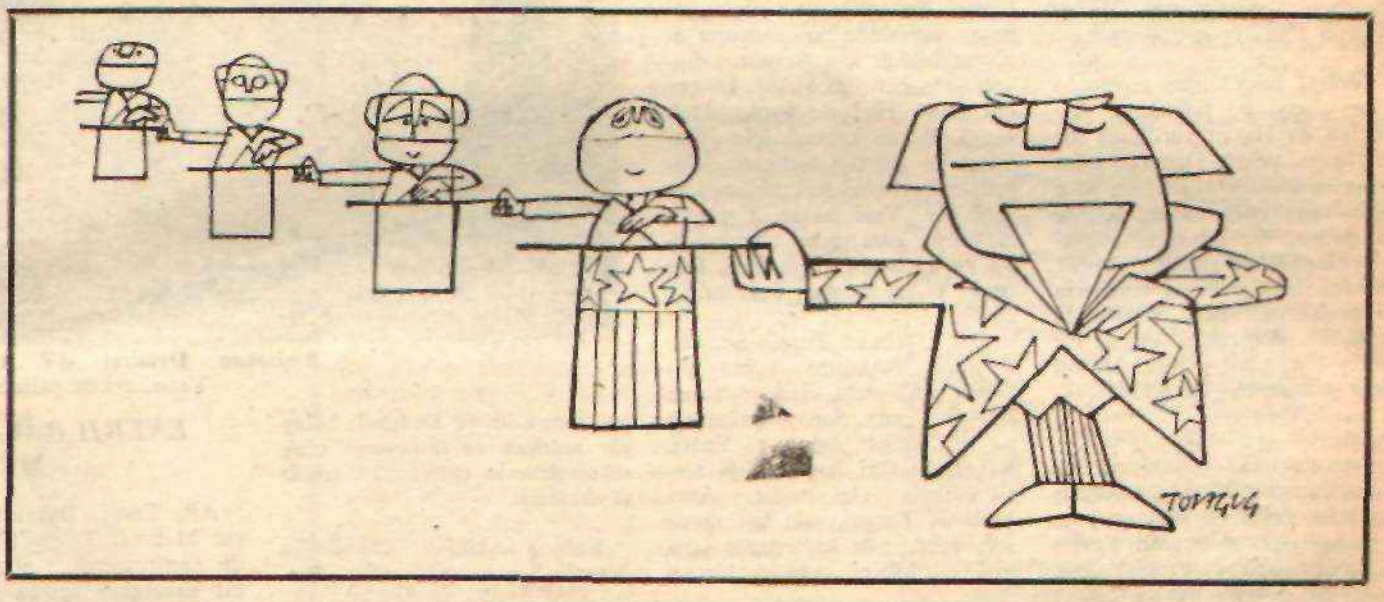
ABONE: [illegible] bir yıllık (52 sayı) 60 yı) 30.— T.L. Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır

İLAN: Sekiz sütunda santimi 25.— T.L. dır 40 rekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır İlân ve reklâmların yayınlanmasından doğrü hiçbir sorumluluk yüklenilmez

YÖN HAFTALIK GAZETE

BAKIŞ

CUMHURİYETİN 42. YILINDA

1923 TÜRKİYESİ

Çin'in mağrur lideri Mao'nun yakın mücadele arkadaşı Cai He-Shen, 1922 yılı Eylülünde şunları yazıyordu: «Emperyalizmin baskısı altındaki büyük ve eski ülkeler arasında en çok ıstırap çeken Türkiye ve Çin oldu.... Ey benim 400 milyon mazlum kardeşim, gördünüz mü olan biteni? Bizim gibi milletlerarası emperyalizmin baskısına uğrayan Türk halkı şimdi emperyalizmi yendi! Türklere hayranız ve onların verdiği büyük örneği biz de gerçekleştirmek istiyoruz...

Türk mücadelesi karşısında kör ve sağır kalamayız. Yakın Asyanın her yerinde mazlum halklar Türkiye'nin zaferini yürekten istemektedirler. Milletlerarası emperyalizmin zulmüne uğrayan biz, 400 milyon kardeş sıcak sevgi ve temennilerimizi göstermeli ve hep birlikte haykırmalıyız: Yaşasın mazlum Türk halkının zaferi!»

Atatürk için, «engin bir devrimci ruh taşıyan büyük adam General Kemal» sözlerini kullanan bu yazının yazılışından beri 43 yıl geçmiş bulunuyor. 43 yıl önce, «Ah, biz de Türkler gibi yapabilsek» diye imrenen Mao'nun Çin'i, rejimi ne olursa olsun, atom bombasına sahip, büyük ve mağrur bir devlettir. Çin bütün dünyayı titretmektedir. Ya dün Çin'in imrendiği Türkiye? Türkiye bugün varlığının en geri on ülkesinden biri ilân edilmektedir. Bağımsızlığına kavuşan Asya-Afrika ülkeleri, dün kurtarıcı gözüyle Türkiyemizi, bugün önemsiz bir Amerikan uydusu saymaktadırlar.

Cumhuriyetten beri geçen kırk iki yıl, bütün sorunlarını çözmüş ileri ve bağımsız bir Türkiye kurmak için bol bol yeterliydi. Yapamadık. Türk milliyetçileri boş övünmelere itibar etmeyin, nerede yanıldığımızı açıkça ortaya koymalı ve ikinci bir kurtuluş savaşına hazırlanmalıdırlar.

Öyle görünür ki, Cumhuriyetten sonra iki büyük hâtâ işledik. Dış düşman kovulduktan sonra, Türk köylüsünü ağa, eşraf ve tefeci baskısından kurtararak onu gerçekten milletin efendisi yapacak olan köklü bir toprak reformunu gerçekleştirmeyi unuttuk. Ağa, eşraf ve tefeciyi ekonomik ve kültürel baskı altında devrimci ve Atatürkçü Türk köylüsü yetiştirme amacını güden eğitim cephelerinin hasa gidecağini düşünemedik. Batının iki yüz yıl önce yaptığı toprak reformuna hâlâ el atabilmiş değiliz!

İkinci hâtâ, ekonomik politikanın seçilişinde oldu. Türk geleneği ve şartlar, devletçiliği zorunlu kılıyordu. Halbuki biz, millî bir kapitalizm kurmaya yöneldik. Çok kısa süre uygulanan devletçilik dahi kâğıt üzerinde kalmayacak başarılarına rağmen, esas itibariyle kapitalizmi geliştirme aracı oldu. Yabancılarla batılı işler çevirmenin özlemini çeken İstanbul ve İzmir komprador-ları, devletçilik yıllarında da zenginleştiler.

1946 TÜRKİYESİ

Çok partili hayata, sosyal yapıda önemli hiç bir değişikliği gerçekleştirmeden geçtik. Yeni düzen, bütün iyi niyetlerine rağmen, halka pek bir sey veremiyen, üstelik jandarma ve tahsildar geleneğini sürdüren devrimci kadroların tasfiyesine yol açtı. Ağa, eşraf, tefeci ve komprador egemenliği kesinlikle ortaya çıktı. Son yirmi yıl, Cumhuriyetin tasfiye edemediği bu geri unsurların, halkın oyunu kolayca alarak sağladıkları egemenlik dönemidir. Yabancılara yaslanma ve Dünyanı Umumiyenin yeni bir biçimde geri gelişi, bu egemenliğin kaçınılmaz sonucudur.

Atatürkün partisi, Cumhuriyetin ilk yıllarından beri fırsat bekleyen, kendi eliyle güçlendirdiği bu geri unsurların artan baskısı karşısında devrimcilikte ısrar edebilir miydi? Bunu cesaretlendirmek çok güç. Ama yeni şartlarda devrimcilik akıntıya karşı kürek çekmek kadar zordu. Partinin belki de yıkılmasına yol açacak olan bu güç iş, göze alınamadı. CHP kendini akıntıya bırakmayı tercih etti. Toprak reformu, köy enstitüleri, kalkınma planları rafa kaldırıldı. Tarım Bakanlığına bir ağa getirildi. Yücel'lerin, Tonguç'ların yerini, Sirer'ler, Ban guoğlu'lar aldı. Ve nihayet bir toprak ağasının liderliğinde, ağalar, tefeciler ve kompradorlar, halk çoğunluğunu peşlerinden sürükleyerek iktidara geldiler. Deneme, 27 Mayısta son buldu.

1965 TÜRKİYESİ

Sayın İnönü, 27 Mayıstan sonra da, 1946'da başladığı denemenin başarısı için elinden geleni yaptı: 27 Mayısı, «İlk Hedefler Bevannamesi» sınırları içinde tuttu. Seçim sonrası huzursuzlukların ve darbe teşebbüslerini önledi. En güç durumlarda dahi, soğukkanlı ve güler yüzlü bir idarenin örneğini verdi. Ekonomik durgunluğu giderdi. İşçilere geniş haklar tanıdı. Fındık, tütün, buğday fiyatlarını yükselterek, köylü kütlesini kazanmaya çalıştı. Ümit etmekteydi ki, artık yeni bir demirkırat denemesi önlenecek ve 27 Mayıs Anayasası çerçevesinde kalkınmanın zorunlu kıldığı reformlara el atılacaktır. Ümitler gerçekleşmedi ve CHP, Menderes dönemindekinden çok daha büyük bir yenilgiyle karşılaştı. CHP, servet beyannamesi, vergi açıklaması, tarım vergisi, Sovyetlerle yakınlaşma gibi teşebbüslerden ve toprak reformu sözlerinden ürken varlıklı üyelerinin ihanetine uğradı. CHP'li eşraf ve ağa takımı, etkileri altındaki seçmenleri de peşlerinden sürükleyerek reformcu gidişe karşı durdular. CHP «ortanın solundayız» yerine, «sağındayız» da dese, hâkim sınıf çıkarlarına dokunan tedbirler yüzünden bu ihaneti tanıyacaktı. CHP reformculuğunu son derece yetersiz bulan ileri unsurların bir kısmı da, açık, seçik ve tutarlı bir programla ortaya çıkan TİP'e kaydılar. Böylece 20 yıllık deneme, halktan yana her türlü reform fikrine karşı çıktığı halde, fakir köylü ve işçinin oylarını toplayan Menderes politikası şampiyonlarını, hüviyetçe bir çoğunlukla yeniden iktidara getirdi.

20 yıllık denemenin ortaya koyduğu sonuç şudur: Feodal kalıntılardan hâlâ kurtulamamış ve az sayıdaki işçisi dahi bölgesel bağlılıkların etkisi altında bulunan bir toplumda parlamentoculuk, geri unsurların egemenliğini sağlamaktadır. Halbuki az gelişmiş bir ülkede sistemin yaşaması ve istikrara kavuşması, parlamentonun zorunlu reformları gerçekleştirebilmesine bağlıdır. Aşırı sağcı çoğunluklar getiren sistem ise, reform yollarını tıkamakta ve toplumun azınlıktaki dinamik unsurları arasında hoşnutsuzluğu körüklemektedir.

Bu durum yalnız Türkiye'ye özgü değildir. Güney Amerikada et-raflı bir sosyolojik araştırmaya girişen Fransız siyasî bilimler uzmanı Lambert, bizimkine hayli benzer bir sosyal yapıya sahip bulunan ülkelerin çoğunda, parlamenter sistemin aşırı muhafazakârlığın güçlü bir aracı olduğunu ortaya koymuştur. Reformcu güçler, sistemin dışına çıkış yolları aramışlardır. Prof. Duverger de, «Politikaya Giriş» adlı eserinde şu acı hükme varmaktadır: «Modern usullerin görünüşü altında eski feodal otokrasi rejimleri işler. Demokratik usuller, eski rejimlerin yıkılmasına yardım etmek şöyle dursun, onları gizleyerek devam etmesini sağlar.»

Bu ölçüde kötümserliğe elbette yer yoktur. Yalnız, çok önceden başlayan temel hâtâlar yüzünden, az gelişmişliğin bütün zincirlerini kırmak için yeterli olan yirmi yıllık bir süreyi israf ettiğimizi daha uzun yıllar israfa hazırlandığımızı bilmek gerekir. Reformcu güçlerin sosyal yapı değişmediği sürece gelecek seçimlerde de başarısızlıklara uğraması mümkündür. Hesabımıza gitmiyor diye, basını kuma sokunca kem gözlerden korunduğunu sanan devekuşları gibi bu acı gerçeği görmekten kaçamayız.

Türkiye'de Anayasa düzeninin bu gün en samimî savunucuları, hiç şüphe yok, reformcu güçlerdir. Bu düzeni yaşatmak için, reformcular, ellerinden gelen cehdi göstereceklerdir ve parlamento - devrim çelişmesine demokratik bir çözüm yolu arayacaklardır.

Acı gerçekleri olduğu gibi görmekten kaçınmayan bir tutum bugünkü çıkmazdan kurtulma cehdinin sağlam bir hareket noktasını teşkil etmesi bakımından önemlidir. Rejimler havallere değil gerçeklere dayanarak uzun ömürlü olurlar. Anayasadan ve reformlardan yana güçler Türkiye'nin daha uzun süre zaman israfına tahammülü kalmadığını gözönünde tutarak, demokratik devrim yolunu açma durumundadırlar.

Doğan Avcıoğlu

TEK SEÇİCİ DEMİREL'İN HÜKÜMETİ

Hükümet ünlü kişilerle de dolduruldu durum değişmiyecekti. Önemli olan AP'nin uygulayacağı politika idi. Bu politika belliydi ve tek seçici Demirel, «seçim leri bir referandum niteliğindedir» demekteydi. Yâni Demirel'e göre, millet, petrol konusunda yabancı şirketlere imtiyaz tanınmasını istiyordu. Millet, toprak reformuna karşıydı. Millet, servet beyannamesinin kaldırılması ve iş adamlarının az vergi ödemesi gerektiği düşüncesindeydi. Millet, toprak ağalarının vergi ödemesini reddediyordu. Millet, yabancı sermayeden yanaydı...

Türkiye gerçeklerine tamamen aykırı düşen bu politikayı, Ahmet ya da Hasan yürütmüş hiç bir önemi yoktu. Demirel, John son yönetiminin azgelişmiş ülkelere tavsiye ettiği tarzda, tekellere dayanan bir politika izleyecekti. Kalkınma planına girecek projeler dahi, yabancı tekellerin vizesinden geçecektir. Sam amca da kendi politikasına uygun bir iktidarı, dış yardım musluklarını biraz gevşeterek destekleyecektir.

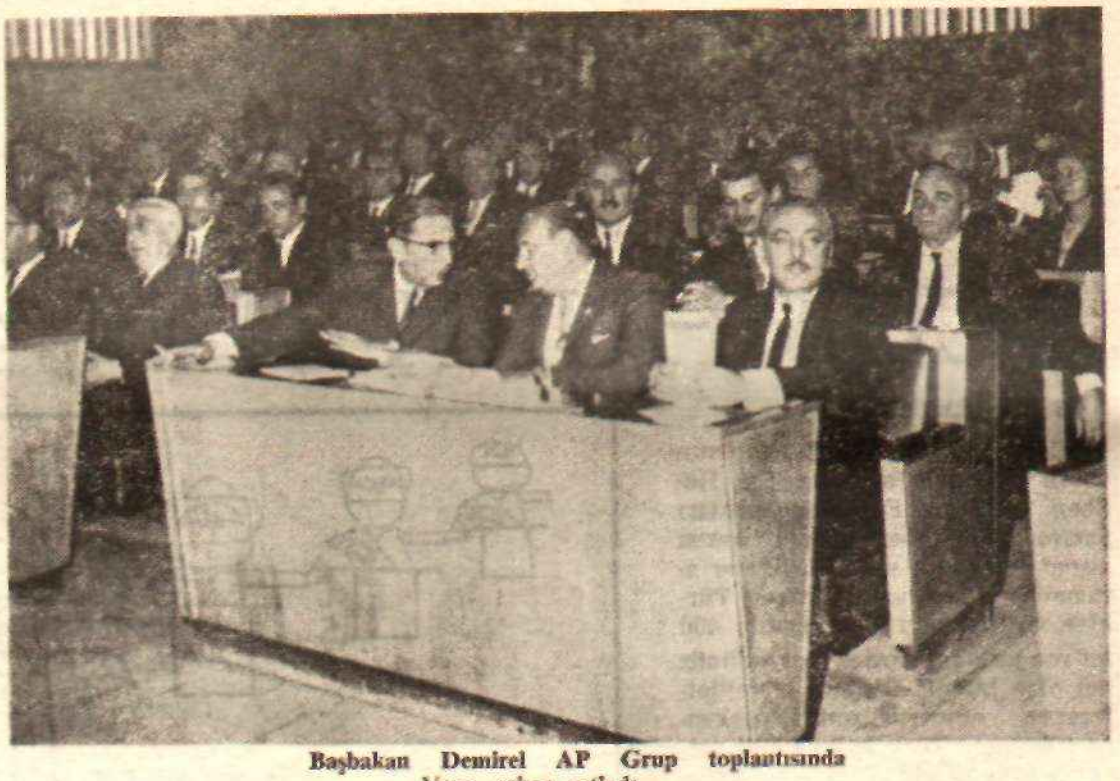
Bu konuda başmüşavirliği, Keynes'ten bir parça esinlenmiş kapitalist doktrinin mutaassıp savunucusu Prof. Aydın Yalçın yapacaktı, olmadı. Prof. Yalçın, Kabineye, Devlet Bakanı olarak girecek ve Plânlama Teşkilâtına bakacaktı. Fakat Plânlama Teşkilâtı Kanunu, bu konuda yetkinin Başbakan Yardımcısında olacağını açıkça yazıyordu. Bu durumda Prof. Yalçın DPT'ye ancak «gayri resmi» olarak bakabilirdi ki, Yalçın bunu kabul etmedi ve kabine dışında kaldı. Yalçın, çok konuşan bir bakan olarak gazeteciler için bir nimetti. Bu şans kaçırıldı ve DPT ile bizzat Demirel'in meşgul olacağı anlaşıldı.

Kabinede en şaşırtıcı tercih, Dışişleri Bakanlığına İhsan Sabri Çağlayangil'in getirilişi oldu. İnönü'nün görüşlerine fazla itibar ettiği için Washingtonun pek hoşuna gitmeyen Hasan Işık, akıllı bir tercihle, kabinede görev almadı. Bu iş için Hans Amca'nın baş adamı olan ve Sam Amca ile Hans Amca'nın yüzde yüz dümen suyunda gitme politikasının şampiyonluğunu yapan eski Bonn Büyükelçisi Settar İlksel biçilmiş kaftandı. Ne var ki İzmir miletvekili, Büyükelçiliği sırasında sefaretin paralarını zimmetine geçirmek suçu ile Yüce Divanda yargılanmaktaydı. Bu sebeple Demirel, Celâl Bayar'ın elinden tutup yükselttiği eski Bursa valisi Çağlayangil'i tercih etti Çağlayangil azıcık Fransızca azıcık İngilizce ve azıcık da Rusça bilir ve valiliği sırasında Amerikaya yaptığı geziyi her vesileyle anlatmayı çok sever. Dışişlerinde tecrübesi, Hasan Işık'a ve kâlet ettiği kısa sürede, Avrupa Konseyinde başkanlık etmesinden ibarettir. Yeni Dışişleri Bakanının en büyük meziyeti, tam bir emir kulu zihniyetini temsil etmesidir. Dışişlerine bu meziyeti yüzünden getirilmiştir. Anlaşılıyor ki Demirel, emir kulu bir bakan aracılığı ile Dışişlerini bizzat yürütecektir.

Demirel'in sağ kolu durumuna gelen Faruk Sükan ise, önemli İçişleri Bakanlığına getirilmiştir. Dr. Sükan, «Bir iki TİP milletvekili girerse, meclis çalışamaz» sözleriyle ün kazanmış bir kasaba politikacısıdır. Gençlik meseleleriyle yakından ilgilenmektedir. Kasım ayında yapılacak Türkiye Millî Talebe Federasyonu Kongresinde AP'ye yatkın bir Genel Başkan seçtirmek için Sükan şimdiden hazırlıklara başlamıştır. Gençlik — Sükan çekişmesi, önümüzdeki dönemin en ilgi çekici faaliyetlerinden biri olacaktır.

Savunma Bakanlığına ise Hasan Dinçer yerine, YÖN okuyucularının yakından tanıdığı Kadirli ağası Ahmet Topaloğlu getirildi. Topaloğlu, polislikten yetişme başarılı bir idare adamıdır. 27 Mayıs onu Hatay Valiliğinde yaklamış ve arkadaşı İ. S. Çağlayangil gibi Balmumcuya göndermiştir. Ama Topaloğlu, Birinci İnönü Kabinesinde İçişleri Bakanlığında gösterdiği başarı sayesinde bu kusurunu unutturabildiği için Savunma Bakanlığına getirilmektedir. Dinçer CKMP'yi Türkeş'e kaptırdıktan sonra, Bakan kalmak için Demirel ile giriştiği tertipler dolayısiyle, Savunma Bakanlığını kaybetmiştir. Yeni bakan Topaloğlu, nabza göre şerbet vermeyi bilişi ve kurnazlığı sayesinde, Dinçer'in yerini kolayca doldurabilecektir.

Ünlü Mehmet Turgut ise, «Enerjiden başkasını kabul etmem» şeklindeki sözde direnmelerinden sonra, Sanayi Bakanlığına yerleşmiştir. Böylece Enerji Bakanlığındaki başarısızlığı tescil edilmiş olmaktadır. Ama Mehmet Turgut, eski koltuğuna ona yüzde yüz bağlı müsteşarının getirildiğini, yani hiç bir şe-

Başbakan Demirel AP Grup toplantısında
Vazo, erken çatladı...

pek sınırlıdır ve Demirel, kolay söz anlayan ve dinleyen ufak teknisyenlerle çalışmayı tercih etmektedir.

Kabine teşkilinde Demirel'in önemli başarısızlığı rakibi Saadettin Bilgiç'i kabineye alamamış olmasıdır. Bilgiç, Başbakan Yardımcılığı istemekteydi. Demirel'in ise Kabinede ikinci bir horoza tahammülü yoktu. Bu yüzden Bilgiç Kabine dışı kaldı. Hiçbir «Bilgiç»çi kabineye giremedi.

Dr. Faruk Sükan — Saadettin Bilgiç — Ertuğrul Akça
İçerdeki muhalefet teskin ediliyor

Yalnız Bilgiçin Demirele muhalefeti pek fazla mübalâga edilmemelidir. En büyük meziyeti sabırlılığı olan Bilgiç, Demirel'e karşı kazan kaldırmayı göze alacak cesarette bir politikacı değildir. AP Genel Başkanlığı seçimindeki yenilgisi üzerine, Bilgiç ikinci adam rolünü kolaylıkla kabul etmiş ve bu rolü sürdürmüştür. İki eski arkadaşın birbirlerinden nefret ettikleri ve Bilgiç'in parti içinde küçümsenmiyecek bir güce sahip olduğu muhakkak sayılmakla beraber, sabırlı ve cesaretsiz Bilgiç'in Demirel için bir tehlike teşkil etmesi şimdilik beklenmemelidir. Demirel halen partiyi de, hükûmete de hâkim durumdadır ve Türkiye, ilki iflâsla biten, yabancıların koltuğunda bir kalkınma denemesini ikinci defa yaşamaya hazırlanmaktadır.

ENERJİ BAKANLIĞI MESELESİ

AP, Enerji Bakanlığına tekrar Mehmet Turgut'u getiremedi. Getiremezdi, çünkü böyle bir hareket, açıkça halkı ve zinde kuvvetleri hiçe saymak anlamına gelirdi. Petrol konusunda tuttuğu yolun açıkça memleket zararına olduğu, bir değil, bir düzine delille ortaya çıkmış olan ve kendisine karşı yapılmış delillere dayanır objektif ithamların hiç birine cevap vermiyen bir kişinin, tekrar Enerji Bakanlığına getirilmesi, sağ duyuya ve kamu oyuna karşı meydan okumak olurdu. Bu sebeple Süleyman Demirel, —belki de AP nin içinde yer alan daha memleketçi yahut daha makul düşünen çevrelerin etkisi altında— Mehmet Turgut'u, pek istediği Enerji Bakanlığından uzaklaştırdı. Ama aziz arkadaşını ve eski ortağını bir hadden daha fazla kırmaya da gönlü razı olmadı. Bir elle aldığını öteki elle vererek açığı fazlasıyla kapattı. Bulunan formül, hem milleti aldatmak amacına hizmet edecek ve hem de Turgut'u ve Turgut'un yol arkadaşlarını memnun edecek en iyi yoldu. Yeri gelmişken belirtelim ki, böylesine başarılı bir kurnazlığı gösterebilen politikacıların, diğer vasıflar bakımından sıfır olsalar bile, kurnazlık bakımından üstadlık çapına ulaşmış kimseler olduğunu teslim etmek, objektif yargının kaçınılmaz sonucudur. Düşünülen kurnazlık şundan ibaretti. Madem ki hiçbir çevrenin istemediği, bizzat AP li önseçmenler tarafından dahi hor görüldüğü için Genel Merkez kontenjanından aday gösterilen Turgut, artık Enerji Bakanı yapılmamak suretiyle bir darbe yiyecektir. O halde «bu mağdur kardeş»e biri resmî, diğeri de fiilî olmak üzere iki bakanlık teslim edilmek (onun Enerji Bakanlığını fiilen yine de idare etmesini sağlamak) suretiyle, onu tatmin etmek gerekir. İşte bu sebeple, Mehmet Turguttan bağımsız olarak Bakanlık görevini yerine getirebilecek bir şahıs değil, Turgut'un «tavsiye» ve talimatını aynen yerine getirebilecek bir şahsı Enerji Bakanı olarak ilân etme formülü keşfedilmiştir. Gerçekte İbrahim Deriner, Mehmet Turgut —eski dostu olduğu için— tarafından Enerji Bakanlığı müşteşarlığına getirdiği, daha önce elektrik işlerinden başka konuyla uğraşmamış, meseleler karşısında belli bir görüş ve prensiple çıkmayan ve ancak «durumu idare etme» politikasından anlayan bir kişidir. Hele petrol konusunda hiçbir bilgisi yoktur ve bu gerçek değişmediğini söyliyerek şerefi kurtarmaya çalışmaktadır. Turgut'u bu görüşünde tamamen haksız bulmak mümkün değildir. Gerçekten eski Müsteşar İbrahim Deriner, Mehmet Turgut'un yükselttiği klasik memur tipli bir kişidir. YÖN okuyucuları Deriner'i, Prof. Muammer Aksoy'un yazıları dolayısiyle yeteri kadar tanımaktadırlar. Yeni Enerji Bakanının Mehmet Turgut'un gözünün içine bakması beklenir.

Demirel'in öteki bakanlarının çoğu ismi dahi bilinmeyen ikinci üçüncü planda kimselerdir. Tüccardan Kâmil Ocak, Çarşamba eşrafından oyunsever Ali Fuat Alişanoğlu bakan olmuşlar, Milli eğitim gibi önemli bir bakanlığa Orhan Dengiz, Tarım Bakanlığına meçhul bir tarım teknisyeni olan Bahri Dağtaş getirilmiştir. Koltukları ünlü kişilerin doldurmasına alışmış olan çevreler, bu yüzden hayal kırıklığına uğramışlar ve«Böyle de hükümet olur mu» demeye başlamışlardır. Ama unutulmaktadır ki AP'nin politikacı kadrosu

A.P. Genel Merkezinin bir marifeti

Seçimlerden sonra AP. Genel Başkanı, yabancı gazete muhabirlerine bir sürü beyanat verdi. Parti merkezi, bunları Türk gazetelerine de dağıttı. Ne var ki, Türk gazetelerine dağıtılan metinler ile yabancı gazetelerde çıkan metinler arasında bir karlı dağ vardır. İçeriye başka, dışarıya başka konuşulmaktadır! Hele London Times muhabirine, bir çocuğun dahi sormıyacağı saçma sapan sorular sordurulmuş ve cevaplandırılmıştır! Türkçe de bilen London Times muhabiri, eğer yerli basına dağıtılan metni gördü ise, Türk kamu oyuna aptalca sorular soran acemi bir gazeteci olarak tanıtıldığı için herhalde üzülmüştür.

Demirel'in yerli basına verilmeyen beyanatında, toprak reformu konusunda şu ilgi çekici sözler var: Toprak reformu konusunda Demirel, «Esas itibariyle taraftarız» diye konuşmuş, «Her köylüye toprak vermek için nereden toprak bulacaksınız? Bir başka memleket mi bulmak lâzım?» demiştir. Demirel, büyük devlet çiftlikleri ile topraklarının dağıtılacağını, Ceylânpınar gibi çiftliklerin dağıtılması gerektiğini söylemiş, «Büyük çiftlik sahiplerinden vergi alınacak mı?» sorusunu da, «Ne kadar zengin çiftçi var, hemen hemen yok» diye karşılamıştır. Demirel, pamukta bile yüzde doksanın küçük çiftçiler olduğunu ifade ederek, «Bunlar vergi veremez» diye eklemiştir.

Muhabir, Kaldor'un teklifine değinerek, «Büyük çiftçiler, yüzde 16 vergi verirlerse, yılda bir milyar lira elde edileceğini» hatırlatmış, Demirel, «Kaldor'un rakamlarına inanmıyorum» diye cevap vermiştir.

Demirel'in bu incileri, bir alaturka kurnazlıkla Türk kamu oyundan saklanmıştır!

çek kendisi tarafından da zaman zaman itiraf edilmiştir. Böyle olduğu halde, sırf Turgut'un arzularına tamamen uyacağından emin olunduğu içindir ki, eski bakan Mehmet Turgut tarafından Petrol Dairesi Reisliğine vekâlet etme görevi dahi bu şahsa verilmişti. Kendisinin Petrol Dairesi Reisi olarak yaptığı şey, Turgut'un talimatına harfiyen uyarak «yabancı şirketleri darıltmama» politikasına sadık kalmaktan ibaret olmuştur. Turgut'u yerinde bırakmak, daha samimi ve hiç değilse dürüst bir davranış teşkil ederdi.

Hülâsa: Bugün Mehmet Turgut ve «Mehmet Turgut zihniyeti» —Turgut'un Enerji Bakanlığından ayrılması sonucunda— şeklen bir tokat yediyse, Mehmet Turgut'a İbrahim Deriner vasıtasıyla fiilen elinde bulunduracağı Enerji Bakanlığından başka bir de Sanayi Bakanlığı teslim edildiği için, kamu oyu da gerçekte bir yumruk yemiş demektir. Fakat AP nin kurnaz idarecileri, bu oyunla milleti aldattıkları ve hilelerinin kimse tarafından farkedilmediği kanısındadırlar. İkinci Demirkırat'ın, birincinin hatalarından hiçbir ders çıkarmadığı her davranışından belli olmaktadır.

Meclisin ilk toplantısı

Şimdiye kadar Meclis toplantıları, yüksek rütbeli subaylar tarafından ilgi ile izlenirdi. Bu sebeple Meclisin ilk toplantısında, hiç bir subayın bulunmayışı dikkatler çekti...

AP'lilerin herhangi bir olaya sebebiyet vermemek için kulakları büküldüğü anlaşılmaktaydı. Bu yüzden Nilüfer Gürsoy ve Yüksel Menderes, ancak seçim bölgelerinden az sayıda milletvekili tarafından alkışlandı. AP yöneticilerinin eski hanedan mensuplarının alkışlanmasını önlemek için sıkı bir kulis çalışması yaptıkları görülmekteydi. AP, Meclis Başkanı adayı seçiminde de Ali Fuat Başgil'i kenara iterek, ılımlı Ferruh Bozbeyli'yi ileri sürmüştü. Bozbeyli, CHP oyları da katılınca ikinci turda başkan seçildi. TİP adayı Cemal Hakkı Selek de, 15 TİP oyunun dışında 5 oyu da öteki partilerden aldı.

MECLİS'TE İLK ÇATIŞMA

Anayasanın hükmü açıktır: Parti grupları, Meclis Başkanlık Divanında kuvvetleri oranında temsilcilerini sağlayacak şekilde yer alacaklardır.

Buna rağmen AP, TİP ve CKMP ye Divanda hiç yer vermemiştir.. Mecliste iktidar 239, muhalefet 210 koltukla temsil edildiği halde, AP, Meclis Başkanlığı ve iki başkanvekilliğini kendine almış, muhalefete yalnız bir başkanvekilliği vermek istemiştir. Görülüyor ki daha ilk adımda AP. Anayasayı çiğnemeye kalkışmıştır.

Yeni Meclis Başkanı Bozbeyli'nin başkanlığında yapılan Grup Temsilcileri toplantısı da bir sonuç vermedi. Toplantıda TİP.'e öncelik sırasında yer verme ve bir Grup Başkanlığı odası sağlama işleri kolaylıkla çözülldü. Fakat Başkanlık Divanı konusunda bir anlaşmaya varmak mümkün olmadı. CHP. temsilcileri, iki büyük partinin kontenjanlarından fedakârlık yaparak TİP ve CKMP. ye birer kâtiplik vermesini ileri sürdüler. TİP buna rıza göstermedi. Muzaffer Karan, «Lütuf istemiyoruz. Anayasanın tanıdığı bir hakkı istiyoruz» diyerek, TİP'e bir başkanvekilliği, bir idare âmirliği ve bir kâtiplik verilmesi gerektiğini söyledi. TİP'in Anayasayı anlayışına göre, parti grupları, Başkanlık Divanının her kademesinde temsil edilmeliydi. AP. bu görüşe kesinlikle karşı çıktı. Küçük partilere kâtipliklerin bile verilmesine rıza göstermiyen AP temsilcileri, meseleyi parti grubuna götürmek gerekçesiyle toplantıdan ayrıldı. Ne var ki ertesi Salı günü Başkanlık Divanı, MP ve YTP ve birer kâtiplik veren, TİP ve CKMP'yi Başkanlık Divanı dışında bırakan bir teklifle Meclise geldi. İlk fırtına kopacaktı. MP. Grubu yayınladığı bir —bildiride. AP. yi «oy ekseriyeti ile Anayasa dahil her kaideyi bertaraf edecek bir zihniyeti daha ilk anda ortaya koymak» ile suçluyordu. TİP, Anayasanın tanıdığı bu açık hakkın korunmasında azimliydi.. Muhalefet partileri, YTP nin mırın kırın etmesine rağmen, bunu ortak bir mesele yapmaktaydılar. Gerçi AP. Başkanlık Divanında temsil meselesinde Anayasayı çiğnerse, meseleyi Anayasa Mahkemesine götürmek mümkün değildi. Ama bu, Anayasa çiğneme gerçeğini değiştirmiyordu.

Fırtına Salı günü Meclişte kopacaktı. Fakat herhalde şimdilik fırtınalardan çekinen Demirel'in telkiniyle AP liler bir önerge vererek Başkanlık Divanı seçimini Çarşambaya bıraktılar.

Çarşamba günkü toplantıda bütün muhalefet grupları, AP'nin Başkanlık Divanında parti gruplarının temsili meselesindeki tutumunu tenkitte birleştiler. Şimdi, grup temsilcileri, meseleye bir çözüm yolu arayacaklar ve Millet Meclisi, parlamentodaki ilk gürültüye sebep olacak bu konuyu Pazartesi günü yapacağı toplantıda ele alacak.

SOYA YAĞI MESELESİ

Zeytin üreticisi ve satıcısı, soya yağı ithaline karşıdır. Odalar Birliği de ithalatın önlenmesini istemektedir. Sam Amca ise, bize zorla soya yağı satmak kararındadır. Geçen yıl ancak bir süre için yağ satışını durdurmaya rıza göstermişti.

Ticaret Bakanlığına soruyoruz: «Odalar Birliği de, zeytin üreticisi ve satıcısı da soya yağı istemiyor. Niye soya yağı ithaline kalkışırsınız?» Bakanlığın cevabı «üreticiye zarar vermiyecek miktar ve zamanda ithalat yapacağız» şeklindedir. Yani ithalât yapılacaktır. Anlaşılıyor ki Sam Amca, tarım fazlası anlaşmasından yararlanmak için soya yağı ithalini şark koşmaktadır. Amerikan çiftçisi ve yağ tüccarı ile, Türk çiftçisi ve yağ tüccarının çıkarları çatışmaktadır. Bakalım Demirel Hükümeti, Amerikan ve Türk burjuvazisinin çıkarları çatıştığı zaman nasıl bir çıkar yol bulacaktır?

İNÖNÜ CHP'NİN BAŞINDAN AYRILIR MI?

Bu haftanın başında İnönü'nün CHP'nin başından ayrılacağı ve siyasi hayata Tabii Senatör olarak devam edeceği yolundaki haberleri tekrar tazelendi. Yorucu bir mücadele için ilerlemiş yaşı, İnönü için bu gibi ihtimalleri son yıllarda sık sık hatırlatmaktaysa da, böyle bir düşüncenin gerçekleştirileceği CHP Kurultayının ne zaman toplanacağı dahi bugün belli değildir. İki yılda bir toplanan Kurultay'ın olagan toplantısına daha bir yıl zaman vardır. İnönü'nün, kendisinden sonra partiyi etrafında toplamaya muktedir bir liderin, yaygın deyimi ile bir «halef»in şimdiden ortaya çıkmasını arzuladığından şüphe edilemez. Feyzioğlu mu olur, Aksal mı olur, Erim mi olur, her kimse, şimdiden meydana çıkmalı ve İnönü'den sonra partiyi etrafında toplayabileceğini göstermeli düşüncesi uzun mücadelelerin yorgun düşürdüğü yaşlı lidere câzip görünebilir. Fakat halefiyet konusunda adaylarda bir hareket yoktur Nitekim İnönü'nün liderlikten ayrılacağı haberi üzerine fikri sorulanlardan Erim, «Kurultayın ne zaman toplanacağı bile belli değil» demiş, Aksal ise, «İnönü'nün çekileceğini sanmıyorum. Çok erken ortaya atılmış bir mesele» diyerek görüşünü açıklamıştır. Sadece Gülek, «İnönü ayrılırsa Genel Başkanlığa adaylığınızı koy musunuz» sorusuna «Allah bilir» cevabını vermiştir.

HA GAYRET

24 Ekim 1965 Pazar günü Yeni Gazete' de şu haber çıktı:

«Cuma günü sabah saat 9.30'da Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e 4'üncü koalisyon hükümetinin istifasını veren Başbakan Suat Hayri Ürgüplü'nün köşkten ayrıldıktan sonra o gün öğleye kadar yaptığı işlerden biri de meşhurların teşkil ettiği Kuşadasındaki Turizm şirketinin kurucu ortakları arasına katılmak olmuştur. Ürgüplü, ortaklığa bizzat yıldırım bir telgrafla katılmış, miktarı açıklanmamakla beraber hatırı sayılır bir iştirak meblâğı göndermiştir. Başbakanın böyle bir şirkete katılmasının bazı çevrelere göre asıl özelliğini iktisadi felsefe olarak bir kere daha liberalizmi savunan rengini ortaya koyması teşkil etmiştir.

Daha önemlisi bir iki gün içinde Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık makamına resmen oturacak olan AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in de şirketin ortakları arasına katılması beklenmektedir. Halen Kuşadasında tetkiklerde bulunan Alman Profesörü Baade de Demirel'in şirkete iştirakini fikir olarak olumlu karşılamıştır. Nitekim Profesör Baade dün Ankarada bulunan Süleyman Demirel ile bir telefon görüşmesi yapmış ve kendisinden hafta arası bir gün için randevu almıştır. (...)

Merkezi Kuşadasında bulunan «Turistik Tesisler Kurma ve İşletme Anonim Şirketi» Başbakan Ürgüplü'den sonra halefi olacak Demirel'in de katılmasıyla kurucular kadrosunu bir hayli takviye etmiş olacaktır. Turistik tesisleri devletin elinden alıp halka maletmek olan şirketin bu gayesi etrafında sayıları 200'ü geçen birçok meşhur birleşmiştir. Şirketin İdare Meclisi Başkanı halen Cumhurbaşkanı Gürsel'in kardeşi Sırrı Gürsel'dir. Süleyman Demirel'in kardeşi Şevket Demirel, yine Cumhurbaşkanının oğlu Özdemir Gürsel, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Nasır Zeytinoğlu gibi isimler yanısıra Türk ticaret âleminin tanınmış simaları Vehbi Koç ve Kâzım Taşkent de bu meşhurlar ortaklığının kurucuları arasında yer almışlardır.»

Başlı başına bir belge olan bu haber üstüne Ürgüplü şöyle bir açıklama yapmıştır:

«Memleket turizmini teşvik için kurulan bu ortaklığa birçok arkadaşlarımla ben de yurdun gelişmesine en mühim bir saha saydığım turizme faydalı olmak amacıyla seve seve katıldım.»

Evet, Sayın Ürgüplü ortaklığa katılmıştı, ama 2500 lira ödiyerek katıldığını söylüyordu. Gayesi «turistik tesisleri devletten alıp halka vermek» olan turistik işletmeye pek az bir «mebiâğ» ile katıldığını açıklıyordu. Böylece eski Başbakan Sayın Ürgüplü'den, yeni Başbakan Sayın Demirel'in yakınlarından ve Cumhurbaşkanı Sayın Gürsel'in pek yakınlarından kuvvetli ortaklarla nurlu ufuklara yönelen turistik işletme, artık« turistik tesisleri devletten alıp halka vermek» olan amacını rahat rahat gerçekleştirebilirdi. Çünkü ortakları arasında devlet katında bu kadar önemli kişiler bulunan bir şirketin böyle bir görevi ehliyetle verine getireceğine şüphe yoktu.

rine bir turistik gelişme hakkında bilgi veren

cularana daha fazla açıklama yapmak lüzumsuzdur. Ancak bu turistik işletmenin müteahassısı Prof. Baade'nin 7 Mayıs 1965 tarihli Die Zeit gazetesinde yazdığı bir makaleyi hatırlamak faydalı olacaktır. Turistik alanları ve bu arada öncelikle deniz kıyılarını kapatmak üzerine bir turistik gelizme hakında bilgi veren ve yön gösteren Prof. Baade, İspanyadan, Yunanistandan örnekler vererek sahillerimizin yabancı şirketler veya paravana yerli şirketler eliyle kapatılmasının icaplarını araştırmaktadır. Türkiye halkı büyük kentlerde deniz kıyılarını çoktan kaybetmiştir. Şimdi şehir otelerinde Anadolunun en güzel sahilleri de sıra sıra kurulan şirketlerce kapatılmaktadır. Şimdilik turizm furyası bu biçimde devam ediyor.

Anlaşılan siyaset alanında ün salmış kişilerimiz ve onların yakınları da meşhur Baade'nin tavsiyelerine uyarak bir meşhurlar şirketi kurmayı ve devlet elinde bulunan turistik alanları satın alıp halka yani kendilerine devretmeyi uygun bulmuşlardır. Sayın Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in bu teşebbüsten haberi olmadığına inanmak isteriz. Gerek askerlik hayatında ve gerek ihtilâlden sonraki politika hayatında ismine en küçük bir gölge düşmiyen sayın Gürsel elbette böyle kombinezonların dışında ve böyle ortaklıklardan habersiz olmalıdır.

Süleyman Demirel ve ekibinin durumu ise açıktır. Başbakan zaten iş çevrelerinden gelmiştir. Yakınları da iş âleminin içindedirler. Bunda şaşılacak bir şey yoktur. İş'le politikanın birbirine katıştığı demokrasimizde para kazanmak ile siyaset yapmak arasında yakın ve tehlikeli alâkalar süregelmektedir. Politikada nüfuzlu olmak iş alanında nüfuzlu olmayı ve iş alanında nüfuzlu olmak politikada nüfuz sahibi olmayı sağlamaktadır.

Eski Başbakan Suat Hayri Ürgüplüye gelince...

Sakin edası, ölçülü davranışlarıyla çevresinde saygı uyandıran Ürgüplü'nün özel durumu Atatürk Türkiyesinin nereden kalkıp nereye vardığını pek iyi göstermektedir. Biz burada Ürgüplü'yü şahsan kınayacak değiliz. Bir sosyal oluşun içinde onun vardığı nokta Atatürk ihtilâlinin nasıl eriyip yok olduğunu gösteren örneklerden biridir. Bir yandan oğlunu Osmanlı hanedanından bir prensese veren sayın Ürgüplü öte yandan Başbakanlıktan istifa ettiği gün yıldırım telgrafıyla turizm şirketine ortak oluyor. Tabii pek iyi niyetle, ve söylediği gibi memleket turizminin gelişmesi amacıyla..

Ama bir yandan hanedana bir yandan kapitalizme aşılanacak Türk politikacısı, statükonun bekçisi olmak bir yana daha da gerilerde bir muhafazakâr rüzgârı kolladığı içindir ki Türkiyenin derdlerine deva olacak fikirlerden fersah fersah uzakta kalmaktadır.

Bütün bu olayları tarihi akış içinde günlük politikadan, ve kişilerden uzakta, gerçek ölçüleri içinde değerlendirmek zorundayız. Kapitlizmin emperyalizmine başkaldıran Türk Milli Kuruluş Hareketinin bugün vardığı noktada Türkiyeyi idare edenlerin tutumları Atatürkün gösterdiği yönlerin çok dışına düşmüştür.

Ama şimdi bu davranışların sahipleri çıkıp da:

— Seçimi biz kazandık, millet böyle istiyor.. Derlerse ne olacak?

Doğru belki de öyledir. Belki de millet böyle istiyor. Bunun içindir ki eski ve yeni devlet adamlarını kendileri veya akrabaları, turizm şirketleri kurup, kendi deyişleriyle «devletin elindeki turistik alanları halka» satacaklardır.

Onlar kendilerine düşen işleri çevirebursunlar, bizler de bu çevrilen işleri okuma yazma bilen vatandaşlarımıza duyurmaya çalışalım. Elbette bir gün gelecek bütün bu yazılanların birikiminden doğacak düşünceler gerçek sahiplerini bulacak.

Şimdilik turistik şirkete ve meşhur kurucularına başarılar dileriz. Ha gayret! Bu memleket şimdiye kadar bu zihniyet ve bu tutumla kaikındı.

Çanakkale Seramik Fabrikasının kurucuları da ünlü politikacılardı.. Çukurova Elektrik Şirketinin kurucuları da ünlü politikacılardır. Ereğli Demir Çelik de ünlü politikacıların yatağıdır.. Kuşadası Turizm Şirketi de ünlü politikacıların teşebbüsü oluyor.

Nurlu ufuklara da işte böylece yöneliyoruz zaten..

İlhan Selçuk

Gerçek Saygısı

SOSYALİZMİN TÜRKÇESİ

Fethi Naci

Meyhaneler, salonlar, kitaplar, dergiler, gazeteler, açık oturumlar, sokaklar, meydanlar derken sosyalizm sonunda parlâmentoya girdi. Sosyalizmin parlâmentoya girmesi, yeni bir dönemin başlangıcı olacaktır: Artık Türkiye'de sosyalizmin Türkçesi başlayacaktır.

Eni boyu nedir bugüne kadar Türkiye'de sosyalizm adına söylenenlerin? Dünyanın üç kıtasından, Asya'dan, Afrika'dan, Amerika'dan, diyelim Seylan'dan, Gana'dan, Brezilya'dan aklı başında birtakım sosyalistler gelseydi Türkiye'ye, 10 ekim seçimlerinde meydanlara çıkıp konuşsalardı, söyledikleri Türk sosyalistlerinin söylediklerinden farklı mı olurdu? Onlar da toprak reformu diyeceklerdi, onlar da «Kahrolsun emperyalizm!» diyeceklerdi, onlar da dış ticaretin devletleştirilmesini isteyeceklerdi, onlar da hızlı sanayileşmeden yana olacaklardı, onlar da halk kitlelerinin eğitim imkânlarına kavuşmalarını isteyeceklerdi... 10 ekime kadar, Türk sosyalistlerinin söyledikleriyle her hangi bir az gelişmiş ülkenin sosyalistlerinin söyledikleri arasında önemli bir fark yoktu. Fark, belki ileri sürülen metodlardaydı: Örgütlenmiş Türk sosyalistleri ısrarla «Anayasa »diyorlardı, «Seçimle iktidara gelmek» diyorlardı; öbür az gelişmiş ülkelerin sosyalistleri başka yollar da öneriyorlardı. Ama hangi yoldan olursa olsun, iktidara gelince istenen şeyler, aynı şeyler oluyordu: Gerçek bir bağımsızlık, gerçek bir toprak reformu, gerçek bir sanayileşme, gerçek bir eğitim reformu..

«Dünle beraber gitti cancağızım —Ne varsa düne ait— Şimdi yeni şeyler söylemek lâzım.» Böyle diyor Mevlâna. Evet, şimdi yeni şeyler söylemek gerek. Türk sosyalizmi, daha doğrusu sosyalizmin Türk yolu, bu «yeni şeyler»in içinden çıkacak. Söyleyebilecek miyiz bu «yeni şeyler»i? Mesele buradal

Parlâmento dışındaki sosyalizm elbette genel sözler söyleyecekti. Meselâ, «Kula kulluk yetsin artık!» diyecekti. Oysa parlâmento içindeki sosyalizm, meselâ yeni «İş Kanunu» için belirli kanun maddeleri getirmek zorunluğunda. «Kula kulluk yetsin artık!» sözleri artık yetmeyecek. Parlâmento içindeki sosyalizm, bu işin üstesinden gelebilecek mi? Sosyalizmin Türkçesini söyleyebilecek mi? Parlâmento içindeki sosyalizm, sosyalizmin Türkçesini söyleyemezse bütün suç, bütün yetersizlik kendisinde mi olacak? Bunları uzun uzun konuşmamız gerek.

Türkiye'de «sol», ilk defa 10 ekim seçimlerinde birleşti, hep bir ağızdan konuştu, kişisel kırgınlıkları, küskünlükleri, anlaşmazlıkları bir yana bıraktı; bir büyük ve yüce amaç uğruna birçok şeyi unutmak gereğini duydu. Ne var ki, bu birleşme, bir örgütün bilinçli bir toparlayıcılık çabası sonunda değil, birtakım bireylerin kişisel çabaları sonunda oldu. Öyle ki, bu bireyler birtakım sözlerinin haklılığını olaylar apaçık ortaya çıkardığı hal de bu haklılığın tadını çıkarmak zevkinden kendilerini mahrum ettiler.

Sosyalizmin Türkçesini söylemek, Türkiye'de sosyalizmin toprağa yerleşmesinin vazgeçilmez şartı. Ve bu, bütün toplumcuların ortak çabalarıyla gerçekleşebilir ancak. Örgüt içinde olsun, örgüt dışında olsun, bütün toplumcuların ortak çabalarıyla... Davranışlar değişik olabilir. İdris Küçükömer Parti'ye girebilir, Sabahattin Eyüboğlu Cumhuriyet gazetesinde yazdığı o çok önemli yazıda «bağımsızlık»ın önemini belirtebilir; bütün bu yollar sosyalizme çıkar, halkımızın mutluluğu için girişilen savaşa şu ya da bu şekilde katılmaya çıkar. Mesele, bunları değerlendirmekte. Mesele, ayrıca, sosyalist eleştiriye kulak vermekte, «maiyet» anlayışını bırakarak» dâva arkadaşı» anlayışına ulaşabilmekte.

Önümüzdeki günler, bu kaygıları daha da somutlaştıracak. Dileğimiz, bütün «sol»un ortak bir güç haline gelmesi. Bunun ne denli çaba isteyen bir iş olduğunu biliyoruz. Bu çabayı göstermek durumunda olanlar da her halde sorumluluklarının farkındadır, diyoruz.

ROGER GARAUDY

SOSYALİZM VE İSLAMİYET

Çevirenler:

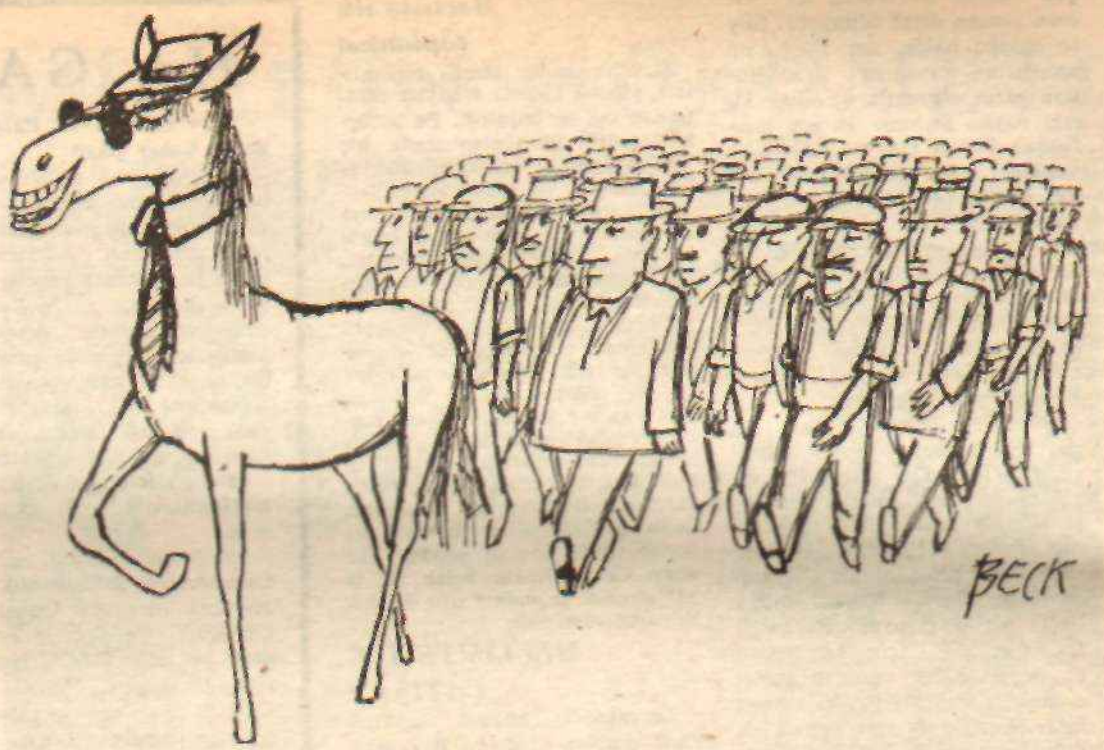
DOĞAN AVCIOĞLU — E. TÜFEKÇİ

ÇIKTI

4 Lira

YÖN YAYINLARI: P. K. 512 — İstanbul

İstanbul Dağıtımı:
Serbest Dağıtım Ortaklığı - Ankara Cad. 34 — İSTANBUL
Taşra Dağıtımı:
Sabri Özakar — Vilâyet Han, İstanbul

Ekim 1965'te Türk - Alman Derneğinde bir sergi açan yabancı karikatürist Beck, Türkiye'deki izlenimlerini belirten bir kaç karikatürünü yayımlamak üzere YÖN'e verdi. Yukarıda bu karikatürlerden biri.

MUHTAR ÜNİVERSİTENİN KAHRAMANLIĞI!

Bu aylar, Universitelerde Rektör seçimi aylarıdır. Universite mensuplarının seçimlerdeki davranışları, önümüzdeki devrede bilim çevrelerinin tutumları bakımından iyi bir fikir vermeye yetecektir. Bu açıdan bakılınca, Ankara Universitesindeki rektör seçimi hazırlıkları hayli düşündürücüdür. Ankara Universitesindeki seçim Kasım başlarında olacak. Geçen dönemde Prof. Ihsan Doğramacının rektör olarak seçilmesi dış yardım kaynaklarıyle Universitenin arasını bir hayli iyi tutmuş, ama becerikli rektör elindeki imkânları Universite için değil, kendi Fakültesi, yanı Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimler Fakültesi için kullanarak kafasındaki «Hitit Universitesi»nin çekirdeğini hazırlamıştır. Ankara Universitesi bu defa da sözde akıllılık ederek geleceğini teminat altına almayı düşünmekte, ama aslında bilim haysiyeti bakımından oldukça küçültücü bir tutuma kendini kaptırmaktadır.

Universite çevrelerinden, özellik le Ziraat, Ilâhiyat ve Tıp Fakültelerinden dışarı sızan kanaat şudur: «Yeni iktidar mensupları içinde, geçmişteki olaylar ve davranışlar yüzünden Universiteye kızgın olanlar ve ilk fırsatta «kara cübbelilerin hakkından gelmek» ateşivle yananlar çoktur. Bunları teskin etmek için en iyi çare, o çevrelerle arası iyi olan birini rektörlüğe getirerek Universitevi kurtarmaktır!»

Bu «endişeli» çevrelerin üzerinde durdukları isimlerin başında, Menderes ve Zorlu zamanından beri Dışişleri Bakanlığının Müşavirliğini yapan Prof. Suat Bilge bulunmaktadır. Bu defa, rektör adaylığı sırasının Sivasal Bilgiler Fakültesine gelmiş olması da bu tutumda olanların işini kolaylaştırmaktadır. Bu arada. Prof. Bahri Savcı veya Yavuz Abadan gibi isimlere pek iltifat edilmemekte, birincisinin solculuğu. öbürünün de Halk Partisine yakınlığı yüzünden Universite üzerine şimşekleri çekmelerinden korkulmaktadır.

İktidar sempatizanı bir ismin gölgesine sığınmayı haysiyetlerine yediremiyen ve hic olmazsa meselâ Eczacılık Fakültesi gibi bir Fakülteden tarafsız bir kimseyi rektörlüğe secerek Universitenin şerefini kurtarmanın mümkün olacağını sananlar şimdilik azınlıktadır. Önümüzdeki günler. Türkiyedeki üniversitelerin kendilerine tanınan muhtarlığı ne şekilde anladıklarını daha iyi gösterecektir.

GENERALLER, CIA VE DIŞ POLİTİKA

Amerikan dış politikasını kim yürütüyor? YON'ün orta sayfasında iki av kadar önce çıkan bir yazıda Kennedy gibi kişilik sahibi bir liderin bile, CIA ve generallerin zorlamasıyla Küba'yı istilâ macerasına sürüklendiği, yetkililerin açıklamalarına dayanarak belirtilmişti. Johnson ise, sebepsiz Dominik istilâlarına girişecek ve Vietnam'da yeryüzünün en barbar harbini yapacak kadar bu şiddet taraftarlarının etkisi altındadır. Nitekim ünlü Demokrat Senatör Fulbright bu haftaki televizyon konuşmasında bu tehlikeyi açıklamıştır. Fulbright'a göre, Savunma Bakanlığı dış siyasete şekil ve yön verilmesini muazzam ölçüde etkilemektedir. Savunma Bakanlığı, Johnson üzerinde büyük bir nüfuza sahiptir. Bu kuvvetin dış politikada hâkim olması tehlikesi üzerinde durulmalıdır. CIA da devlet politikasında aşırı bir yetkiye sahip olmamalıdır. CIA, dış politikada bir icra organı değil, bir istihbarat organıdır.

Ama Fulbright'ın bu doğru sözlerine rağmen, dış politikayı «kaba kuvvetten yana» generaller yürütmekte ve CIA hükümet darbelerinin icracısı olmaktadır. Bu, dünya için büyük bir tehlikedir.

AMERİKALILARIN «HAK» ANLAYIŞI

1950 den beri Amerikan Askeri Yardım Heyetine bağlı işyerlerinde çalışmış olan personel, son aylarda, kendilerine oynanmış olan bir oyunu tamir edebilmek için uğraşmaktadırlar. Pazar ve bayram tatili gündeliklerinin ödenmesiyle ilgili olan mesele, Türkivedeki Amerikan makamlarının hukuk anlayışı bakımından hayli ibret vericidir.

Amerikan Yardım Teşkilâtı, 1964 yılına gelinceye kadar, yürürlükteki Iş Kanununa rağmen, kendi işyerlerinde çalışan kimselere pazar ve bayram tatili ödemesi yapmamakta direnmiş ve ancak NATO—IS Sendikasının uğraşmaları sonunda, uzlaşmazlık Prof. Hicri Ok, Halil Tunç ve üç Amerikalıdan kurulu bir hakem komitesine verilmiştir. Hakemler iki tarafın karşılıklı tâvizleri sonunda, pek karışık hükümler taşıyan ama yine de işçiler lehine bazı ödemeler yapılmasını gerektiren bir sonuca varmışlardır. Meselenin asıl ilgi çekici tarafı bundan sonra başlamaktadır. Amerikan Yardım Teşkilâtı, hakem hevetinin kararına uymayı ve 30 Haziran 1965 tarihine kadar müracaat edeceklere birikmiş ücretleri ödemeyi yapmayı kabul etmiş, fakat Amerikanca bir kurnazlık göstererek bu kabul kararını herkesin duyabileceği bir şekilde ilân etmekten kaçınmıştır Ovle ki, kararı kulaktan duyup da Amerikan Hevetinin kapısını çalanlar, «artık iş işten geçti. vaktivle müracat etseydiniz» diye terslenmektedirler.

C.I.A. NELERE MUKTEDİRDİR?

Adamın cebine esrar koyup yakalatmak gibi alaturka polis oyunları herkesçe bilinir. Siyasi polisin adamın kapısının altından suç evrakı atıp, sonra evde arama yaptığı anlatılır. Amerika Dışişleri Bakanı Dulles'ın ziyaretinde dolarların yüzü suyu aşkına, Amerikan Sefaretinin arkasında kuru sıkı bombalar patlatılmış ve gazetelerde azılı komünistler diye zavallı Vatan Partisinin mensuplarının uzun saçlı sakallı korkunç resimleri yayınlanmıştı. Menderes, bu tertiplerle, «Türkiye'de de komünizm tehlikesi artmaktadır. Dolar ver de Dulles, bunları tepeliyelim» demek istemekteydi.

Bütün bu alaturka oyunlar, CIA'nın son marifeti karşısında, son derece masumane kalmaktadır. Amerikan Haber Ajansı Associated Press'in Washington'dan verdiği şu haberi okuyunuz:

«Amerikan Senatörü Stephen Young, kendisine CIA (Amerikan Gizli İstihbarat Teşkilâtı)na mensup bir kimse tarafından dan Vietnam konusunda verilen bilgiyi açıklamıştır CIA mensubu şahsiyet, Amerikalı gizli CIA ajanlarının. Vietnam'da Viet Cong kıyafeti giydikten sonra, halka eziyet ettiklerini. böylelikle, halk üzerinde Viet Cong aleyhtarı tepkinin doğmasına uğraştıkları. nı belirtmiştir.

Stephen Young'ın açıkladığına göre, CIA mensupları, Viet Cong kılığına büründükten sonra, çeşitli işkenceler yapmakta, ırza tecavüzden başka. insan da öldürmektedirler.»

Demek ki CIA. bile bile masum insanların ırzına geçmekte, masum insanları öldürmektedir. Cinayetin daha korkuncu herhalde tasavvur edilemez. Hitler bile masum insanları fırınlatırken, yer yüzünden yahudi kötülüğünü kaldırdığına inanıyordu. CIA. belki düşman yaptı sanılır diye. yüzde yüz masum olduğunu bildiği halde insanları öldürmektedir!

CIA, hiç şüphe yok ki, Hitler'in de rekorunu kırarak, dünya vahşet rekorunu elinde tutmaktadır.

Komünist Partisi Meselesi

Gürsel ve Ürgüplü'nün Komünist Partisi tartışmalarına Demirel de katıldı ve hiç bir şekilde komünist partisi kurulmasına müsaade edilmiyeceğini açıkladı. Tatlı bir tesadüf, geçen hafta Amerikalılararası Basın Birliğinin toplantısında konuşan State Department'ın 3 numaralı adamı Teksaslı Thomas Mann da, «komünist partileri» meselesinde azgelişmiş ülkeleri ikaz etti. Thomas Mann, Dominik müdahalesini tertipleyen ve Kennedy'nin baş dostu Dominik Cumhuriyeti Başkanı Bosch'u dahi «komünist himayecisi» sayan sertlik politikası taraftarı bir kişidir. Güney Amerika'da askeri diktatörlüklerin desteklenmesi ve Amerikaya karşı her türlü milliyetçi hareketin komünistlik sayılarak derhal ezilmesi tezinin şampiyonudur. Bu tez, Güney Amerika'da onun ismiyle «Mann doktrini» olarak anılmaktadır.

Dışişleri Bakan Yardımcısı Mann'a göre, sanayileşmiş kapitalist ülkelerde komünist partilerine müsamaha edilebilirmiş, fakat azgelişmiş ülkelerde bu mümkün değilmiş. Zira «toplum modernleşemediği için» azgelişmiş ülkeler etkiye elverişliymiş. Azgelişmiş ülkelerde değil komünist partileri, komünistlere müsamaha eden, ya da onlarla işbirliği yapan reformist teşekkülleri dahi Mann tehlikeli bulmakta ve bu ülkeler yöneticilerini ikaz etmektedir. Mann'ın komünistlik ölçüsü, «Amerikaya karşı bağımsız hareket etme» olduğu unutulmamalıdır. Bu ölçülerle meselâ Türkiye'de TİP komünist, İnönü ise komünist himayecisi ve işbirlikçisidir. Bunun içindir ki Amerikan televizyonu seçimleri «Türkiye'yi sola kaydıran İnönü'nün yenilgisi» diye bir müjde olarak verdi. Mann Doktrini, en basit anlamıyla, «Azgelişmiş ülkelerde ancak Amerikan uydusu hükûmetlere müsaade edilir ve bu hükûmetler, bağımsızlıktan yana siyasî hareketlere göz açtırmamalıdırlar» anlamına gelmektedir.

İzmir Belediyesi ve Türk petrolü

İzmir Belediyesinin, petrol ihtiyacını Petrol Ofisten almak için bir anlaşma imzalaması ve Ofise satış yerleri kiralaması büyük bir olay sayıldı. Gerçekten bir kamu kuruluşunun, ihtiyaçlarını yabancı şirketler yerine bir kamu kuruluşundan sağlaması ve ona satış kolaylıkları tanıması Türkiye'de artık olağanüstü bir olay sayılmaktadır. Devletin devletten, yani kendinden alış-verişini sağlayacak olan Petrol Ofisi Kanun tasarısı, iki yıl Mecliste uyutulmuştur. Çeşitli devlet kuruluşları, bu arada belediyeler, nedense ihtiyaçlarını yabancı şirketlerden karşılamakta ve satış istasyonları için en iyi yerleri yabancı şirketlere vermektedirler. Şimdi İzmir'de Petrol Ofisi, sağladığı önemli tâvizler karşılığı. Belediyenin 20 yıl süre ile akaryakıt ihtiyacını karşılayacaktır. İzmirde çeşitli tesisler kuracaktır. Daha önce Mobil ve B.P. tarafından kiralanan ve mukavelesi gelecek ay sonunda bitecek olan istasyonlar Ofise devredilecektir. Gerek Ofis, gerek Belediye için avantajlı olan bu anlaşma, tabii ki yabancı şirketlerin hiç hoşuna gitmemiştir. İzmir piyasasını Petrol Ofise kaptırma tehlikesini önlemeye çalışmışlardır. Ve Belediye Meclisinde AP'li üyelerden müttefikler bulmuşlardır. İzmir Belediye Meclisinin geçen hafta yaptığı toplantıda 30 AP'li üyeden 18'i yabancı şirket savunuculuğu yapmışlardır. Ama 12 AP'li üye ile 15 CHP'li üye tarafından desteklenen Başkan Osman Kibar, anlaşmanın Meclisçe kabulünü sağlamıştır. Gönül isterdi ki, Türk belediyeleri, devlet kurumu ile yabancı şirketler arasında bir tercih söz konusu olunca, tereddütsüz devlet kurumunu seçsin.

DEMİREL'İN İLK GÜNÜ...:

Nimet Arzık

Yeni Başbakan Demirel — Eski Başbakan Ürgüplü
«Fıs...Fıs...Fısss!..»

Salonda, son derece endişesiz, son derece sokulgan, son derece mutlu, son derece «kendi kazanmış» bir Ürgüplü, son derece «muzaffer» bir Demirel'in kulağına uzun uzadıya dostluklar, yakınlıklar akıtıyordu: Senato Başkanı olacağı söyleniyordu da!...

Zafer, AP'lilerin koridorunun mermerlerine «nurlar» serpiyordu. Yenilgi, CHP koridorunun mermerlerine gölgeler düşürüyordu!

AP'ninki sarmaşdolaşlıklar, «Akıllı olmaya mecburuz... Bize büyük sorumluluk düşüyor», şap şup öpüşme, kucaklaşma! Şup şap kucaklaşma, öpüşme! İğne iplik olmuş bir Yüksel Menderes'in etrafı doldu boşaldı. Bir sürü «vefalı», Nilüfer Gürsoy'un eli üzerine eğildi. Yalnız, temsilhat her halde sıkıydı. Muzaffer AP, ışıl ışıl ışıldıyor ama taşınıyordu... (Allah vere süre!). Üstüne üstlük, dostumuz Kasım (Gülek) «Yirminci Asrın uygarlıklarının tümünü yerine getirmek için», AP'lilerin kalabalığına girişmişti: Harıl harıl tokalaşıyordu!...

Bir Ürgüplü, bir Gülek için dünya değişmemişti! Ermişler için dünya değişmez ki, görünen köyleri yakın olanlar için dünya değişmez ki. Allah vere, görünen köy seray olmaya...

Hasan Dinçer ile Seyfi Öztürk, «bir kol-koridorda» uzun bir başbaşaya dalmışlardı. Adalet'in sahibi Turhan Dilligilide gazetesinin hırçınlığı yoktu. Zafer rahatlığı vardı, zafer!... Ne rahatmış zafer, başlangıçta...

Talât Asal, kendisini tanımayanların cehaletine, CHP'nin AP'nin ezici zaferine şaştığı kadar şaşıyordu.

Bir grup, Gülek'ten konuşuyordu: «Daimî bakiye» diye... Fena buluş değildi hani!... Bir bayram mütarekesi (bayram kaç gün sürer ki?), «güdümlü» bir ağırlık geziniyordu kalabalıkta.

Gene ekseriyet lâcivertler içindeydi.

Efendilik, barışım, sarışım... Sarışım, barışım, efendilik! Derken «günün adamı» salona girmek için koridordan geçti: Işıl ışıl ışıldıyordu Demirel, dişlerine kadar, çocuksu bir sevinçle. Seçim kampanyası onu eritmişti!... Herkes bu «erime»ye duygulandı!

CHP'nin yeni mağlûplar koridoru, bambaşka bir havadaydı... Düşünme âdetleri olsa, kara kara düşünüyorlardı diyeceğim... Son derece «diri» bir İnönü, son derece sönmüş bir kalabalığın arasın da sivriliyordu. CHP'liler şaşkındılar, şaşkın! Sadece şaşkın!

(Niye şaşırıyorsunuz ahbaplar? «Nasıl bu sayıya indik» demeyin. «Nasıl bu sayıyı alabildik» diye şaşın, eğer son şaşkınlık işinize yarıyorsa!...)

Dertli bir Ali İhsan Göğüş, dertli bir Kâmuran Evliyaoğlu, dertli bir... Canım hepsi dertliydi, işi mizaha vurmuş Nihat Erim'den başka!...

Bir köşede alev alev gözlü Türkeş albay oturuyordu yakınlarıyla. Nüvit Yetkin, onu hararetle tebrik etti, diğer CHP'liler de... Nezaketle mukabele gördüler... Albayı son Mamak'ta görmüştük, sayın CHP'lileri... Geçmiş olsun albayım!...

Nedense sıkı AP'li, milli bakiyeden Baybora, tur atmak için CHP koridorunu seçmişti. Seçer, seçer!...

Tekrarlıyorum, ortada bir bayram mütarekesi havası vardı. Hey mütareke, ne kadar süreceksin?...

İş çevresi... iyi bir iş adamı kaybetmişti. Millet yeni bir başbakan... kazanmıştı.

Gene sesleniyorum: Hey mütareke! Ne kadar süreceksin? Cevap vermiyor!

Dramatik yemin (çoğu), mitralyözleyici yemin (özdağ), vakur yemin (Mehmet Ali Aybar), «au naturel» yemin (Çetin Altan), tane tane yemin (İsmet İnönü), kekelemeli yemin (bazıları)... Beş saat «namus üzerine» edilen geleneksel yeminini dinledik milletvekillerinin biz basın mensupları, «kaçıncı defa diniliyoruz» diye içimize garip bir hüzün çöke çöke... İhtiyarlattınız bizleri sayın milletvekilleri!

Seyirci sıralarından pahalı Fransız parfömleri kokuları taşıyordu. Memnun oldum: Bu iktidar sonradan zenginleşecek iktidar değil, zaten zengin, hemencik zengin diye!...

Millî Birlikçiler son derece «sivil» idiler. Ne düşünüyorlardı acaba?... Eee... «Milletin iradesi budur» diye düşünüyorlardı. Eee... bunu öğrenmek «fena halde» hayırlı değil mi, fena halde geçinden de olsa?...

İşçi Partisi hafif bir rötarla girdi. Bir avuç adam, son derece «müdrik» bir avuç adam!

Her CHP'li paşayı (İnönü) beş adammış gibi alkışladı, hem de ayakta... Ancak Arnavut piştovu gibi gürültü çıkaran, sayısı belirsiz alkışı. Lâfla, yaşa ile, tutumla besleyecek...

AP'nin Demirel'e tuttuğu alkış gök gürültüsünü andırıyordu, sayıdan ötürü. Yalnız ya akıllarına gelmediğinden, ya demokrasinin şiddetinden oturarak alkış tuttular. (★)

İsmet İnönü'yü aşağı yukarı tüm muhalefet alkışladı, Demirel'i kendi partisi... E, onun şimdilik «ek» desteğe ihtiyacı yok!

Kürsüde Orhan Seyfi Orhon oturuyordu. He heyyy... 1950'de İnönü için «bu yaşfan sonra insan ancak» diye bir yazı yazmıştı. Halbuki kendisi, İnönü'nün o seneler deki yaşından daha yaşlıydı... Niye böyle şeyler söylenir, bu kadar kolay? Niye böyle şeyler yapılır, bu kadar kolay? Üstelik sanmam ki Orhan Seyfi, İnönü kadar dayanıklı olsun!...

Seyrekleşmiş grubunun ortasında artık hiç «klark çakmıyen» bir Alican oturuyordu. Küçük dağları kim yarattı Alican'cım? Kim?...

Ürgüplü, son derece endişesiz, son derece mutlu, son derece sokulgan, son derece «kendi kazanmış», son derece gülümser bir Demirel'in kulağına «yemin boyunca», dostluk, yakınlıklar, belki de hayranlıklar akıtmakla meşguldü. Senato Başkanı olacak mı ki?

Hey mütareke, bayram mütarekesi... Ne kadar süreceksin? De, de bo, desene!...

(★) 1946'da DP Grubu, zamanın Cumhurbaşkanını (İnönü) oturarak alkışlamış ve bu bir «saygı» tartışmasına yol açmıştı. O günden bu yana Cumhurbaşkanları değişmiş, ama CHP'lilerin büyüklerini ayakta, DP'lilerin ise oturarak alkışlamaları yolunda bir «gelenek» ortaya çıkmıştır. AP'nin bu geleneği sürdüreceği anlaşılıyor. (Editörün notu).

Ünlü politikacıların turizm şirketi!

YÖN, yerli-yabancı şirketlerin turizm yağmacılığına hazırlandıklarını ısrarla belirtmektedir. Şirketler, kaleyi içinden fethetmek için ünlü politikacıları ve bakanları da turizm şirketlerine ortak yapma yoluna gitmektedirler. Bu, iş adamlarının öteden beri başvurdukları verimli bir usuldür. Ortakları arasında Ürgüplüler, Demireller, Zeytinoğlular, Gürseller bulunan bir turizm şirketi, işlerinin iyi gideceğinden, en iyi sahilleri ele geçireceğinden emindir. Haber Ajansı'nın verdiği aşağıdaki haber, bu bakımdan ibretle okunmalıdır:

İZMİR (HA) — Cuma günü sabah saat 9.30'da Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e 4. Kalisyon hükûmetinin istifasını veren Başbakan Suat Hayri Ürgüplü'nün, köşkten ayrıldıktan sonra, o gün öğleye kadar yaptığı işlerden biri de, meşhurların teşkil ettiği Kuşadasındaki Turizm Şirketinin kurucu ortakları arasına katılmak olmuştur. Ürgüplü, ortaklığa bizzat yıldırım bir telgrafla katılmış, miktarı açıklanmamakla beraber hatırı sayılır bir iştirak meblağı göndermiştir. Başbakan'ın böyle bir şirketin ortakları arasına katılmasının, bazı çevrelere göre, asıl özelliğini, iktisadî felsefe olarak, bir kere daha «Liberalizm»i savunan rengini ortaya koyması teşkil etmiştir.

Daha önemlisi, bir iki gün içinde Türkiye Cumhuriyetinin Başbakanlık makamına resmen oturacak olan AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in de, şirketin ortakları arasına katılması beklenmektedir. Halen Kuşadasında tetkiklerde bulunan Alman Mütehassısı Profesör Baade de, Demirel'in şirkete iş tirakini fikir olarak, olumlu karşılamıştır. Nitekim, Prof. Baade, dün telefonla Ankara'da bulunan Süleyman Demirel ile bir telefon görüşmesi yapmış ve kendisinden hafta arası bir gün için randevu almıştır. Prof. Baade'nin Almanyan'ın, Türkiye'ye olan borçlarına karşılık, memleketimizde yapmak istediği turistik yatırımlar konusunda bir rapor vereceği öğrenilmiştir. Baade bunun için Demirel'in Başbakan olmasını beklemiştir.

Bilindiği üzere, Türkiye'nin Almanya'dan alacağı olan milyonlarca lira para, ikinci Dünya Harbi'nden beri transfer edilememişti. Almanya şimdi geç kalmış olan bu vecibesini, Türkiye'nin de ihtiyaç duyduğu turistik yatırımlarla yerine getirmek istemekte, fakat yine, Türk hükûmetinin ve Türk iş adamlarının da iştirakini lüzumlu görmektedir. Prof Baade'nin geçen hafta Türkiye'ye gelişinde Haber Ajansına açıkladığı bu husus, esasen birçok resmi çevrelerce de müspet karşılanmıştır.

Merkezi Kuşadasında bulunan «Turistik Tesisler Kurma ve İşletme Anonim Şirketi» Başbakan Ürgüplü'den sonra, halefi olacak Demirel'in de katılmasıyle, kurucular kadrosunu bir hayli takviye etmiş olacaktır. Turistik tesisleri devletin elinden alıp, halka maletmek olan şirketin bu gayesi etrafında sayıları 200'ü geçen birçok meşhur birleşmiştir. Şirketin idare Meclisi Başkanı halen Cumhurbaşkanı Gürsel'in kardeşi Sırrı Gürsel'dir. Süleyman Demirel'in kardeşi Şevket Demirel, yine Cumhurbaşkanının oğlu Özdemir Gürsel, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Nâsır Zeytinoğlu gibi isimlerin yanısıra, Türk Ticaret âleminin tanınmış simaları Vehbi Koç ve Kâzım Taşkent de, bu meşhurlar ortaklığının kurucuları arasında yer almışlardır.

Haber, sahil yağması konusunda geçen hafta YÖN'ün orta sayfasında yazdıklarının ne kadar doğru olduğunu göstermektedir. Ürgüplü'nün, şirkete ancak 2500 lirayla katıldığını açıklaması, bu gerçeği değiştirmemektedir.

Basın — 17549

Üniversiteler ve Yüksek Okullar Açılırken

Bir öğretim görevlisi gözlemlerini anlatıyor

YÜKSEK ÖĞRETİMDE BİLGİ SEVİYESİ VE ZAMAN KAYBI

Mustafa Fotozoğlu

Bu yazıda yalnız yüksek öğretimde, özellikle, isim vermeden, bazı yüksek öğretim kurumlarındaki bilgi seviyesi, daha doğrusu bu seviyenin nedenleri ve bununla yakın ilgisi olan zaman kayıpları üzerinde durulacak ve durumun memleket kalkınması bakımından iyileşmesine yol açabilecek çarelerden bir kısmına değinilmesine çalışılacaktır.

Çeşitli kademelerde öğretime tâbi olan. ların erişmeleri öngörülen bilgi seviyesi kolay çözülebilecek konulardan değildir. Bunun nihaî kriteri, hiç olmazsa yüksek öğretimde, mezunların hayatta gösterdikleri başarı derecesidir. *Ancak başarının ne kadarının öğ*retim kurumlarına ne kadarının hayatta edinilen tecrübeye ait olduğunu kestirmek güçtür. Bu bakımdan kriter tayini işini daha önc.elere almak ve bunu yüksek öğretim kurumlarındaki sorumlulara bırakmak uygun olacaktır. Mezunları ilk işe alan ilgililerin de seviye tayinine yardımcı olacakları düşünülebilir. Unutulmamalıdır ki, öğretim genellikle bir amaç değil, bir araçtır.

Fakat her halde, diğerlerinde olduğu gibi yüksek öğretimde de bilgi seviyesinin bir alt sınırı olacak ve her yüksek öğretim kurumu ve *hattâ her öğretim üyesine göre bu alt sınır* çok az farklılık gösterecektir. Bununla beraber şikâyetlerin genelliğine bakılacak olursa sözü edilen kurumlarda kayıtlı öğrenci ortalama bilgi seviyesinin, hiç olmazsa bazı yüksek öğretim kurumlarında, bu gün memleketimizde kimseyi tatmin etmeyecek kadar düşük olduğuna inanmak gerekmektedir.

LİSELER MI KUSURLU?

Halbuki Türkiye'nin kalkınma hedefleri, ne hızla varıp onları aşması, dünya milletleri arasında lâyık olduğu yeri alabilmesi ve geri kalmışlığın Türk milletinin bir alın yazısı ol*maktan çıkarılabilmesi için bu memlekette ne* istediğini bilir, tutuğunu koparır, kendine güvenen, medeni cesaret sahibi, toplum yararını şahsî çıkarının üstünde tutabilen, çok iyi yetişmiş, bilgili ve dürüst bir kadroya şiddetle ihtiyaç vardır. Düşük seviyede yarım yamalak bilgili diplomalılara değil. Bu kadroyu meydana getirecek ve devamlı surette besleyecek olan kurumlar, büyük ölçüde, yüksek öğretim kurumlarıdır.

Genel kanıya göre söz konusu düşük seviyenin kabahatı liselerde aranmalıdır. Liseler kendilerinden beklenen yetiştirme işini gereği gibi *yapmamakta veya yapamamak*tadırlar.

Bu sözlerde bir gerçek payının varlığı kabul edilse bile, yüksek öğretimin bazı kollarındaki hayret verici düşük seviyeyi yalnız bu sebebe bağlamak yersizdir. Liseler düzeltilsin. Buna kimsenin bir itirazı olmaz. Fakat bu oluncaya kadar Türk gençliğini çeşitli dallarda yetiştirmek görevini üzerine almış yük*sek öğretim kurumlarının eli kolu bağlı otu*rup beklemesi de düşünülemez.

DERS VERMEYE NE HACET!

Durumu aydınlatmağa çalışmak üzere bu gün bazı yüksek öğretim kurumlarında öğrencileri yetiştirmek için yapılanlara bir göz atalım.

Kaydedilen öğrencilere birinci sınıf adı verilmekte, kurumda amfi adı verilen bir salona günün belli saatlerinde girerek öğretim üyesinin takrir halindeki derslerini dinleyebilecekleri söylenmektedir:

a) Fakat aynı saatta aynı amfide ders dinlemesi beklenen öğrenci sayısı o kadar çoktur ki, bazı hallerde yarısı hattâ üçte veya dörtte biri belli bir ders için fakülte veya okula gelmiş olsalar amfi veya salonda değil *oturacak ayakta duracak bile yer yoktur.* Öğrenciler kapının dışında kalmak zorundadırlar. Bu sebepten olacak ki devam mecburi değildir. Olanlarda da tatbiki imkânsızdır. Kâğıt üzerinde kalmağa mahkûmdur. Ankara'da bir yüksek okulda, eski yıllardan kalmış olanlarla birlikte birinci sınıf mevcudu geçen yıl ikibin beşyüzün üzerinde tahmin ediliyordu. Bu okulun büyük amfisinde ancak beşyüze yakın oturulacak yer vardır.

b) Amfide yer kapabilen beşyüz kişinin öğretim üyesini sükûnetle dinleyebilmeleri ve bu dinlemeden gereği gibi faydalanmaları *mümkün değildir.* Çünkü ders dinlemek konser dinlemeğe veya sinema seyretmeğe benzemez. Öğrenci kürsüden yükselen her cümleyi, tahtaya yazılan her şevi anlamak, önemli noktaları not etmek arzusu ile çırpınır. Bu sebeple bütün dikkatini derse vermek zorundadır. Fakat beşyüz gencin tıkıldığı bir salonda herkesin her an dikkatini bir noktada toplaması çok güçtür. En ufak bir hareket *dikkatin dağılmasına ve söylenenin kaçırıl*masına ve anlaşılmamasına yeter. Öğrenci, profesörün ne dediğini yanındakine sorar. Bu hareket yeni söylenenin kaçırılması demektir. Kaçırma diğer öğrencilere geçer, kar topu gibi büyüyen bu hal amfide bir uğultuya sebep olur ve anlaşılmama genelleşir. Bir müddet sonra eski sessizlik geri gelse de bir kısım öğrenciler için dersi takip edebilmek artık imkânsızlaşmıştır. Çünkü yeni işittikleriyle biraz önceklerin, onlara göre, bağlantısı kaybolmuştur. Dersten faydalanma hızla sıfıra doğru kaymaktadır.

Her öğretim üyesinin sesi beşyüz kişilik bir amfinin her yerinde rahatça duyulabilecek kadar gür olamıyacağı için hoparlör kullanılması gerekmektedir. Yazı tahtasının devamlı surette kullanılması gereken hallerde *bir elde tebeşir diğer elde mikrofonla ders* verilme zorunluğu öğrenci dikkatinin kolaylıkla dağılmasına yol açan pürüzler doğurmaktadır.

c) Amfi, sınıfa kayıtlı binlerce öğrenciyi alamadığından, başka bir deyimle her öğrenci için bir yer yokluğu dolayısiyle her seferde ders dinlemeğe gelebilenler büyük bir ihtimalle farklı kimselerdir. Fırsat buldukça amfiyi gelebilen bir öğrencinin daha önceki dersleri dinleyememiş olması yüzünden, duyduklarından bir şey anlamaması ve hattâ bunların kendisine Çince gibi gelmesi pek mümkündür.

Bu durumda öğrencilerin, imkân buldukları zaman bile derse gelmemeleri kadar tabii bir şey yoktur.

d) Söz konusu fakülte ve yüksek okulların yetişmeleri için öğrenciye sağlayabildikleri biricik yardım bir ders kitabı veya notundan ileri gitmemektedir.

*e) Halbuki öğrenci ile öğretim üyesi ara*sında yakın bir temas olabilmeli, öğrenci güçlüklerini çözebilecek bir muhatap bulabilmeli, dershanede konu üzerinde tartışılabilmelidir. Modern öğretimde bizde anlaşıldığı anlamda takrir artık tarihe karışmaktadır. Onun yerine çeşitli öğretim usulleri başarı ile tatbik sahasına konmaktadır.

Bu haleriyle **söz konusu yüksek öğretim kurumlarını kapatmak akla yakın gelmektedir. Aynı neticeyi** bir takım **imtihan kurulları vasıtası ile elde etmek mümkündür.** Belli şartları haiz olan kimseler imtihanlara girebilir ve başarı gösterenlere gerekli diplomalar verilebilir. Gerçek durum da aslında bundan farklı değildir. İmtihan kâğıtlarını okumak daha geniş bir zamana, örneğin altı aya yayılabilir. Eğer test usulü sonuç almak için yeterli bulunursa, bu maksatla makineler bile kullanılabilir. Öğretim üyeleri de ders vermek külfetinden kurtulmuş olurlar.

*Aşağıda öğrenciler ve imtihanlar hakkın*da yapılacak açıklamalar durumun bugün bu hale geldiğini göstermeğe yetecektir.

Bu satırların yazarı hiçbir yüksek öğretim kurumunun kapatılmasını savunmak niyetinde değildir. Ancak kendi kendimizi aldatmaya da taraftar değildir. Ne kadar acı *da olsa gerçeklerin ortaya konması gerekti*ğine inanmıştır.

AMAÇ BİR DİPLOMA KOPARMA

Elinde bir kitap veya nottan başka yardımcısı olmayan bu yüksek öğrenim gençliğinin büyük bir çoğunluğu kendisini ya avareliğe kaptırmakta ya da boş geçtiğini sandığı zamanını kıymetlendirmek için bir ücretli iş peşinde koşmaktadır. Kötü bir alışkanlıkla *imtihanlara kısa bir zaman kala çalışma*ya başlanınca, bilgi yeteri kadar sindirilememekte, farkına varılsa da, müşküller çözülememekte ve bazı derslere veya bahislere belki de hiç kitap açmağa vakit bulunamadan yarım yamalak bilgilerle imtihana girilmek zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

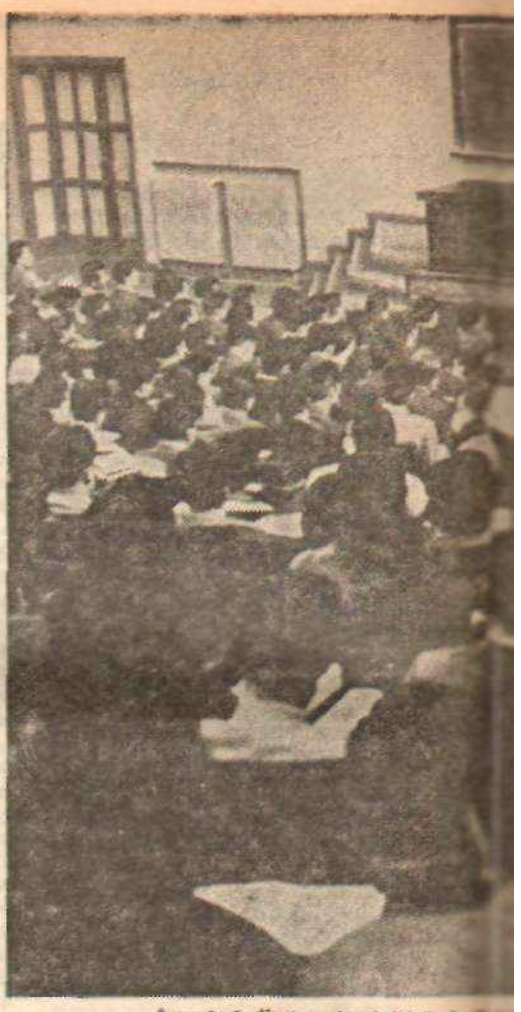
İyi hazırlanamamış, yarım bilgili öğrenci kendine güvenemediği için, ya işi tesadüflere ve şansa bırakmakta, ya da yazılı imtihanlarda kopyaya başvurmaktadır. Kopyanın kendisine, ileride hayata atıldığı vakit, ne kadar zararlı bir alışkanlık aşıladığını aklından bile geçirmemektedir. *Hayatta elinden iş gel*meyenlerin, her adımda başkalarının desteğini arayanların, vicdanları ile karşı karşıya kaldıkları zaman kolayca kötü yollara sapabilenlerin daha ziyade okul sıralarında kopya yapmağa alıştırılmış kimseler olması kuvvetle muhtemeldir. Kendi gücüne güvenenlerin bu hallere kolay kolay düşmiyecekleri muhakkaktır.

Bu durumda amaç, fakülte veya yüksek okulda hayatta işe yarayacak bir şeyler öğrenmek ve hatta iyi öğrenerek kendini yetiştirmek yerine her ne bahasına olursa olsun, *en az notla da olsa, imtihanları atlatarak bir* diploma koparmak olmaktadır.

İMTİHANLARDA HAKSIZLIK

Aşırı öğrenci kalabalığının imtihanları *yapan öğretim üyeleri üzerinde de olumsuz* etkileri olmakta ve bundan en çok zarar gören yine öğrenciler ve dolayısiyle memleketin geleceği olmaktadır.

Binlerce öğrenciyi yılda en az iki kez, Haziran ve Ekimde, imtihan etmek zorunda olan öğretim üyelerinin, bir taraftan ellerinden gelen çabayı gösterirken öte yandan da işin hacmi altında ezilmeme yollarını arayıp bulmalarını tabiî karşılamak gerekir. *Bu* maksatla cevapları bir kaç dakikada incelenebilecek sorular sorulmakta ve aynı düşünce ile yazılı imtihan zamanları 45 dakika veya bir saati pek geçmemektedir. Böyle bir imtihanla öğrencinin bilgi ve muhakeme değerinin ölçülebileceği şüphelidir. Bir an önce sonuç almak zorunluluğuna rağmen, imtihan kâğıtlarının ezici çokluğu, inceleme zamanını haftalarca uzatmaktadır. Bir taraftan zamanın uzunluğu diğer taraftan aşırı yorgunluk sebebiyle ilk kâğıtların not takdiriyle sondakilere uygulanan takdirin birbirlerin*den farklı olmaları tehlikesi belirmektedir.* Bu, öğrenciler arasında eşitsizlik doğurmaya elverişli bir sistemdir.

İstanbul Üniversitesi Hukuk [illegible]

Görülüyor ki uygulanan sistem hangi yönden ele alınırsa alınsın öğrencilerin aleyhine işlemektedir. Bu şartlar altında %90 civarında olduğu gazetelere geçen başarısızlığı sistemin doğal bir sonucu olarak kabul etmekten başka çare yoktur.

ZAMAN KAYBI

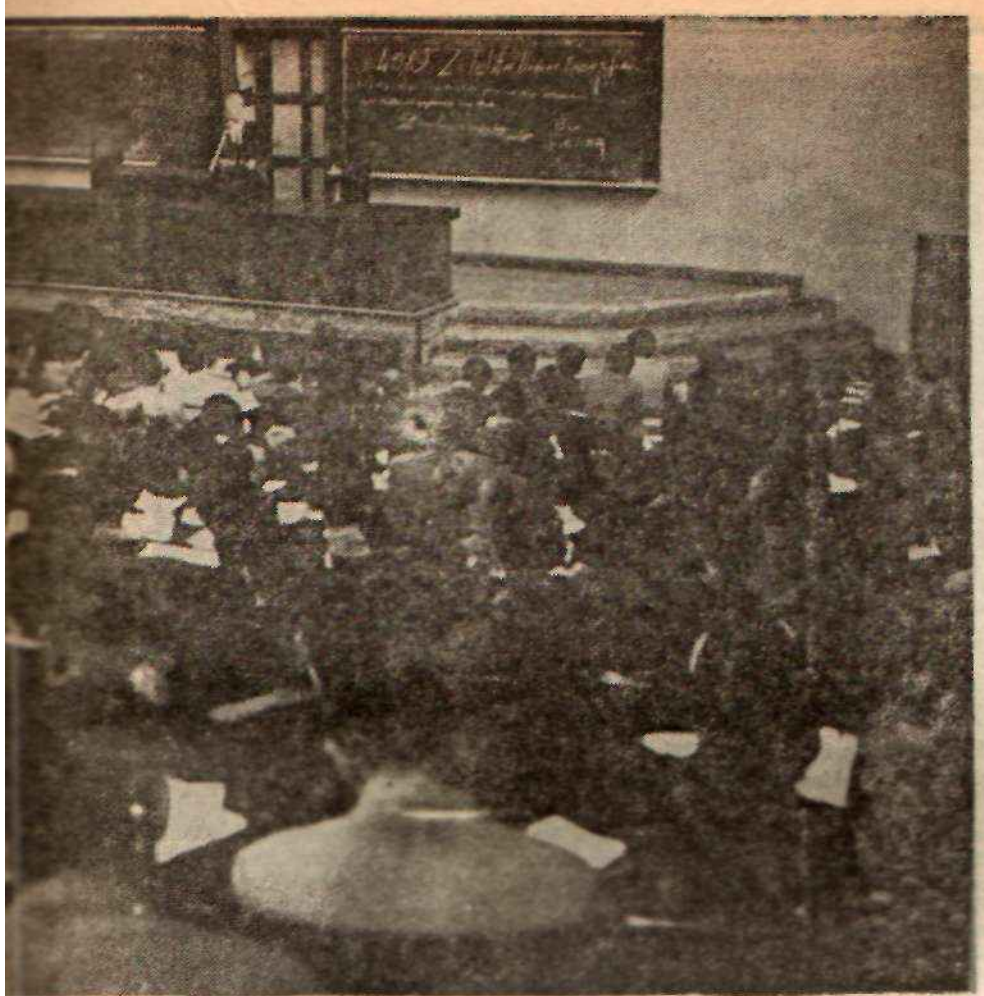
Bununla beraber konuyu kapatmadan önce sistemin memleket bakımından zararlarının *maddî kısmına da dokunmakta fayda* vardır. Bu zarar, en çok zaman israfında kendisini g.stermektedir. **Halbuki memleketimizin israf etmeğe tahammülü olmayan şeylerin başında zaman gelir.** Mirasyedicilikten farksız bir tarzda sürüp gitmekte olan bu israfla batı ülkelerinin uygarlık düzeyine ulaşmak bir hayaldir. En geri zamanda ön saflara geçmemiz ancak zamandan en iyi şekilde faydalanmağı mümkün kılmakla olacaktır.

- **Bugünkü hâliyle yüksek öğretim**
- **lıklarla yapılacak imtihanlarda**
- **dan bir zarar görülmiyecek,**
- **fetinden kurtulacaklardır.**
- **Hocalar, günlerce imtihan kâğıt**
- **vapları birkaç dakikada incele**
- **ler. Böyle bir imtihanla, öğren**
- **ölçülebileceği şüphelidir.**
- **Yılın yarısı tâtille geçmekte**
- **veya ikibuçuk yılda bitirebil**
- **harcamak zorunda kalmakta**
- **Yüksek öğrenimde, giriş sınav**
- **tiği takdirde burs sağlanma**

Fakat bugün üniversite ve yüksek okullarda *ne görüyoruz? Genellikle Kasımda öğ*retime başlanıyor. Şubat ayı sömestr tatili, Marttan Mayıs sonuna kadar ders, Haziran.

Üniversite gençliği öğrenimden şikâyetlerini bir gösteri yürüyüşü ile açıklıyorlar.

...kültesinde **Prof. Dr. H.N. Kubalı'nın dersini izleyen öğrenciler.**

dan Ekim sonuna kadar yaz tatili. Bir yılda 12 ayın ancak yarısında öğretim! Bu, işin dış görünüşü, Batı memleketlerine kıyasla bir hayli kabarık olan resmî tatillerle Haziran imtihanlarının yaklaşması dolayısiyle Mayıs ortasından itibaren bazı derslerin, resmen değilse de kesilmekte olduğu düşünülürse öğretimin yılda yarıdan aza indiğini kabul etmek yersiz olmaz. **Türkiye'de acaba yılın yarısını tatille geçiren başka bir kurum gösterilebilir mi?**

a) Zaman israfından en çok zarar gören.

...m kurumları kapatılsa ve belli ara ...ploma verme yoluna gidilse, bun ...retim üyeleri de ders vermek kül

...ı okumaktan kurtulmak için, ee ...ebilecek kısa sorular seçmektedir ...lerin bilgi ve muhakeme değerinin

... Bu yüzden kabiliyetli gençler, iki ...kleri bir tahsil için dört yıllarını ...lar.

...ı kazanan her öğrenciye, talep et ...r.

ler imtihanlarını ilk girişte, Haziranda, başarı ile veren çalışkan ve kabiliyetli gençler olmaktadır. Bu gençler, sistem değişik olsa, iki veya iki buçuk yılda bitirebilecekleri bir tahsil için dört yıllarını harcamak zorunda bırakılmakta ve bu israftan esas itibariyle kendilerinden bir an önce hizmet bekleyen memleket zarar görmektedir. Halbuki en çok yardım edilmesi, teşvik edilmesi, desteklenmesi ve üzerinde titrenmesi gerekenler bu gençlerdir.

b) Sözü edilen gençler feda ediliyor da profesörler rahat mı ediyorlar? Vakitlerini boş mu geçiriyorlar? Bu soruya evet diyebilmek için bir hayli insafsız olmak lâzımdır. Onlar görünüşe göre değerli zamanlarının küçümsenmiyecek bir kısmını, yukarıda temas edildiği üzere, binlerce öğrenciyi yılda en az iki defa (bazı hallerde daha fazla) imtihan etmekle, geçirmektedirler. Bütün bu hayhuy içinde başarısızlıkları gördükçe sinirlerinin bozulacağı, memleketin geleceğinden ümitsizliğe düşecekleri ve gençleri yetiştirmek görevlerini gereği gibi eyrine getirememekten doğan bir vicdan azabı içinde kıvranacakları şüphesizdir.

c) Bir diplomaya kavuşabilmek ümidiyle, en verimli olabilecek yıllarını boşuna harcayarak amaçlarına erişememekten ileri gelen hayal kırıklığına uğrayan binlerce gencin kaybolmuş zamanlarındaki israf da yürekler acısıdır. Yıllarla ölçülebilecek bu maddî kayıpları (manevî olanlar hesap dışıdır) meydana çıkaracak bir araştırmanın bize düşündürücü sonuçlar vereceği şüphesizdir.

d) Nihayet normal öğretim süresini aşan yıllar sonunda başarıya ulaşabilenlerin kaybettikleri senelerin toplamı da küçümsenmiyecek kadar çok olmalıdır. Mübalâğalı veya aşırı gibi görünse de %90 olarak ileri sürülen korkunç başarısızlığı memleket hesabına ürkütücü olmayan bir tarzda yorumlayabilmek konuyu hafife almak demek olur. Başarısızlık %90 yerine %70, %50 ve hattâ %30 da olsa öneminden bir şey kaybetmez.

Kimdir yüksek öğretimin bazı kollarında görülen bu acıklı duruma sebep olan?

Bu halin sorumlusu, ilk bakışta, uzunca bir zamandan beri «kimse açıkta kalmıyacak» politikasını yürüten politikacılar olarak görünüyor. Sonuçları düşünmeden, hesaplanmadan yalnız günü kurtarmak için güdülen ve zorlanan bu politika gençleri, onların ana, baba ve yakınlarını geçici bir süre için memnun eder görünse de memleketin geleceği için yıkıcı olmaktadır.

Bununla beraber sorumluluğun gerçekten politikacılarda olup olmadığını kestirebilmek için konu üzerinde biraz eğilmekte ve onu misallerle açmağa çalışmakta fayda vardır.

Bir an için beş kişiye yetecek kadar ayran yapılmakta olduğunu farzedelim. Hizmetçi evdeki yoğurdun hepsini bu maksatla kullanmış olsun. Bu sırada bir kişi daha gelse, ev sahibinin sıkıntısı olmaz. Beş bardaklık ayran kabına bir bardak su katılması durumu kurtarır. Dağıtılırken bir yedinci, bir sekizinci gelmeye devam ederse sıkıntılar başlar. Her yeni gelen için ayran kabına bir bardak su katılması zorunluğu (çünkü yoğurt yoktur) belirir. Ayran ikram edilmesi gerekenlerin sayısı 10, 20 ve 50 yi bulduğu vakit sulandırılmağa devam edilen ayran artık ayran olmaktan çıkar ve yoğurt bulaşığı su haline gelir.

Ayranı sulandırma işinde bir yerde durmak gerektiği açıktır. Ev sahibi ile hizmetçi, emreden ile yapan, amaca uygun bir yerde kolayca anlaşılır. Su katma işi de bir kaç bardak sonra durdurulur ve yeni gelenlere, ayran ikram edilmez; varsa başka bir şey sunulur.

Bir gemiye, bir deniz motoruna ancak belli miktarda yük yüklenebilir, kapasitenin üstünde yüklenen gemi batar. Müşterinin zorlamaları kaptanı daha fazla yük aldırmağa kandıramaz. Müşteri gelip geçicidir. Kaptan, mesleğinde devam edebilmesi için gemisine muhtaçtır.

Sosyal konular, yukarda örnekleri verilen maddî olanlar kadar kısa zamanda sonuç vermezler. Kötü sonuçlar kısa zamanda elle tutulmaz, görünmez. Bu sebepten onlarla haşır neşir olan idareciler ve uzmanlar, bilgilerini, ayran yapan hizmetçi, gemi yürüten kaptan kadar kolaylıkla, işin yapılmasını isteyenlere aktaramaz, dertlerini anlatamaz, sözlerini geçiremezler. Fakat kolaylıkla yapılamıyan hiç yapılamaz demek değildir. Güçlüğü yenmek, zor da olsa, mümkündür. İdarecinin önde gelen görevlerinden biri, başında bulunduğu kurumun yakın ve uzak gelecekte varması düşünülen hedeflere ulaşmasına gerekli plân ve programlar hazırlanması ve bunların gerçekleşmesi için elinden geleni yapmasıdır. Amaçtan uzaklaşmaya yol açan önemli prensip konularından fedakârlığı gerektirecek durumlarda kurumu kurtarabilmek için kendisini feda edebilmelidir.

Bu bakımdan «hiç kimse açıkta kalmıyacak» politikasına boyun eğerek yüksek öğretim kurumlarından hiç olmazsa bazılarını bugünkü acıklı hale düşürmenin sorumluluğu esas itibarile o kurumların idarecilerinde olmak gerekir. Çünkü işin içinde olanlar, kurumların imkânları ile en çok kaç öğrenciyi istenilen seviyede yetiştirebileceklerini hesaplaması gerekenler, belli bir miktar yoğurtla en çok kaç bardak ayran yapılabileceğini bilenler onlardır.

NE YAPILABİLİR?

Yüksek öğretim kurumlarını gençliği yetiştirme, hem de iyi yetiştirme, görevlerinde paylarına düşeni başaracak biçime getirmek zamanı gelmiştir. Yurdun geleceğini kurtarmak için sorunun üstüne cesaretle yürümek gerekir.

1 Bu maksatla, önce, yüksek öğretim kurumlarının, eğer henüz kurmamışlarsa, bünyeleri içinde birer plânlama birimi kurmaları ve hizmetlerini daha iyi başarabilmeleri için gerekli tedbirleri araştırıp bir program içinde uygulamaya çalışmaları gerekir. Bu durum memleketin bugünkü gelişme hızına da uygun düşer. Böyle bir birim aşağıda kısaca temas edilen konular üzerinde durabilir. Bunlardan bazıları bu günden yarına uygulanacak nitelikte değildir. Derhal uygulanmaları büyük karışıklık ve huzursuzluklara sebep olabilir. Onları daha çok yakın gelecekte erişilmesi gerekli hedefler olarak kabul etmek uygun olur. Ancak aşağıdakilere ve benzeri **hedeflere kaç yıl sonra varılması düşünüldüğünün sorumlular tarafından tesbit edilmesi ve yayınlanması büyük faydalar sağlar.**

2 Her dersin, bir dershanede en çok kaç öğrenciye başarı ile öğretilebileceği tesbit edilmeli ve öğretim üyeleri bu sayıdan kalabalık gruplara ders vermeğe zorlanmamalıdır. Fakat bir öğretim kurumuna kabul edilebilecek öğrenci üst sınırını tâyin eden öğretim üyesi sayısı arttırılmalıdır.

3 Bir öğretim üyesinin en çok kaç dersin sorumluluğunu üzerine alması gerekeceği tesbit olunmalıdır.

Ders sayısının, i) aynı dersin birden fazla dershanede (şubeler) verilmesi, ii) değişik konularda olması, iii) resmî veya özel çeşitli kurumlarda okutulmasının pek önemi olmasa gerektir. Ancak, öğretim üyelerinin yüklenebilecekleri azamî ders sayısını önce esas görevinin bulunduğu kurumda doldurması gerektiği ilkesi kabul olunmalıdır.

4 Yüksek öğretim kurumlarında öğrenciler, normal öğrenciler, bakımından boş geçen vakitları kıymetlendirmek ve bu suretle zamandan tasarruf etmek için çareler araştırıp bulunmalıdır. Bunu iki yoldan yapmak mümkündür. Birincisi **kurumun günlük faaliyet zamanını** meselâ **sabahın sekizinden gecenin on birine kadar uzatmak**, ikincisi alt ayrılık **öğretim devresini yılda on aya çıkarmak.**

Birincisinin yapılabilmesi esas itibariyle öğretim üyesi sayısının arttırılmasına bağlıdır. Bu sayı çoğaltılıncaya kadar fayda daha çok laboratuvar ve kütüphane gibi öğrencinin, öğretim üyesine ihtiyaç olmadan yapacağı çalışmalarında olur. Bunu da küçümsememelidir.

İkincisi bugünkü öğretim üyesi kadrosu ile de yapılabilir. Bir dershaneye alınacak öğrenci sayısı 40 veya 50 yi geçmeyince sınavlar bugün olduğu gibi öğretim üyeleri için bir ömür çilesi olmaktan çıkar ve kurumun bütün sınavları bir hafta gibi kısa bir zamanda bitebilir. Yılda iki sınav aşağı yukarı on beş günlük bir zaman alacağı için öğretim üyelerine yılda bir buçuk aylık bir dinlenme zamanı kalır. Alışkanlıklar dolayısiyle **kaldırılması bir hayli çetin gözüken bütünleme imtihanlarından vazgeçilirse** iki vaz geçilmesi kanaatimce daha iyi sonuç doğurur - yıldaki iki sınavı sömestr sonlarında yapmak kaabil olur. Öğrencinin ilk (kış) sömestrde sınavını vererek geçmiş olduğu konulardan ikincisi (yaz) sömestrde tekrar sorumlu olmaması başarı şansını arttırır. Bu hal, kanaatimce, millî tabiatımıza daha uygun düşer.

İKİ BUÇUK YILDA YÜKSEK ÖĞRETİM

5 Bir yılda öğretime ayrılan zamanın altı aydan on aya çıkarılması genellikle dört yıl olduğu görülen yüksek öğretimi iki buçuk yıla indirir. Sömestrlerin yılda beşer aydan iki veya üç küsur aydan üç tane olması veya başka bir tertip bulunması yukarıda sözü edilen plânlama biriminin bulgularına göre tesbit edilebilir. Öğretim süresinden - bugün okutulan dersler ve bahislerde indirme yapılmadığı varsayımına göre - bir buçuk yılın tasarruf edilmesi kalkınmada muhtaç olduğumuz bilgili elemanları daha sür'atli ve ilk görünüşte korkulabilecek olan sayıdan daha fazla sayıda memleketin hizmetlerine koşmak imkânını sağlar.

HAFTADA 48 SAAT ÇALIŞMA

6 Yüksek öğretim kurumları bir taraftan her yıl kabul edecekleri öğrenci sayılarını yukarda sözü edilen 40 veya 50 kişilik dershane mevcutlarına göre ayarlamağa gayret ederlerken diğer taraftan öğrencilerin öğrenme için harcamaları gerekli zamanları da hesaba katmalı ve programlarını ona göre hazırlamalıdırlar.

Bu maksatla hareket noktası olarak haftalık çalışma saati ele alınabilir. Üzerinde durduğumuz öğrenciler 18 ve daha yukarı yaşlardaki yetişkin kimseler olduğu için, İş Kanunu hükümlerine uyarak sözü edilen saatin 48 olarak tesbit edilmiş olabileceğini bir an için konuyu açmak üzere, kabul etmiş olalım.

Bunun yanında, her dersi zaman bakımından ikiye ayırabiliriz. Birincisi öğrencilerin öğretim üyesi ile beraber olacakları ders saati, ikincisi öğrencilerin konuyu ivice sindirebilmeleri için okuma, rapor yazma problem çözme, laboratuvarda deney yapma ve benzerleri gibi yalnız veya grup halinde çalışmalarına ayrılmaları gerekli zaman. Bir an için bu iki bölümün ilişkisi bire iki oranındadır dersek, dershanede öğretim üyesiyle geçecek her saate karşılık öğrencinin kendi başına iki saat çalışması ve dolayısiyle haftalık ders saatinin 16 yı geçmemesi gerektiği ortaya çıkar.

Yukarıdaki oranın konudan konuya değişik olacağı tabiîdir. Ancak kabaca da olsa bu çeşitten hesapların yapılması ve belli bir zaman aralığına düşen **öğrenci yükünün araştırılıp ortaya çıkarılması** ve öğretim programlarında bunun gözönünde bulundurulması gerekir. Öğrenciler tembellik ediyor, çalışmıyor diyerek bütün kabahati onların üzerine atmak haksızlıktır. **Geleneklere körü körüne saplanmak, başka memleketlerde de bu böyledir demek dünyanın bugünkü düşünce tarzına ve memleketin içinde bulunduğu ilerleye atılma çabalarına uymaz.**

ÖĞRENCİLİK VE GEÇİM ZORUNLUĞU

7 Öğrenciliğin bir gencin bütün zamanını alan bir faaliyet ve mutlu bir çaba olduğu ilkesi kabul olunmalıdır. Bu bakımdan askerlik ödevine benzetilebilir. Hem öğrenci, hem geçim sağlayacak bir işde çalışmak, bu yazıda öne sürülen sistem içinde kolay kolay başarılamaz.

Fakat işin bu kadarla bırakılması yüksek öğrenimi, bugünkü deyimi ile «mutlu azınlığa» bırakmak olur. Halbuki öğretimde «fırsat eşitliği» ilkesi kabul olunmuştur. **Yüksek öğretimden malî gücü olmayan da hali ve vakti yerinde olanlar kadar faydalanmalıdır.** Bunun tek çaresi yüksek öğretim kurumlarına **gelir temin etmek** ve giriş sınavını kazanan **her öğrenciye yetecek kadar burs bulmaktır.** Bursların şartları, bazı öğrencileri kendi paraları ile okumayı tercih etmeğe sevkettiği ölçüde malî külfet azalır. Burs kaynaklarının yalnız Devlet Bütçesi olmasına lüzum olmadığı açıktır.

PROFESÖRLERİN LÜZUMSUZ İŞLERDEN KURTARILMASI

8 Bu yazıda yüksek öğretim kurumlarının «öğretim» fonksiyonu üzerinde durulmuştur. Bu kurumların araştırma, Devlete yardım ve halkı aydınlatma gibi görevleri üzerinde durulmamıştır. Bunların esas itibariyle öğretim üyeleri tarafından yapılmaları zorunluğu ileri sürülen sistemi işlemez bir duruma sokabilir denebilir. Bu makalenin yazarı aynı kanaatte değildir. Değişik görevlere ayrılacak zaman üzerinde yukarıda sözü edilen «plânlama birimi» araştırmalar yapabilir ve bulgularının sonuçlarına göre sorumlular bir karara varabilirler. Her öğretim üyesinin her gün değişik görevler için zaman ayırması zorunlu olmasa gerektir. Önemli ve uzun zaman alacak konularda öğretim üyesini eğitim veya ders verme görevinden bir süre için izinli saymak dahi kabildir. Dış memleketlere yapılan inceleme gezilerinde nitekim aynı şey bugün de yapılmaktadır. Önemli olan husus, **öğretim üyesini lüzumsuz işlere bulaştırmamaktır. Profesörlerin, zamanlarını nasıl kullandıklarını, çalışma zamanlarının yüzde kaçını hangi işlere harcadıklarını tesbit edecek bir araştırma yapmala rı kendilerini ilgi çekici sonuçlara götürebilir. Bu suretle meselâ mensup oldukları kurumların çeşitli kurullarında başkalarının kolayca yapabilecekleri küçük idarî işlere ne büyük zaman ayırdıklarını rakamla tesbit etmek fırsatını bulacaklardır.**

Beş Yıllık Kalkınma Plânında sözü edilen «idarî reform» Yüksek öğretim kurumlarında da ele alınmalı ve uygulanmalıdır.

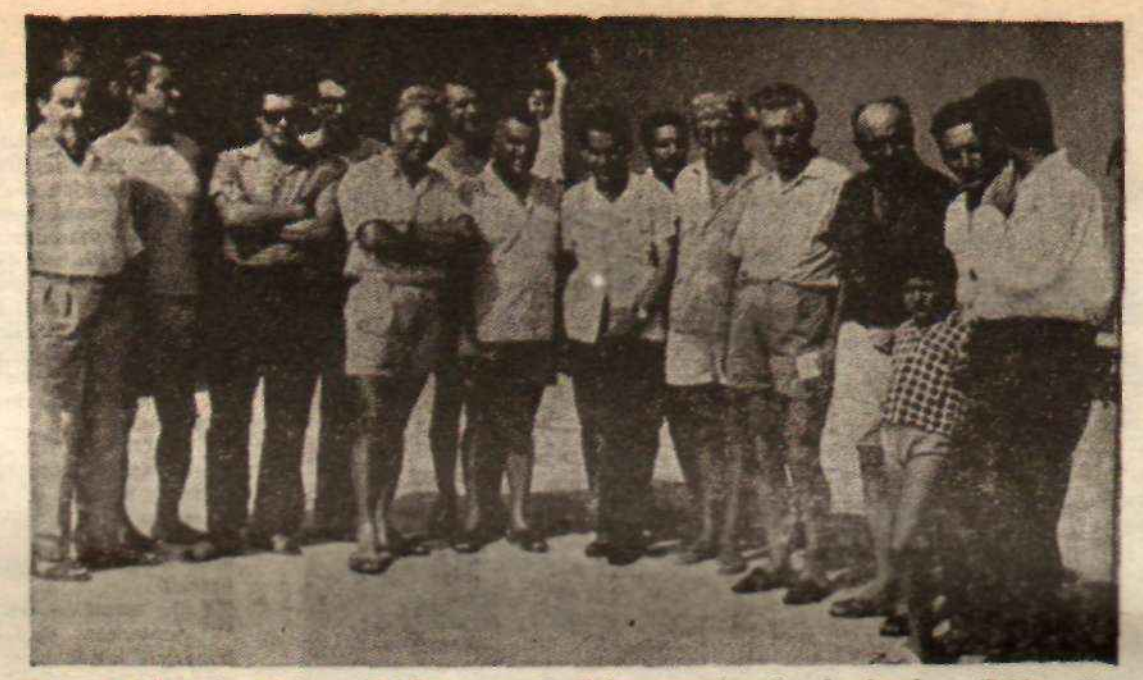

Gençlerin yürüyüşünde bir döviz...

Bulgaristan izlenimleri :

Bulgar yazarları

Fakir Baykurt

Varna'daki Yazarlar Dinlenme Evinin taraçasında Bulgar yazarlarından bazılarıyla.... (Soldan dördüncü gözlüklü ve takkeli Birliğin Başkanı Dimof'tur).

Bulgar yazarlarıyla yapacağım «karşılaşma», gezi programımın başında yer alıyordu. Kültür Komitesinden Nikola İvançef, Sabahattin Bayram'a telefon edip bunu birkaç sefer geri attırdı. Yaz dolayısiyle yazarların çoğu Sofya dışına, «dinlence»ye gitmişler. Sofya'dakiler de tatil hazırlığına dalmışlar. Toplamak zor oluyormuş. Bakan Dimitri Dimov da dinlence için Varna'daymış. Programımda Varna'ya uğramak vardı. Çoğu şimdi Varna'da olan yazarlarla orada görüşebilirdim. Ama *İvançef'le Bayram, Sofya'da bir* karşılaşma sağladılar. En çok, geçen yıkı Balkan Yazarlar Konferansının haberleri arasında adını ve ününü duyduğum romancı Georgi Karaslavof'u merak ediyordum. Yaşlı ve rahatsızmış. Vitoşa'nın eteğindeki villâsında oturuyormuş. Kente az iniyormuş. Bir akşam villâsına kendim giderim diyordum.

Kararlaştırılan saatte Birliğe gittiğim zaman. Genel Sekreter Nikola Yankof. Dragomir Asenov ve Thador Guenov ile birlikte Georgi Karaslavof'u da orada buldum. Karaslavof, çocuksu köylü yüzüyle altmışın üstünde biriydi. Oturup iki ülkenin edebiyatları üstüne konuşmağa başladık. Türkçeden Bulgarcaya yapılan çevirileri andık. Bulgaredan Türkçeye az çeviri yapıldığını, bunun *sebeplerini konuştuk.* Ulusları biribirine yaklaştırmada en az diplomasi kadar etkin olan *edebiyat ve kültür ilişkilerinin ge*liştirilmesi çarelerini araştırdık. Yakından ilgili olanlarımızın bile *bilmediği Bulgar edebiyatı hakkında*, orada bulunanlardan bilgi istedim. Yordan Yokof. İvan Vazof *ve Elin Pelin'den uzun uzun* söz ettiler. Bunlar ölmüşler. Bulgar edebiyatının klâsikleri olmuşlardı. Türkçeye çevrilebilecek kaç tane kitapları olduğu halde kendi eserlerinden, ya da yakın arkadaşlarının kitaplarından söz açmıyorlardı. Yeni yazarlarını sorduğum zaman da, Georgi Karaslavof; Disko Peçiçef'in «Hiddetli Yolculuk»unu. Yordan Radichkov'u, Emiliyan Stanef'i saydı. Öteküler de aynı adlar üzerinde birleştiler.

Konuşmamızın sonuna doğru, Donka Melâmedle Yaşar Kemal geldiler. Gittikçe tatlanan karşılaşmayı keserek öğle yemeğine gittik. Yemekte mizah yazarı Genco Uzunof da aramıza katıldı. Genco Uzunof, bir ay kadar önce Türkiye'deki Bulgar elçiliğinde bulunan bir yakınının misafiri olarak bir Türkiye gezisi yapmış. Ankara'yı, İstanbul'u, Bursa'yı; Bursa'nın şeftalilerini anlata anlata bitiremiyor. Bildiği birkaç Türkçe sözü söyleyip duruyor «Bir adam, bir adama bir şeyler öğretmek istedi mi *onun yolunu* bulur.» diyor gülüşüyoruz.

O akşam Yaşar'ı İstanbul'a yolcu ettik. İstasyona indiğimizde trene daha vardı. Toplanan arkadaşlarla çiçekler arasında biraz resim çektik. Az sonra Georgi Karaslavof çıktı geldi. Arabasının özel şoförü vardı. Yürürken bir ayağı aksıyordu. İçerde bir yere oturup soğuk bir şeyler içtik. Karaslavof'un oğlu da hikâyeler yazıyormuş. «Genç yaşta iki üç kitap çıkardı çok acele ediyor bu çocuklar!» diyor, hepimize taş atıyor.

Yaşar'ın treni o akşam Sofya'dan ayrıldıktan sonra Georgi Karaslavof bana şoförünün telefonunu verdi: «Evime telefon almadım. Programında boş olan bir akşam bana gel, devam edelim,» dedi. İki gün sonrası için, Sabahattin ve hikâyeci Halit Ali Osman'la birlikte gitmeyi kararlaştırdık. O vakte kadar Rila dağına gidecek, Sofya'da çıkan Türkçe gazete ve dergilere uğrayacaktım. Öğretmenler Birliğiyle de bir karşılaşmam vardı. Belli edilen gün geldi, romancının şoförüne telefon ettik. Biz telefon edene kadar şoföre sormuş durmuş: «Aramadılar mı, gelmiyecekler mi?» Vardığımızda, bahçede biriyle beraberdi. Bacanağıydı galiba. Bakımlı, geniş bir bahçesi vardı. Bahçeyi, bir tarım uzmanı olan karısı düzenliyormuş. Bakımını da o yapıyormuş. İki katlı evi, geniş, iş açıcı bir yapıydı. Çatıyı kendine *çalışma odaları* olarak ayırmıştı. Isıtmayı, aydınlatmayı elektrikle yapıyordu. Kış *aylarında on sekiz kadar elektrik* sobası yanıyormuş. 160 tane de ampul. «Yine de maden komöründen *ucuza geliyor. Yılda 180-180* leva tutar. Buna radyo, televizyon, mutfak, çamaşır, ütü de dahil *tahil,» diyor. Bacanağının* eşi sekiz yıldan beri sekreterliğini yapıyormuş. «Baldızım sağ kolum.» diyor, övüyor onu. Özel araba, özel şoför, sekreter, böyle bir araba, bu kadar soba, bu kadar ampul... Bulgaristandaki yazarların hayatını ve Kraslavof'u anlamak kolaylaşıyordu. Karaslavof, yazarlıktan kazandıklarıyla sekiz tane köy okulu yaptırmıştı.

Salonda bir masaya oturduk. Üç biz, bir o. dört kişiyiz. Oğlu ve gelini Türkiye'de gezidelermiş. Ankara'daki bir otelden mektup yazmışlar. Akdeniz kıyılarından çektikleri resimleri de koymuşlar içine... Karısı mutfakta çatal bıçakla uğraşıyor. Biraz önce masaya kendi yaptığı şuruplardan getirdi. Amerika'da bile satılan ünlü Bulgar maden suyuyla ahududu şurubunu karıştırıp içe içe tatlı bir edebiyat yarenliğine girıştik. Konuşmaların hepsini belleğime yüklemek istemiyordum. Defterimi çıkardım, birer ikişer not alıyordum. «Not almak iyidir. Yazarın not defteri her zaman yanında bulunmalıdır. Vaktiyle stenografi öğrenmediğime hâlâ yanarım. Stenografi bilenin üç elli vardır,» diyordu romancı. Kargacık burgacık bir elyazısı vardı kendisinin. Ama sayfaları düzgün bloklar halinde duruyordu. Tüfe, kılı kırka yaran, yazdığı her konuyu ince ince hazırlayan, *sanat eserinde öz kadar biçim* önemli sayan bir sanatçıydı.

«1922'den beri **Ailede insanlar** *adlı seri romanım üzerinde çalışıyorum.* Bulgar halkının kolay kolay belirmeyen büyük macerasını *ele alıyorum. Hepsi altı cilt* oluyor. Üçü basıldı. Dördüncünün son düzeltmesini yeni bitirdim. *İkinci cildi bitirdiğimde götürüp* kahramanlarımdan birine okumuştum. Beni bir güzel eleştirdi *adam. Söylediklerini bir bir not* ettim, sonra oturup düzelttim... Yazıcılık büyük ve zor bir iş. Yazarın *emekle yazarlık olmuyor. Yer*ken, içerken bile kahramanlarınla berabersin. Yanında not defte*rin bunun için bulunacak. Roman* yazmak, Büyük Sahra'yı yaya olarak geçmeye benziyor. Çölde kilometrelerce yürüyebilecek kadar sabır, ümit, irade ve bilgi lâzım. Bütün bunlarla beraber, yaşama koşulların da iyi olacak. Ben **Ailede insanlar**'ı yazabilmek için, 1902'den 1951 yılına kadar olan bütün yayın koleksiyonlarını okudum. Yüzlerce insanla görüşmeler yaptım. Beş yüz sayfalık bir cilt için, dosyalar dolusu malzeme topladım. Gün geldi, ücretli yardımcılar da çalıştırdım. Yaşama koşulları iyi olmayan bir kimse bunları nasıl yapabilir? Tabii, yazarlara iyi yaşama koşulları havadan gelmez.. Bizde eğitim, çok yaygın ve çok ileridir. Eski edebiyat eserlerimizin baskı sayısı 1000-1500 kadardı. Bunlar dört yılda satılırdı. Şimdi yeter *kâğıdımız olsa kitaplarımızdan* yüzer bin basabiliriz. Ve eminiz ki, bunlar üç haftanın içinde biter. *Halk okumayı sever hale* geldi. Kitaba verecek parası da var. Bizde kitap ucuzdur. Baskı temizdir. *Bundan dolayı biz yazarlar* çok mutluyuz. Kitaplarım çıkınca biraz acele etmezsem, dostlara *hediye edecek kitap bulamam* kitapçıda. Öğünmek için söylemiyorum, dolaşın bütün yurdu, dükkânlarda benden bir tek kitap bulamazsınız. **Gelin** şimdiye kadar 130.000 basıldı. **Köy Habercisi** 200.000. Dimitri Dimov'un **Tütün**'ü de 100.000'den fazla basıldı. Nüfusumuz sekiz milyon bizim. Bizim yaşama koşullarımız böylece iyileşiyor. Ayrıca bizim kitaplar yabancı dillere çok çevrilir. İvan Vazof'un çevrilmediği dil yok gibidir...»

*Yemeğin ve yarenliğin sonun*da çatı katını gezdirdi bize. Çalışma odalarını gezdirirken, bir *rafta dizili kitapları gösterdi. Bun*lar kendi eserlerinin çevirileriydi. Gösterdiklerini birer birer kucaklarımıza *yığdık, Halit'in, Saba*hattin'in ve benim kucaklarımız doldu. Başkıların güzelliğine hepimiz *hayran oluyorduk.* Ayrı ayrı ulusların aynı kitaplarda belli olan karakterleri, zevkleri de dikkati çekiyordu. *Bundan başka bir* nokta daha dikkati çekiyordu: Yeryüzünün birçok ulusları, kitaba, kültüre bizden çok, çok önem veriyorlardı! Karaslavof, «İvan Vazof'tan sonra en çok çevrilen Bulgar yazarı benim!» diyordu gülerek. Bize gösterdiği çeviriler arasında, Latin Amerika, Asya, Afrika, Eskimo dillerinde kitaplar vardı, ama bir tane Türkçe yoktu! Hikâyeci Halit Ali Osman, «Onun, **Babul** diye bir büyük hikâyesi vardır. Babul bir zehirli ottur. Bu hikâyeden bir oyun yaptılar, bakarken insanın yürekleri koparı» diyordu.

«*Sizin Sabahattin Ali çok iyi* hikâyeci. Bence küçük hikâyenin üç büyük ustası vardır. bunlar *Maupasant, Çehof ve Sabahattin* Ali'dir. Evliya Çelebi'yi de çok severim ben. Bizim Bulgaristan hakkındaki bilgilerimiz Evliya Çelebi'den gelir. Ah, Osmanlı yöneticileri, bize biraz bağımsızlık verseydiler. Şimdi siz, biz, komşularımız, bir arda, kuvvetli bir kale olacaktık. Dobruca ovası kaybedilecek topraklar mıdır? Kaybetmiyecektiniz...»

Maden suyu karıştırıp ahududu şurubu içmeğe devam ediyoruz. «Bulgar maden sularını satın almakla kapitalist *Amerika, bizim* gelişmemize yardım ediyor. Sudan sağladığımız dolarlar öyle işimize yarıyor ki! Bir ülkeye mal karşılığı giren yabancı para faydalı oluyor. Yabancı paranın krediyle, borçlanmayla geleni ise bir boyunduruktur. Kapitalistler ulusları borçlandırdıktan sonra onların iç politikalarına da karışırlar. Sade karışmakla kalmazlar, onu büsbütün ele geçirmeğe kalkarlar. Uluslararası bir kuraldır; Yapılan bütün borçlar ödenir. Bazan dedenin yaptığını torun öder. Bulgar burjuvası da Almanlara çok borç yapmıştı. Hepsini ödedik. Bize pire sırığı kadar gelmedi. Siz de ödersiniz. Hem de kolay ödersiniz. Geri kalmışlıktan kurtulmanın bence iki yolu vardır: Birincisi, savunma ve silâhlanma masrafları azaltılmalıdır. Türkler Nato'nun en yoksul devleti oldukları halde yükün en ağır kısmını çekiyorlar. Buna nasıl dayandığınızı anlamak güçtür... İkincisi, geri kalmış ülke, kaynaklarını doğru kullanmalıdır. Kaynaklarının *dış eller tarafından* sömürülmesine mutlaka engel olmalı, onları mutlaka kendisi işletmelidir. *Bütçesini israf etmeyen* her ülke bunu başarabilir. Türkiye, daha öz kaynaklarına el atmadı. *Biz* de hep çekiniyorduk. Yapamayız, biz çoban milletiz, çoban kalacağız, diyorduk. Jeologlarımız bile böyle söylüyorlardı. Bugün, bakır, demir, çinko, manganez, tunç, pirinç; her madenimiz var. Hepsini kendimiz işletiyoruz. Bütün dost ülkelere 150 yıl yetecek manganez rezervemiz var. Siz bizden sekiz defa daha zenginsiniz. Üstelik denizleriniz, petrolleriniz var. Karadeniz'in, Akdeniz'in en güzel yerleri sizde. Bugün Amerikalılar sizi, vaktiyle Almanların bizi sömürdüğü kadar sömürmüyor. Çünkü onlar sizin yanınız sıra başka ülkeleri *de sömürüyorlar. Bizim tütünü*müzü yok pahasına elimizden alırlardı. Domatesinizi, yumurtanızı *alırlardı. Bizim tütünü İsviçre'ye*, İngiltere'ye satıp kazandıkları paralar yerine bize sadece kâğıt para verirlerdi. *1944*'ten sonra bunları kâğıt fabrikasına yolladık. Beş milyon koyunumuz vardı, önlerine katıp götürdüler. Bizi böyle soyuyorlardı. Onlardan bebek başı kadar bir motor alabilmek için bir vagon buğday veriyorduk. Şimdi dışarıya binlerce motor satıyoruz. Şimdi Yunan maliye bakanı, kendisini kabul ettirmek için Paris'e bir hafta, Londra'da bir ay bekliyor. Bizimkini hava alanında karşılıyoruz. Çünkü, öteki borç isteneğe, bizimki ticaret anlaşması imzalamağa gidiyor. Bugün 6.000.000.000 kilovat saat elektrik üretiyoruz 1980'de bunu 65.000.000.00 kilovat saate çıkaracağız. Ama o zaman bu da bize az gelecek, dışardan elektrik alacağız. Çünkü hayatımızın her kolu elektrik isteyecek o zaman.. Kapitalist devletler, geri kalmış ülkelerin ağır endüstri kurmalarını istemezler. Ağır endüstriyi kurabilen ülkeler hemen pazar olmaktan çıkıp bağımsızlık kazanırlar. Hattâ eski sömürücüleriyle ticaret yarışına geçerler. Biz ağır en*düstriye geçmek istediğimizde*, bütün dostlarımız, eksik olmasınlar, «Çıldırdınız mı siz?» diye elimizi kolumuzu tuttular. *Ama biz* bunu müthiş bir şekilde başardık. Önümüzdeki amaç, ağır endüstri*de çalışan işçilerimizin tamamını* lise çıkışlılardan sağlamak. Yaptığımız denemeler olumlu sonuç*lar verdi. Eskizara yakınındaki* bir fabrikaya böyle üç yüz kız yerleştirdik. Bunlar üç ay sonra eski işçilere ulaştılar. İki yıl sonra da eskileri adamakıllı geçtiler.»

Karısı bir tabak da kavun getiriyor. Karaslavof, Türkçe olarak «kavun» diyor. «Vaktiyle Türkçe öğrenmeyi çok istedim. Ama Bulgarca-Türkçe sözlük bulamadım. *Şimdi sözlük var, fakat ben yaş*landım. Bulgaristandaki her yazar mutlaka bir Bulgarca-Türkçe sözlük *kaymalı masasına. Dilimizde* Türkçeden çok söz var. Yazarken bunların aslını iyi bilmek gerekiyor.» *Kavundan sonra «Allah* bereket versin, Allah kerim!» diyor. Bildiği başka sözleri sıralıyor. Rakı şarap kullanmıyor, ama rakılı bir türkü söylüyor:

Rakı içtim filcandan
Dudakları mercandan
Al hançeri vur beni, Katinam,
Kurtulayım bu candan.

Bulgaristandaki yazarların çoğu gibi hayata o da öğretmen olarak başlamış. *Ama kısa bir sü*re sonra öğretmenlikten atılmış. Sofya'ya gelip Tarım okumaya girişmiş. *Grevci diye* oradan da atmışlar. Öğrenimini Prag'da sürdürmüş. Gençlik yıllarında 23 sefer hapse girmiş. «Senin Onuncu Köy'deki öğretmen gibi oradan oraya atıldım. Hattâ daha fazla. Ama senin öğretmen on birinci, on ikinci köylere gidecek mi?» diyor. Gençliğinde çıkardığı «Hücumcu Asker» adlı mizah gazetesinin beşte dört yazısını kendisi

Fakir Baykurt. Yazarlar Birliğinin Kübalı konuklarıyla: Sağda ozan Jose Martini Matoz, solda kızı ile birlikte ozan Pedro de Orda.

yazarmış. O gazetede yirmi kadar takma ad kullanmış.

Çatı katta üç çalışma odası vardı. Birincisi, küçük, kutu gibi bir şeydi. «Burası kayıt odam.» diyor. Biriken malzemeyi burada ayıklarmış. Duvarlar raf, raf, raf; raflar kitap. Bir yerde Gorki'nin küçük bir resmi asılı. «Biriken kitapları tutmam. Halk kitaplıklarına yollarım.» diyor. Doğduğu köy için paketlediği kitapları gösteriyor. «Burada sadece kaynak kitapları ve sevdiğim yazarların eserlerini tutarım: *İvan Vazof*, Yordan Yokof, Elin Pelin, Tolstoy, Çehof, Gorki...»

İkinci oda, okuma odasıymış. Orayı da görüp yazı odasına geçtik. Duvarda iki büyük harita. Biri Bulgaristan, biri Avrupa... Kitaplarını basımevine gönderinceye kadar dört sefer elden geçiriyor. Bir gömme dolapta sakladığı karalamalardan örnekler gösteriyor. Hikâyeci Halit, ilgiyle inceliyor gösterilenleri. Yaşlı yazar, «Zamanımın yarısını hâlâ genç yazarların basılmamış eserlerini okumaya veriyorum. Bugünkü yazarlardan 50 yaşından aşağı olanların hepsi benim elimden geçmiştir. Çoğunun ilk kitabını ben bastırmışımdır. İşte bakın, 1940'ta basılmış bir şiir kitabı. 1942'de kurşuna dizilen Vaptsarof'un şiirleri. *O zaman var olan Sansür Kurulu* önünde garanti vermiştim...» Masanın üstünde duran kocaman, uzun bir kalemi gösteriyor, şakayla: «Yazacağım büyük romanın kalemi, daha açmadım!» diyor. «Yirmi beş yıldır bu odada *yazıyorum*, iki tane makine eskittim...»

Ancak gece yarısı bulunca ayrılabildik Karaslavof'tan. İki üç gün sonra Varna'ya gidecekmiş. Orada buluşup görüşmeyi kararlaştırdık. Şoförü bizi kentin merkezine kadar getiriyor Halit Ali Osman, «Dopdolu bir gece oldu.» diyor. Sabahattin Bayram ekliyor: «İyi bir ekonomi dersi aldık.» Ben de: «İyi bir yazarlık dersi.» diye fısıldıyorum Sabahattin'in kulağına. Dokuz kilometrelik yol, hep parkların, ağaçların arasından geçiyor. Orda burda kol kola, omuz omuza çiftler görüyoruz. Tasasızlıklar içinde bir halk, bir gençlik. Balın özü kadar tatlı bir hayatı yaşayıp gidiyorlar gecelerde. Otele geldiğim zaman pencereden dışarı bakıyorum. Temizlik işçileri uzun hortumlarla sokakları yıkıyorlar. Kaldırımlara basınçlı su fışkırtıyorlar. Gece yarısı, uykumun arasından uyanıyorum ki, şakır şakır yağmur yağıyor. Demek, diyorum, bazı geceler sokaklar iki sefer yıkanıyor.

Öteki Bulgar yazarlarıyla da görüşmelerim oldu Burgaz'lı, Kuklen köylü Recep Küpçü'yle gezdik Küpçü Cahit Sıtkı'dan, Nazım Hikmet'ten, Ümit Yaşar'dan, Asaf Halet Çelebi'den, başka ozanlardan şiirler okudu. Buradaki Türk sanatçılar, Türkiye Türkçesini ilgiyle izliyorlar. Ellerine ufacık bir yayın geçse seviniyorlar Küpçü: «Ben bir sayı Varlık bulunca arkadaşlara rakı ısmarlar, bayram ederim.» diyor. Hasan Karahüseyin'in, Latif Ali'nin de dertleri buydu Sofya'da.

Burgaz'ın Varna'nın sokakları bir dolu halkla. İkindi vakti belli başlı caddeler trafiğe kapatılıyor. Kadın kız, çoluk çocuk, deniz gibi bir kalabalık, ağır ağır ilerliyor, konuşuyor, gülüşüyor Hiç bir korna, hiç bir düt düt, insanları rahatsız etmiyor. Bu sanat-kahveleri gazinoları da doluyor Kentlerin. Yeni biçim masalar, yeni biçim garson kızlar, dondurmalar, serinletici içkiler, suruplar.. Santaçıların uğradığı bir kahvede, gençlerden Ilya Burçef, *Nikolay Laykof, Stoyan Andirkof*, Dimitir Velinof'la tanıştık. Burgaz'dan ayrılırken, yola yakın bir maden ocağına uğradık. Orda da İsnejina Slavova'yı gördük. Yakında bir şiir kitabı çıkaracakmış. İsnejina bize maden ocağında bir «Nazım Hikmet Ekibi» olduğundan söz etti. Tam öğle zamanıydı. Dinlenmeye ayrılmışlar, ekibi göremedik.

Varna parasız varma, demişler Gelişmiş, bakımlı, bayındır; yabancı gezginlerin gelip gittiği bir kent olmuş Altınkum olsun, denizin öteki kıyıları olsun, mıh gibi insan dolu. Slunchef Bryag de öylevdi Çok katlı oteller; lo-

Kamen Kalçef
Romancı

kantalar, gazino ve barlar... Kamp yerleri, park yerleri, çiçeğe çimene boğulmuş gezinti yerleri... Karadeniz'in Burgaz'dan Balçık'a kadar olan bu kıyılarına «Bulgaristan Rivierası» diyorlar. Kıyılar, kumlar, kapanın elinde kalmamış. Bankada kredisi olan beyler yalıları, köşkleri dikmemişler. Doldurmuşlar tatil köylerini, herkese açık plâjları, gazinoları... Kamu eliyle kurulan bu turistik *işletmelerde günde iki vardiye*, bazılarında üç vardiye, kadın erkek Bulgar insanı çalışıyor. Saat gibi bir servisle bütçeye yılda milyonlar getiriyorlar. Turizm alanında dünyanın en becerikli ulusu hangisidir bilmem. Bir sıralama *yapmak gerekirse* Bulgarlar başlara yazılabilir, rahatlıkla.

Önceden kararlaştırılan bir buluşma gereği Varna'daki Eğitimi Geliştirme Ensttüsü'ne gittik. Müdür Krastü Bayef, benim bazı öğretmen ve öğrencilerle konuş*mama fırsat yarattı. Sofya üniver*sitesinde folklor derlemelerini değerlendiren Hayriye Memova ve Emin P Boyef ile; Onuncu Köy'ün redaktörü, Yeşil Gece'nin çevirmeni Svoboda Germanova ile de orada tanıştık. Emin Boyef, *yaz aylarında üniversite öğ*rencilerinin folklor derlemeleri yapmak ve kooperatiflerin hasat işlerine yardım etmek üzere köylere gönderildiklerini anlattı. Kooperatiflerin böyle öğrenci yardımına muhtaç mı olduğunu sordum. «Kooperatifler için değil, öğrencilerin kendileri için. Başka türlü ekmeğin nasıl kazanıldığını bilirler mi?» dedi Emil Boyef.

Yazarlar Birliğinin Varna'daki dinlenme evi, «Kabakum» diye *bir yerde, denize bakan bir* yamacın yüzünde. Otell, olkatası ve her türlü çağdaş donatımıyla ye-

Nikolay Yankof
Yazarlar Birliği Sekreteri

ni bir dinlenme evidir bu. Yazarlar, günde bir levadan biraz fazla ödeyerek, eşleri ve büyük çocuklarıyla burada üçer hafta dinlenirler. Denizden, kumdan yararlanırlar. Aynı yere yakın bir de «Uluslararası Gazeteciler evi» var. O daha büyük bir kuruluş, orası da böyle ucuz.

Yazarların dinlenme evinde Başkan Dimitir Dimov, Kamen Kalçef, Pavel Vajinof, Yordan Radiçkof, Diko Fıçıciyef, Lübomir Levçef'le ve daha başka meslektaşlarla tanıştık. Kısa pantolonlarını giymişler, şezlonglara kurulmuşlar güneşleniyorlardı. Ellerinde raket, pinpon oynuyorlardı. Plâj çantalarını alıp denize gidiyorlardı Ve çene çeneye verip konuşuyorlar, tartışıyorlardı.

Başkan Dimof, «Bugüne kadar resmi olarak gittiğimiz iki ülke vardı dünyada: Türkiye ile Yunanistan. Şimdi Yunanistan'da bir grupumuz var. Türk edebiyatçılarıyla da karşılıklı iyi ilgiler kurmayı çok istiyoruz. Balkan edebiyatçılarının hepsinde bu istek vardır.» diyor. İki üç batı dilli bilen Dimof, yukarıda andığım ünlü «Tütün» romanının yazarı. Sofya üniversitesinde veteriner prof. luğu da yapıyormuş. Batı edebiyatı ve tiyatrosu üstüne derin bilgisi var. Şimdi yeni bir romana çalışıyormuş: «Yüzyılımızın Romanı» gibi bir adı olacakmış bunun. 9 Eylül 1944 sabahı uyanan bir grup Bulgar insanının serüvenlerini ele alarak, *son yirmi yılda* neler oldu; Bulgaristan nereden başladı, bugünlere nasıl geldi, bireyciliği, egoizmi yenmek için ne güçlükler çekildi.. Anlatıyormuş.

Kamen Kalçef, orada bulunan, bulunmayan Bulgar yazarları hakkında açıklamalar yaptı. Köy ve kasaba konularında eserler veren bu yazarın geçmişi de bazı top-

Diko Fıçıciyef
Genç hikâyeci

lumsal savaşlarla dolu. «Hayat Kaynağı Başında», «Dokumacı Ailesi» ve «Yeni Kasabada İki Kişi» adlı kitapları ünlüymüş. Bana «Yeni Kasabada İki Kişi»nin İngilizcesini imzaladı. Şimdi de yurdunun eğitim problemlerini ele alan bir roman yazıyormuş.

Pavel Vajinof da roman hikâye yazarı. «Kırda» adlı büyük hikâyesi çok ünlüymüş. «Kemanlı Çocuk», «İkinci Birlik» adlı romanları *da epeyce başarı kazanmış*. Vajinof'un okul kitapları da varmış.

Yordan Radiçkof'un adını, Sofyad'aki karşılaşmada anmışlardı. «Sıcak Öğle Vakti», «Bağlı Balon» ve «Sonuncu Yaz» adlı büyük hi*kâye kitapları varmış*. «*Sonuncu* Yaz» şimdi filme alınıyormuş.

Diko Fıçıciyef, Türk sınırına 10 kilometrelik bir köyden. Köyde herkes Türkçe bilirmiş ama Diko bilmiyor. Köyden erken çıkmış. «Hiddetli Yolculuk» adlı bir büyük hikâyeler kitabı var. Kendi köyünün yaşamını anlatıyormuş bu kitabında «Veleka Nehrinin Göğü Altında» Veleka, Türk top raklarından çıkıp Bulgar topraklarından Karadenize dökülüyor. Diko, benden İsrancaları soruyor, görmediğimi söylüyorum. Bildiği yerleri derin bir sevgiyle anlatıyor.

Lübomir Levçev, ozan. Genç Yazarlar Birliği Başkanıymış. «Bütün Yıldızlar Benim» diye bir şiir kitabı çıkarmış. Söylendiğine göre sonradan içkiye düşmüş, pek şiir yazmıyormuş artık.

Orada, Dimitir Gurçivkin, Armand Baruh ve Krum Valkov'la da tanıştık. Aralarında iki de Kübalı ozan vardı: Hose Martini Matoz ile Pedro de Orada... Bunlar resim de yapıyorlarmış. Bulgaristan'a bir yıl için uBlgarca öğrenmek amacıyla gelmişler. Aileleri de kendileriyle birlik.. Bulgar yazarlarının başka ülkeler yazarlarıyla ilgileri çok sıkı..

Akşam yemeğini Kamen Kalçef ve orada bulunan meslektaşlarla konuşarak yedik Gece yarısı bulunca, Uluslararası Gazetecilerevi'nin o gece açılan barına gidelim dediler Dünyanın bütün barları bodrum katlarında mıdır? Bir sıcak, bir sıcaktı Bir de duman... Millet içip içip dansediyordu İçime bir sıkıntı çöktü Baktım Kamen Kaçef de sıkılıyordu Yarın *yola gideceğik özür dileyip ay*rıldık.

Bu ülkelerde yazarlara sağlanan iyi koşullar onları hep böyle içkici mi yapıyordu? Kuşkularımı açtığım bir meslektaş. «Bu koşullar bizim çok yazarımızı tüketti!» *diye yakındı. Sofya'ya* dönüşümde, bu endişemi açtığım zaman Yazarlar Birliği Sekreteri Yankof şu açıklamayı yaptı: «Varna'daki dinlenme evi, birlik üyelerinden kesilen %2'lerle yapıldı. Daha öyle yedi tane dinlenme evimiz var. Hiç birinde devlet parası yok Buralarda dinlenme ucuzdur Bulgaristan'ın her yerinde dinlenme ucuzdur. Dinlenirken arkadaşlarımız içmeyi severler... İşçilerin dinlenme koşulları daha iyidir...»

Bir fırsat bulup dinlenme yerlerini görmeğe karar verdik.

Gerçek Yayınevi'nin yeni kitabı:

Bilmediğimiz bir dünyayı anlatıyor:

MELİH CEVDET ANDAY

SOVYET RUSYA, AZERBAYCAN, ÖZBEKİSTAN, BULGARİSTAN, MACARİSTAN

Fiyatı: 7,5 Lira

İSTANBUL DAĞITIMI
UĞRAK KİTABEVİ
Beyaz Saray — Beyazıt

ÖDEMELİ İSTEME ADRESİ
GERÇEK YAYINEVİ
P.K. 655 — İSTANBUL

NOT: Tek kitap isteyenler, kitap bedelini pul olarak göndermelidirler; tek kitaplar ödemeli gönderilmez.

YÖN — 130

Basın — 16759 - A - 11028

İŞÇİ SENDİKALARININ ÇEŞİTLERİ

Adil Aşçıoğlu

İşkolu esasına göre kurulu sendikaların işyeri esasına göre toplu sözleşme yapmağa yetkili olup olmadıkları hususunda Yargıtay Dokuzuncu Hukuk Dairesinin kararı işçi sendikalarının kuruluş şekilleri ve çeşitleri üzerindeki meseleyi yeniden ortaya çıkardı.

Son olarak, işkolu esasına göre kurulmuş olan Türkiye Tekstil ve Orme Sanayii İşçileri Sendikasının ikiye bölünmesi de işçilerin örgütlenme şekilleri üzerinde yeniden dikkati çekti.

Bu konuda genel olarak herkes işyeri esasına göre kurulmuş küçük sendikaların aleyhindedir. Gerçekte de sadece bir tek işyerinde çalışan işçileri etrafında toplayan bir sendika üyelerine faydalı olamamaktadır. Bunun sebepleri açıktır Türkiyede 10 işçinin üstünde işçi çalıştıran işyerleri sayısı pek azdır. Bu sebeple bir tek işyeri sendikasının üyelerinden alacağı aidatla normal bir faaliyette bulunmasına imkân yoktur. İşyeri esasına göre kurulu sendikanın ikinci sakıncası aynı işyerinde çahşan işçiler arasından seçilecek yöneticilerin, emrinde bulundukları işverene karşı işçi haklarını savunmasının güçlüğü ve kolavca «sarı sendika» haline gelmesidir.

Sendikalar bu sakıncaları 274 sayılı kanunun çıkmasından çok önce gördükleri için örgütlerini genişletmeğe çalışmışlar. birden çok iş yerinde çalışanları tek bazı hallerde bir ili, ya da böl. sendika etrafında toplamışlar geyi kapsayan örgütler kurmuşlar. sonra da sendikaları birlik ve federasyonlar etrafında toplamışlardır.

Böylece işçiler gelirlerin dağılmasını, masrafların azalmasını ve işçi örgütlerinin daha rasyonel ve etrafh bir şekilde işçi meselelerini ele alarak mücadele etmelerini öngörmüşlerdir.

Başka ülkelerdeki işçilerin örgütlenme şekillerindeki gelişmeleri incelediğimiz zaman bir tek tipte icra edilemiyeceklerini ve bunların ekonomik, sosyal ve politik şartlara göre değişen örgütlenme şekillerini tercih ettiklerini görmekteyiz.

Her şeyden önce dünyanın her tarafında işçi örgütlerinin bir sınıf örgütü olduğu kabul edilmiştir. Bizde bu görüşe bazı sendikacılarımız itiraf etmese bile, daha önceki Sendikalar Kanunu ile yeni çıkan 274 sayılı Sendikalar Kanunu işçi sendikalarının bir sınıf örgütü oldoğunu açıkça kabul etmişlerdir. Gerçekten sözü edilen her iki kanun da işçilerin bir işveren sendikasına, işverenlerin de işçi sendikalarına üye olmalarını yasaklamıştır. Böylece işverenin işçi sendikasına, işçinin de işveren sendikasına üye olmasının engellenmesi sendikaların her iki taraf için de bir sınıf örgütü olduğunun açıkça kabulü demektir.

Sendikaların ikinci önemli vasfı «hür ve iradi birer örgüt» olmalarıdır. Bu duruma göre, dileyen işçi dilediği sendikaya hiçbir kayıt ve şarta bağlanmadan üye olabilir. Başka bir deyişle çeşitli işyerlerinde ve çeşitli işkollarında çalışan işçilerin aynı sendika etrafında toplanmaları mümkündür.

Genel olarak ileri endüstri ülkelerinde sendikaların sınıf esasından başka «meslek» ve endüstri esasına göre kurulduğunu da görmekteyiz. Gerçekten endüstri esasına göre örgütlenmeyi prensip olarak kabul etmiş ülkelerde bile «meslek» esasına dayanan örgütlenmelere bir zorunluk olarak yer verildiği görülmektedir.

Endüstrileşmiş ülkelerde işçilerin yaptıkları iş ne olursa olsun bağlı bulundukları esas endüstri koluna göre örgütlenmeleri tabii ve zorunludur. Buna rağmen örneğin İngiltere gibi endüstrileşmiş bir ülkede elektrikçiler, makinistler gibi belirli bir meslekten olanlar içinde bulundukları endüstri ne olursa olsun kendi başlarına ayrı bir sendika etrafında toplanmışlardır.

Pratikte de bu şekilde «meslek» esasına dayanan sendikaların işçilere sınıf çıkarları bakımından çok büyük faydalar sağladıklarına tanık olmaktayız. Herhangi bir endüstride ya da işyerinde grev karar vermekzorunluluğu doğduğu zaman o işyerinde çalışanların tümünün grev yaparak sendikanın mali bakımdan büyük bir yük altına girmesi yerine o işyerinde çalışan elektrikçilerin greve gitmeleri işverenin bütün işlerini durdurmak için yeterlidir. Usteliik, işyerindeki diğer işçiler grev katılmadıklarından işveren bunların ücretlerini de ödemek zorunda kalmaktadır. Bunun gibi otel, lokanta ve eğlence yerleri için örneğin müzisyenlerin durumunu ele alabiliriz. Müzisyenler ister istemez, diğer işçilerden ayrı olarak bir «meslek» sendikası meydana getireceklerdir. İşçilerin nerede ve ne zaman endüstri ya da meslek esasına dayanan örgütler kurması gerektiğini her memleketin endüstrileşme derecesi, işçi sınıfının olgunluğu, politik şartları tayin edecektir.

Özellikle azgelişmiş ülkelerde, demokratik rejimlerin tam olarak yerleşemediği de dikkate alınacak olursa sendikaların politik iktidarın hücumlarına karşı tedbirli olmaları gerekmektedir. Bu gibi şartlar altında sendikaların kapatılması, faaliyetlerine iktidarlarca ara verilmesi gibi ihtimaller daima gözönünde bulundurularak bir kapatma halinde işçileri örgütsüz bırakmayacak şekilde gerekli tedbirlerin önceden düşünülmesi faydalıdır

Türk-İş'in sendika sayısını 18'e indirmek gibi iddialı programının başlıca sakıncası, sendikaların kolayca politik iktidara hedef teşkil etmeleri sonucunu doğurabilmesidir. Bu takdirde kapatılacak bir iki sendika yüzünden işçilerin uzun yıllar boyunca büyük fedakârlıklarla biriktirdikleri paralar, sendikaların elinden kolayca alınarak, mücadele imkânları bir anda sıfra indirilebilir. Esasen son olarak parçalanan Türkiye Tekstil ve Orme Sanayii İşçileri Sendikası örneğinin de ortaya çıkardığı gibi, şubelerin her türlü yetkilerini elinden alarak merkezde toplayan işkolu sendikası, memleketimizde uzun ömürlü olamaz. İleri endüstri memleketlerinde işkolu esasına göre kurulu ulusal sendikalar kendilerini meydana getiren ünitelere (lokallere) dayanmakta ve bunların geniş yetkilerine dokunmamaktadırlar. Sözü geçen ülkelerdeki ulusal tipteki işkolu sendikalarının asıl kuvvetini bütün yetkilerin ve paranın merkezde toplanması değil, merkezin küçük ünitelerin temsilcisi olması teşkil etmektedir.

Bizde girişilen Türkiye tipi sendika denemesi yanlış başlamıştır. Sendikayı meydana getiren üyelerin sendika ile bağları hemen yalnızca aidat ödemekten ibaret kalmaktadır. Sendika genel merkezi, şube yöneticilerini dilediği gibi tayin etmekte, keza gelirleri de dilediği gibi harcayabilmektedir. İşçilerin sendikalar üzerindeki kontrolleri hemen hemen hiçe inmektedir

Bütün yetkileri ve gelirleri merkezde toplayan Türkiye tipi sendikacılıkta, üyelerin dağınık bulunduğu bölgelerdeki ve işyerlerindeki ihtiyaçları, istekleri tam olarak dikkate alınamamaktadır. Çünkü Türkiye tipi merkeziyetçi sendikaların işyerlerinde «muhtar» örgütleri yoktur. Bunlar işyerlerinde yine merkez sendikanın tayin ettiği birkaç temsilci tarafından temsil edilmektedirler. Bu temsilcilerin işçilerden aidat toplamak, işçilerin alacakları karara göre hareket etmek yetkisi bulunmayıp, sadece merkezin emirlerini yerine getiren ve işyerindeki işçi istek ve şikâyetlerini işverenle sendikaya aksettirmekten başka fonksiyonu da yoktur. Bu sebeple de sendika temsilcilerinin faaliyetleri ve faydaları son derece sınırlı kalmaktadır

275 sayılı kanunun esasları dikkate alındığı zaman da işkolu esasına dayanan sendikaların toplu sözleşme ve grev bakımından büyük faydaları olmadığı anlaşılmaktadır. Gerçekten işkolu esasına kurulu bir sendikanın işçilere faydalı olabilmesi asıl amacı işkolu yani endüstri esasına göre bir toplu sözleşme yapabilmesi ve gerektiği zaman bir işkolunun tamamında greve gidebilmesidir.

Fakat 275 sayılı kanun işkolu sendikalarının bu grevlerini yapmasına engel olacak esaslı bir hüküm sevketmiştir. O da işkolu sendikalarının bir işkolunda toplu sözleşme yapma yetkisini alabilmeleri için o işkolunda çalışan işçilerin yarısından bir fazlasının kendi üyesi bulunduğunu ispat etmesi şartıdır. İşyeri esasına göre kurulu sendikaların o işyerinde çalışanların yarısından bir fazlasını örgütüne bağlamasını anlamak bir dereceye kadar mümkündür. Fakat işkolu yani endüstri esasına gelince mesele bir hayli güçleşmektedir. Sendikacılıkta bilinen bir gerçek vardır, o da en ileri endüstri memleketlerinde bile işçilerin ancak 1/3 ünün sendikalı olduğudur.

Bu duruma göre Türkiyede işçilerin daha büyük oranda sendikalı olmaları çok zordur. Az gelişmiş bir ülke olan Türkiyede işletmelerin sayısı çok ve dağınıktır. Bir işkolunda çalışanların tam olarak sayılarını tesbit etmek bile hemen hemen imkânsızdır. İşkolları yönetmeliği bir işkoluna o kadar faaliyet dallarını sokmuştur ki, bunlar arasında bir bağlantı kurmak bile güçtür. Örneğin gıda işkolunda Türkiye tipinde kurulu bir sendika düşünelim. Bu sendikanın işkolu esasına göre toplu sözleşme yapabilmesi için makarna fabrikalarından çukulata fabrikalarına, içki imalâthanelerinden şekerleme yapan küçük atelyelere kadar sayısız işyerinde çalışan bütün işçilerin yarısından bir fazlasını kendi örgütüne bağlaması gerekecektir.

Bütün bu şartların gerçekleştiğini farzetsek bile bu kerre ikinci bir güçlük ortaya çıkacaktır işkolu seviyesinde bir topiu sözleşme yapabilmek için o işkolundaki bütün işverenlerin bir tek işveren örgütü etrafında toplanması ya da işveren sendikasına üye olan işverenlerin çalıştırdığı işçi sayısı o işkolunun bütününde çalışanların yarısını geçmesi lâzımdır.

Şekerleme ile içki ve makarna üreticilerinin çıkarlarını aynı şartlara bağlamak herhalde zordur,

Bu şartlar altında Türkiyede işkolu esasına göre kurulu ya da kurulacak işçi sendikalarının işkolu esasına göre toplu sözleşme yapmaları ihtimali yok denecek kadar zayıf görünmektedir. Bu sendikalar yine de işyeri esasına göre, toplu sözleşme yapmak zorunda kalacaklardır. Ancak bunlar bir tek işyeri için değil de bir işverene bağlı ve aynı üretici faaliyette bulunan birçok işyerlerini bir arada ele alıp toplu sözleşme imkânına sahip bulunmaktadırlar.

Fakat yukarıda anlattığımız nedenler yüzünden Türkiye tipi işçi sendikaları işyerlerindeki işçilerle organik bağlar kuramadıkları, gelirleri merkezde toplayıp mahalli ihtiyaçları iyice dikkate alamadıkları için işçilerin tenkitlerine hedef olmakta, işyerlerinde çalışan işçilerin kendi dertlerini çözmek yetkisi tamamen ortadan kalkmakta ve işçiler sendikalara karşı ilgilerini kaybetmektedirler.

İleri endüstri memleketlerinde işkolu sendikalarının ve diğer sendikaların temsil yetkileri yalnız üye sayılarına göre tesbit edilmemekte, örneğin Fransada mahkemeler nüfuzlu bir sendikanın bütün işçileri temsil etmeye yetkili olduğunu kabul etmektedirler. Bu alanda Türk-İş'in yapacağı iş, 275 sayılı kanunun sendikaların temsil yetkisi ile ilgili ve bu yetkiyi işçi sayısına bağlayan hükmünü değiştirtmek için gerekli çalışmalara hemen girişmektir. Hiç olmazsa aynı işkolunda kurulu çeşitli sendikalar arasında encok üyesi olanın bütün işkolundaki işçileri temsile yetkili olduğu esası kanuna girmelidir. Fakat bu arada Türkiye tipi sendikaların önemli işyerlerinde ve bölgelerde temsilciler aracılığı ile değil, o seviyede kurulacak işçi örgütleri ile çalışmayı kabul etmeleri ve bu örgütlere belirli yetkiler tanımaları şarttır. Aksi halde bugüne kadar kurulmuş olan Türkiye tipi sendikalardan işçiler yavaş yavaş soğuyarak yeni örgütler kuracaklar ve bu örgütlerini daha güçlü hale getirmek için meslekî ya da bölgesel federasyonlara doğru kayacaklardır. Türk-İş'in sendika sayısını 18'e indirmek yolunda çabaları aksi sonuçlar vermiş ve sendika sayısı 1963 ten bu yana bir hayli artmıştır.

Türkiye tipi sendikaların ortaya çıkardığı sakıncalar dikkatle incelenip bunlara karşı tedbir alınmadığı takdirde, bir yandan sendika sayısı gittikçe artacak; diğer yandan Türk-İşin bel bağladığı Türkiye tipi sendikalar Türkİşin aleyhine döneceklerdir. Böyle bir cereyan zayıf da olsa şimdiden başlamış ve Türk-İş'in en güvendiği Türkiye tipi sendikalardan birkaçı Genel Kurul arifesinde Türk-İş'e karşı komplolar hazırlamağa başlamışlardır.

Türk-İş, bir yandan sendika enflâsyonuna, diğer yandan Türk işçi hareketini bölme gayretlerine bir son vermek istiyorsa, gerekli tedbirlerini almak zorundadır.

Söke'de Hayırsever Maarifçiliği

Dr. Fay Berkes

Sökede bir ilk okulun ziyaretine giderken bana: «Burada okulların çoğu devlet parasıyla değil, şahısların bağışıyla yapılmaktadır. İşletmek için bu okullar Milli Eğitim Bakanlığına devredilir» dediler.

Bir kaç yıl Sökenin havasını içine çekmiş olan Yüksek köy Enstitüsü mezununun, yaptığı bu açıklama ile bizden bir sürü: «Yâ, Bravo, oh oh» beklediği belliydi. Fakat bu bağışları, Planlama Dairesinin ve yeni hayırseverlerin sandığı gibi, küçük birer Ford veya Rockefeller tesisine benzetmeğe imkân yoktu. Türk aydınlarının böyle şeylere özenenleri iyi bilmelidirler ki bugün Amerika'daki milyonerler, kendi keyiflerine göre tesis kurmadan önce, olağanüstü gelirlerinin yüzde 97'sine kadarını vergi yolu ile «toplumsal» işlere vermektedirler. Yani bu para nufuz tüccarlığına göre değil, millet ve anayasayı temsil eden devletin kararlarına göre yatırılmaktadır. Bu yoldan, kişiler ve bölgeler arasında imkân farkları, dolayısiyle, önlenmektedir.

Amerika'da ancak pek yakın bir zamandan beri ikinci Dünya Savaşından sonra, okul yapımı devlet görevleri arasına alındığı halde, Türkiye'de Osmanlı Maarif Nezareti okul yapımını daha 1913 de, yani Amerika'da fakirlere az ve zenginlere çok vergi yükleme usulünün kabulünden iki yıl sonra, devlet görevleri arasına koymuştu. Halbuki, «demokrasiye ulaştık» diyen Cumhuriyet devletinin Milli Eğitim Bakanlığının son yıllardaki çalışmaları, tesis kuran zengin Amerikalıların olağanüstü kârlarının % 97'sini alan devlet usullerine göre değil, Birleşik Devletlerin Güney Devletlerinde Beyaz Dindarlara kurbağ kullanmak imkânını veren ve Kennedy'nin ölümünün bir sebebi olan kaba liberalizm yönünde olmaktadır. Zengin hayırseverliğini milli eğitime sokma heveslisi Türk aydınlarının bu farkı iyice bellemeleri gerektir.

Bağışlanan okullardan birine vardığımız zaman, kişilerin ve kişisel görüşlerin ne kadar Milli Eğitim Bakanlığının üstünde geldiğini gördük. Çalışmalara ne kadar politikacılık karıştığı da apaçık meydanda idi. Bu tek katlı, geniş bahçeli güzel okulun, maarif bütçelerinin darlığı yüzünden, bir eşi Amerika'da bile bulunmaz. Gerçekten ziyade mimarlık dergilerinde bulunan bu okul, yeni bir ihtisas olan «okul mimarisi» usullerine göre yapılmış. Pek tabii olarak, Türkiyenin milli gelirine göre çok pahalıya mal olmuş. O kadar hesapsız yapılmış ki okul dışında öğrenimin zor olduğu Türkiyede, daha okul açılır açılmaz çift tedrisat yapmak zorunluğu olmuş. Altı yıldan beri Söke'de yerleşmiş okul müdürü Hasan Molla'dan öğrendiğimize göre, okula bir kat daha eklenecek ve bu katın inşaat masrafı aynı hayırseverden alınacak. Demek ki onun vergi verme gücü hayli fazla.

Okul müdürünün anlayışına bakacak olursak, bu çevrenin hayırseverlik âdetlerini Osmanlı ileri gelenlerinin vakıflarına benzetmek de gerçeklere aykırı olacaktır. Çünkü, Orhan ile Fatih'in yaptığı vakıf tesisleri çağına göre ileri bir adımdı. Rüstem Paşa gibi devlet adamları ise bugünün maarifçilerine ders verecek kadar ilerideydi. Okulu «bedava» kazandığını sanan bakanlık bu pahalı okulun pahalı bakımını kendi yetersiz bütçesinden karşılayacak. Diğer işlerini de bu masraflara göre ayarlamak zorunda kalacak.

Tabii bir okul hibe eden şahıs, bu okula istediği ismi vermek hakkını kazanacaktır. Ayrıca, öğrencilere varıncaya kadar herkes bu şahsa «minnet» duyacaktır. Söke'de ziyaret ettiğimiz okul, adı ile, anma köşesi ile Abdülhamit devrinin politikasını ve özlemini canlandırmaktaydı. Buna kimse aldırış etmez, olağan bulur; ama koca Türkiye'de tek bir okula İsmail Hakkı Tonguç adı verilmek ve hâtırası canlandırılmak istenince kıyamet kopar. Milli Eğitim Bakanlığı esas amacı olan «milli eğitim» dâvası amacından bu kadar uzaklaştırılmıştır.

«BATILILAŞMA GERİLEMESİ»

Söke'deki okulun önünde bunları düşündüm. Anlaşılan okulun mimarı meslek dergilerinden okul mimarisinin bir ihtisas işi olduğunu, hem öğretime yardımcı, hem de doğrudan doğruya bir eğitim fonksiyonu taşıması gerektiğini, bina ve bahçenin eğitim psikolojisine uygun olarak öğrencilerin estetik gelişmelerine yardımcı olması gerektiğini öğrenmiş Fakat bu okulun müdürü ve öğretmenleri bu pahalı okulu değerlendirmek için bununla orantılı estetik, meslekî ve sanatçı formasyonuna sahip miydiler?

Bu endişemize bir dereceye kadar cevap bulabildik. Bu ilerici mimarî içinde henüz içilmiş iki nargile ile karşılandık. Akşam üstü «okul aile» yemeğinde, kulak zarını patlatan bir twist plâğı ile göbek atıldı. Manzara tam «batılılaşma gerilemesi» portresini çizi yordu.

Sonra öğrendik ki Söke'de, öğretmenlerin meslekî formasyon-

Atatürkün Derneği mi, Nasır Zeytinoğlu'nun Çiftliği mi?

3

İffet Aslan

Nasır Zeytinoğlu Türk Eğitim Derneği'nin 17 Ekim 1965 tarihli 25'nci Genel Kurul Toplantısında bu kurumun artık Atatürk'ün kurduğu Dernek değil, kendi çiftliği olduğunun teyidini aradı ve buldu. Benim Dernek yönetim kurulunun bir üyesi sıfatı ile haftalardır yürütmeğe çalıştığı mücadele de -şimdilik- böylece bitti.

Halbuki bu Dernek -bundan evvelki yazılarımda da halk oyuna duyurmağa çalıştığım gibi- bizzat Atatürk'ün 1925'te Büyük Millet Meclisinin açılışı dolayısı ile yaptığı bir konuşmada, varlıklı *vatandaşlarımızın hususi teşebbüsleri* ile yoksul ve kabiliyetli çocuklarımızı yetiştirmelerini tavsiye etmesi üzerine kurulmuştur. Bu uyarıştan sonra günün yetkilileri millet vekilleri, eğitimcileri ve diğer ileri gelenleri harekete geçmiş ve ilk kez Türk Maarif Cemiyeti adı verilen hükmi şahsiyeti haiz bir müessese ortaya çıkarılmıştır. 1939'da bu kurum başkanlar kurulu kararı ile kamu yararına hizmet eden bir dernek haline getirilmiş, 1950'de ise adı Türk Eğitim Derneği olarak değiştirilmiştir.

Derneğin kuruluşuna ait Atatürk'ün 1923'de mecliste sarfettiği sözler ve İçişleri Bakanlığının 1939 tarihli bir yazısı ve bakanlar kurulu kararnamesinden başka bir vesika yok. Fakat bu vesikalar Derneğin;

(a) Varlıklı vatandaşların yoksul ve kabiliyetli çocukların okutulmasına yardımcı olmak,

(b) Türk çocuklarını yabancı okullara başvurmaktan kurtaracak okullar açmak amaçları ile kurulduğunu apaçık ortaya koymaktadır.

Şimdilik durumu nedir? Atatürk'ün Derneği ilham ettiği günden bu yana aradan tam kırk yıl geçmiş olduğu halde ortaya, «şu değeri de vatana biz kazandırmak,» dedirtebilecek bir tek kişinin dahi yetiştirilememiş olması bir yana, artık bu amacın yönetim kurullarının çoğunluğunca ciddiye alındığını söylemek bile mümkün değildir. *Nitekim 25 nci genel kurul raporlarında* 1965-66 yılı öğrenci himayesi için ayrılan tahsisat «sosyal giderler» adı altında gösterilmiş ve 1 milyon 250 bin liranın üzerinde bir bütçeden bu konuya ancak 101 bin lira tahsis *edilebilmiştir. Bu başkan* Nasır Zeytinoğlu'nun Derneği asıl gayesinden uzaklaştırdığının inkar kabul etmez bir delili değil midir?

Hukuk düzeni anlayışının hakim olduğu memleketlerde böylesine suç üstü yakalanan bir kimse bunun altından dünyada kalkamaz, ama Zeytinoğlu kalkmasını bilmiştir. Savunmasını şöyle yapmıştır:

«Derneğin bizzat Atatürk tarafından yoksul ve kabiliyetli çocukların okutulup yetiştirilmesi maksadı ile kurulmuş olduğu doğrudur. Ama bizim bu gayeye hizmet etmediğimiz nasıl iddia edilebilir? Bir öğrenci bu gün Milli Eğitim Bakanlığına yılda en az bin liraya mal olmaktadır. Biz bu okulda Beş bin öğrenci okutuyoruz. Demek Milli Eğitim Bakanlığına her yıl en az beş milyon lira kar sağlıyoruz bu miktarda bir yükten onu kurtarıyoruz. Bakanlık böylece yıllık sarfiyatının bu miktarından kendi parasıyla okuyacak durumda olmıyan çocukların yararlanmasını teminde serbest kalıyor. Bu az yardım mıdır.»

Zeytinoğlu'nun bu sözlerini alkışlayan ellerin sahipleri bu hareketleriyle müessese-yi Atatürk'ün Derneği olmaktan çıkarıp, Zeytinoğlu'nun çiftliği ilân ettiklerinin acaba farkındamıydılar? Bu küçümsenebilecek bir olay değildir. Altında önemli sorular yatmaktadır.

Bir Dernek genel kurulu Zeytinoğlu gibi demogoji ustalarının elinde olsun, ana gayesini korumaktan aciz duruma düşerse bunun davacısı kim olacaktır? Hangi makam hakkı çiğnenmekten kurtaracaktır?

Bu soruların bu günkü Türkiyemizde kolaylıkla cevaplandırılabilir gibi olmadığı anlaşılmaktadır. Ama kendini Atatürk'ün bıraktığı mirasın bekçisi bilen herkes bu soruların cevaplarını bizzat aramağa koyulmalıdır.

Yoksa yıllardır bizi perişan eden bumeceyi, muasır medeniyetler seviyesine yükselme hamlesini gerçekleştirmekte bütün dünyanın öncüsü olduğumuz halde niçin hala belimizi doğrultamadığımızın cevabını hiç bir zaman bulamayız.

Zeytinoğlunun Derneği asıl mecrasından uzaklaştırdığının, hüviyetini değiştirmeye çalıştığının tek delili bu değildir. 17 ekim 1965'de Genel Kuruldan geçirilen yeni tüzüğe ilâve edilen bir madde ile Dernek kuruluşunda ilkenin tam zıddı bir yöne sürüklenmiş hatta yabancı emellere alet edilmesi imkân dahiline getirilmiştir. Bu madde ile, «Türkçe veya yabancı dilde öğretim yapan yüksek okullar açmak,» Derneğin amaçları arasına alınmıştır.

Bu 1939 tarihli vesikada belirtilen «Türk çocuklarını yabancı okullara baş vurmaktan kurtaracak okullar açmak,» amacının tam tersi bir amaç olmakla kalmayıp, Lozan anlaşmasının metnine ve Anayasamızın ruhuna aykırı bir özlemdir. Milli Eğitim Bakanlığınca izlenen politika ile de çatışmaktadır. Fakat Zeytinoğlu, «Bir dil bir insandır,» tekerlemesine sığınarak -sanki maddevi tenkid edenler dil öğrenimini veriyorlarmış gibi- yabancı dilde öğretim yapan yüksek okulların lüzumunu savunmuş ve kendini açıkça yönde hizmette Eğitim Bakanlığınca izlenen politika,

Anayasamızın ruhu, Lozan anlaşmasının metni gibi hususları engel kabul etmediğini ortaya koymuştur. Bol bol da alkışlanmıştır. Zaten genel kurul toplantısına Nasır Zeytinoğlu ne derse alkışlamağa önceden kararlı kimselerin dışında pek kimse katılmamıştır. Genellikle katılmamaktadır da.

Bu durumda, «Derneğin akçeli işleriyle ilgili uygulamasının hatalı olduğu'nu ileri süren ve bu hususta müzakere açılmasını talep eden önergenin duvarlar kadar sağır kulaklardan öte geçemediğini belirtmemede şaşılacak bir yön bulunmaması gerekir. Halbuki hukuk düzeni anlayışının hakim olduğu herhangi bir memlekette değindiğim hususların yalnız bir tanesi bir Derneği kökünden sarmağa kâfi gelirdi. Bunlar ne kadar tekrarlansa yeridir; başlıcaları şöylece özetlenebilir.

1 Türk Eğitim Derneğinin yönetim kurulu yavru kurumu, Ankara Kolejinin denetlemesini sağlamakla görevlidir. Fakat tesisin kuruluşundan bu yana henüz hiç denetleme yapılmamıştır. Buna göre yöneticileri ibra edilmemiş durumdadır. Ve bu halde *Dernek yönetim kurulu* sorumludur. Tesisin yıllık bütçesinin on milyonun üzerinde olduğu hatırlanacak olursa bunun hafife alınacak bir ihmal olmadığı anlaşılır;

2 Derneğin Ankara Koleji tesisinin *her yıl ödemek zorunda* olduğu Dernek payı dolayısı ile birikmiş alacaklar henüz hiç tahsil edilmemiştir. Yönetim kurulu bu yönde gayret sarfetmek şöyle dursun, gelen yıla ait nakkın da kolejin muhtelif iç maksatlarına şimdiden tahsis etmiştir. Bu tatbikatı Dernek çıkarlarını gözetlemek sorumluluğu ile bağdaştırmak kabil değildir.

3 Türk Eğitim Derneği ile Adanalı *Ahmet Sapmaz* arasında yapılan *sözde* hibe anlaşması Derneğin varlığına bir kuruş ilâve etmemekte, yetki alanını bir karış genişletmemekte, aksine varlığından bir eksilmeğe sebep olmakta ve Derneği bir milyon lira bir borca kefalet külfeti altına sokmaktadır. Üstelik Ahmet Sapmaz'ı amme menfaatini hadim cemiyet imtiyazlarından, yani vergi muafiyetinden yararlanır hale getirmektedir. Bunu bir hibe anlaşması telâkki etmek mümkün değildir.

4 Dernek yoksul çocukların okutulması yararına her yıl bir piyango tertip etmektedir. 1965 raporunda ise Kolejin Vakıflar Bankasına olan borcunun bu piyango biletlerinin hasılatı ile ödeneceği belirtilmiştir. Başkan Zeytinoğlunun aynı kaynaktan yurt inşası gibi maksatlar için yararlanmak istediği de bilinmektedir. Fakat bu tutumun Derneği piyango bileti satışını arttırmak için halkı yanıltmak gibi pek sakıncalı bir duruma düşüreceği de aşikârdır. *Ve ilk...*

Asıl önemlisi Dernek başkanı Nasır Zeytinoğlu bu iddiaların hiç birini reddetmemiş sadece kendi tutumunun doğruluğunu savunmuştur. Meselâ Kolejin denetimi *hakkında* «Ankara Koleji tesisinin hukuk şahsiyeti haiz müstakil bir müessesedir. Bu itibarla yöneticileri ibra ile mükellef değildir. Tesisin illâk murakebesi bahis konusu ise, bunu ancak mahkemeler yapabilir.» demiştir. Ve Genel Kurulun Başkana sadık üyeleri bu parlak görüşleri uzun uzun alkışlamıştır. Zaten Zeytinoğlu ne derse alkışlamağa önceden kararlı bu sadık üyelerin dışında Genel Kurul toplantısına pek kimse katılmamıştır. Bu durumda ne Zeytinoğlu'nun tutumu ile ilgili endişeleri dile getiren üyeye adeta nispet alkışlanmasında, ne de verilen önergenin lehinde ya da raporun aleyhinde bir tek el kalkmayışında vadırganacak *bir taraf vardır*

Şimdi de yönetim kurulu beni bu kurula dahil bir arkadaşlarını ihraç etmenin yollarını aramaktadır. Hem de «Dernek amaçlarını baltalayıcı faaliyetlerim» dolayısı ile

Yapabilirler mi? Aralarında buna itiraz eden bir iki kişi yok değil. -Kendi ifadelerine göre beni haklı bulduklarından değil, bunun hata olacağı düşüncesi ile. Ama ben yine de yapabilirler derim. *Hele yeni tüzüğün başkanlığa sağlacağı* yetkilerden sonra Yapılan usulsüzmüş yetkilerini aşıyormuş, bizim Dernek başkanlığının kendini böyle şeylerle bağlı bildiği yok Karar defterine geçmiş şerhlerini bile sökmekten bahsediyorlar. Hele bir yapalım da o gitsin hakkını aramak için baş vuracak kapı bulsun divorlar.

Olur mu böyle şey? Oluyor işte. Bu durumda buraya Atatürk'ün Derneği demek mümkün mü? Olsa olsa Nasır Zeytinoğlunun çiftliği olur. Zeytinoğlu tüm davranışı ile «kanun benim» demiye getiriyormuş. Bu da suç mu? Her ağa aynı iddiadadır. Sen onun çiftlik sahipliğini kabul etmiye *göre sonunda mutlaka «devlet* benim» diye karşına çıkacaktır.

---

larının arttırılmasına karşı büyük bir engel bulunuyordu. Bu büyük destek gören Milliyetçi Öğretmenler Derneği'nin baskısıdır. Bu derneğin ileri gelenlerinin *benimle konuştukları zaman* sorulmağa değer buldukları tek konu: mmeleket gezisine çıkacak olanların ne kadarının köylerde çoban köpeği ve kurt saldırılarına uğrayacakları noktası oldu. Bir öğretmen, «çok sevdiği» köylere gidememenin nedeni olarak köylere gidenlerin yüzde doksan beşinin köpek veya kurt saldırılarına uğraması olduğunu gösterdi.

Birkaç «milliyetçi» öğretmen, köylerde bu kadar büyük bir teh*likenin bulunduğunu kabul* etmemekle beraber, benim üzerinde çalıştığım «eğitim araçları» konusunu yüzde yüz tehlikeli buluyorlardı. Bunun sonucu olarak, ar kalarında kaymakam ve savcının bulunduğunu bildikleri halde, Söke'in tek bir eğitim idarecisi Atatürk ve Tonguç geleneğine dayanan ve öğretmenlerle halka yapılacak olan bir meslekî konuşmayı tertipleme cesaretini gösteremediler. Gerçeği açığa *vurmamak için yetkilileri* daha utanılacak iddialar ileri sürdüler: «Önümüzdeki yıl yeni ilk okul programı Söke'de tatbik edilmiyeceği cihetle, teşrif eden eğitim doktorundan istifade etmek lüzumu görülmediği» beyan edildi. Ve 300 öğretmenli Söke'de üç veya dört kişilik bir dinleyici bulunamadığı sözlerinin sarfedildiğini işittik.

Doğrudan doğruya gözlediğimiz bir hal daha mânalıydı. Raporlu olan ilk öğretmen müdürü vekilliğini yukarıda tanıttığımız ve «Söke zenginlerinden olmuş» denen Hasan Molla yapıyordu. Halk eğitimi binasındaki ilk öğretim müdürlüğüne gittiğimizde şu sahneyi bulduk:

Bir çay yudumlayan Molla'nın önünde kılık kıyafet bakımından iyi ve medenî kanunu benimsemiş iki vatandaş ayakta duruyordu. Şöyle bir konuşma oluyordu:

Milli Eğ. Bakanlığı temsilcisi: Aydın Milli Eğ. Md.lüğünden müracaatınıza cevap geldi. Kum, çakıl taşımak için vasıta yok müdürlükte. Kireç parası veremiye cekler. Bu sene okula kavuşmak isterseniz siz de zengin bir hayırsever bulmağa bakın. Gidecek siniz, dua edeceksiniz, yalvaracaksınız, ümidinizi ona bağlıyacaksınız.

Okur-yazar olmayan ihtiyar köylü: Aman müdür bey. Yer yırttık. İmece ile taş kırdık. Elimizden geldiği kadarını yapmağa hazırız. Köy fakir. Çocuk dolu. Fakirlik yüzünden 3-4 çocuktan başka okumak için başka köye gidemezler. Cahil mi kalsın bu kadar çocuk?

M. Eğ. B. temsilcisi: İşte devletin (!) cevabını aldınız. Bir iki sene daha beklersiniz.

Genç Muhtar: Nolur müdür bey. Fakirlikten çocuklar bir saat uzakhktaki okula gidemiyorlar. Demirçay bir dağ köyüdür. Orman içinde. Kışın bozuk havalarda kimse çocuğunu gönderemiyor. Bu yıl bizi okula kavuşturmak için aracılık yapın lütfen.

M. Eğ. B. temsilcisi: Sizin namınıza hayırseverlerle konuşurum. Hiç esirgemem sizin için. Ama bilirsiniz, pamuk işi bu sene çok kötü gidiyor. Hele ekinin yalnız üçte biri yapılabildi. Pamukçular çok sıkıntılı durumdadırlar. Size bir şey vereceklerini kafanıza koymayın. Her halde bekleyeceksiniz seneye.

Pek çok mâna taşıyan bu son sözle, yeni Sökelilerden olan ilk öğretim müdür vekili Demirçaylıları savdı.

Yoruma geçmeden önce, sonradan anlaşılan iki noktaya işaret etmek isterim. Demirçay muhtarının çocukları okula devam edebilenlerdendi. İhtiyar *köylünün de okul* çağında çocuğu yoktu. Her ikisi dağla çevrili küçük bir köyde yüze yakın çocuk bulunmasının ne demek olduğunu göz önünde tutarak okumuş memurun davranışını görmezlikten gelerek nezaket gösteriyorlardı. Okulsuz köyün üstün terbiyesini Demirçaya gittiğimizde gördük.

Olayın yorumu şöyledir: Anayasaya göre her Türk vatandaşı hür doğar, hür yaşar. Anayasaya göre her vatandaşın ilk öğretim hakkı hattâ mecburiyeti vardır. İlk öğrenim mecburiyetini yerine getirmek için koca*man Milli Eğitim* Bakanlığı halkın parası ile kurul*muştur. Bu bakanlığın birçok yet*kili memurları halkın parası ile geçimlerini sağlamaktadırlar. Eğer hakikaten ilk eğitimin yayılması hayırseverlere kalmışsa, yalvarmak işi en az memurlara ve daha doğrusu asıl partili olan bakana düşmez mi? Gerçekte ise, halkı düşünen köy ileri gelenlerinin kişisel hürriyeti ve politik bağımsızlığı, yerini tutmuş memurlar vasıtasıyla, çoğunlukla AP.li olan Söke zenginlerine çiğnetilmektedir. Nufuz ticareti pek tabii olarak karşılık bekler. Ümitler, prensipler ve haklar yerine para ve nufuz ticaretine bağlanmıştır.

Ey, öğretmen öncülüğü, sen ne rede kaldın?

NÂZIM HİKMET'in

1954 yılında kitap halinde bastırdığı eserin tümü:

FERHAT İLE ŞİRİN

Oyun 4 Lira.

MEMDUH ŞEVKET ESENDAL'ın

Yayınlanmış ve yayınlanmamış 34 hikâyesi I. Cilte:

TEMİZ SEVGİLER

10 Lira.

NEZİHE MERİÇ'in

Üçüncü Hikâye Kitabı:

MENEKŞELİ BİLİNÇ

3 Lira. Çıktı. DOST YAYINLARI

Genel Dağıtıcıları :

MİNNETOĞLU KİTABEVİ — CAĞALOĞLU — İSTANBUL

BAŞKENT YAYINEVİ. ULUS—ANKARA.

YON — 129

TEVFİK FİKRET

ESKİ ÇAĞLAR TARİHİ

(Tarih-i Kadim)

Yenileştiren:

A. KADİR

Büyük Türk ozanı Tevfik Fikret'in bu çok önemli şiiri, A. Kadir'in şiir diliyle yeniden yaratıldı ve çok temiz baskılı bir kitap halinde *genç kuşaklara armağan* edildi.

3 Lira

İsteme Adresi:
P.K. 56 Beyazıt-İstanbul

YON-131

GUN YAYINLARI SUNAR

AÇLIK YILLARI

SERGEY SEMENOF

6 Lira

Taşra için ödemeli isteme adresi : GUN YAYINLARI Posta K.: 1119 İSTANBUL

İstanbul dağıtımı :
UGRAK KİTABEVİ

Beyazsaray . Beyazıt

(YON 125)

Okurken:

FAŞİZM NEDİR?

Fethi Naci

Bugünlerde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi asistanlarından Murat Sarıca ile Rona Aybay'ın «FAŞİZM» adlı kitaplarının ikinci baskısı çıktı. Bilim adamlarımızın çetrefil dillerine nerdeyse alıştığımız için temiz ve duru türkçesiyle kişiyi şaşırtan bu küçük kitapta konunun iyi incelenmiş olmasından gelen bir açık-seçiklik var. Geniş bilim adamlarımızın geniş okuyucu kitleleri için, önemli konuları, günün meselelerin ele alıp inceliyen bu tip esere itibar etmelerinin çok faydalı bir çalışma biçimi olacağına inanıyorum.

«Faşizm» de, İtalya'da faşizm oldukça geniş bir biçimde incelenmekte, Alman nasyonal - sosyalizmi ile İspanyol frankizminden de kısaca söz edilmektedir. Bence kitabın en büyük eksikliği günümüz faşizminin özellikle rine hiç dokunmaması ve «Türkiye ve faşizm» konusunu ele almamasıdır.

Sarıca ile Aybay'ın da dediği gibi, «Faşizm yalnız bir tek ülkede belirli koşulların gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkmış bir hareket olarak ele alınmamalıdır. Faşizm, belirli koşulların bir araya gelmesiyle, her ülke için söz konusu olabilecek bir rejimdir.»

Bunun için faşizmi iyi tanımamız gerekir. Bu yazıda, Sarıca ile Aybay'ın kitabından özetler verilerek faşizmin bellibaşlı özellikleri belirtilecektir. (Çoğu cümleleri kitaptan olduğu gibi aldığımı ayrıca belirtirim.)

İTALYA'DA FAŞİZM DOĞUŞU

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya, büyük güçlükler, sıkıntılar ve uzlaşmaz çekişmeler için deydi Savaş sonrası, birçok ekonomik sıkıntılar getirmiş, savaştan dönen eski askerler işsizlikle karşılaşmışlardı. Para değeri günden güne düşüyordu. Savaş sırasında, savaşın gereklerini sağlayabilmek için geniş bir üretime geçen endüstriyi barış ekonomisine uydurmak çözümü çok güç bir sorundu.

İç ve dış politikada başarısızlığa uğrayan hükûmetin otoritesi sarsılmıştı. Sosyalist hareket birlikten yoksundu. İtalyan sosyalistleri, liberal demokratik düzenin işlemesine engel olabilecek güçte olduklarını göstermişlerdi. Ama bu düzeni yıkıp yerine yeni bir düzen de kuramıyorlardı. güçler, buna yetmiyordu.

Bu durumda İtalya'yı bir başka çözüm yolu bekliyordu. Bu da sağcı bir diktatörlük getiren karşı - devrim olacaktı.

Savaşın bitmesinden sonra Mussolini, eski askerleri, işsizleri, esnafları, bazı işçileri ve üniversite öğrencilerini faşist hareket içinde toplamıştı. Bu toplanmayı sağlayan etmenler, belirsiz bazı reform istekleri, aşırı milliyetçilik ve özellikle sosyalist - komünist karşıtlığına karşı savaş düşüncesiydi.

1919'da Parlamentoda bir tek üyesi olmayan faşistler, 1921 seçimlerinde 35 sandalya kazandılar. 29 Ekim 1922'de ünlü Roma yürüyüşü yapıldı. Ve kral hükümeti kurmak üzere Mussolini'yi çağırdı. Orta ve yüksek sınıfların bir sosyalist devriminden korkmaları, halkın sosyal sorunların demokratik düzen içinde çözülmesinden umudu kesmesi ve sürekli bunalımlar faşizmi doğuran nedenler olmuştu.

FAŞİZM NEDİR?

Palme Dutt'ın dediği gibi, «Faşizm, ilk ortaya çıktığı sıralarda yığınların desteğini sağlamak için karanlık bir biçimde anti kapitalist propaganda yapmışsa da, gerçekte büyük burjuvazi, büyük toprak sahipleri, sermayedarlar ve endüstricilerce desteklenmiş ve beslenmiş bir rejimdir.»

Faşizm, İtalya'nın siyasal yapısında köklü bir değişiklik getirmiş, fakat ekonomik yapıda ancak işçi ve patronları korporatif *bir düzen içinde toplamak, devlet* müdahalesine yer vermek, planlığa önem vermek gibi biçim değişiklikleriyle yetinmiş ekonomik yapının temelini değiştiren değişiklikler yapmamıştır.

Bu biçim değişiklikleri ise çalışan *sınıfların serbestçe teşkilât* lanarak haklarını savunmalarına engel olmuş ve sermayenin emek üzerinde kurduğu üstünlüğe dokunmamıştır.

Bir orta sınıf hareketi gibi ortaya çıkan faşizm arkasında her zaman *zengin sınıfın desteğini bul* muştur.

Sonuç olarak, faşist hareketinin köklü bir değişme değil, kurulu düzende egemen olan çevrelerin iktidarının bir elden öbür ele geçişi olduğu söylenebilir. Bu el *değiştirme sonunda, liberal de*mokrasinin yerini totaliter bir rejim almıştır. Böylece, eski düzen, demokratik kurumların kendi aleyhine yarattığı tehlikelerden kurtulmuş olarak sürdürülmüştür. Çünkü, totaliter rejim işçi hareketleri *karşısında insafsızca sin*dirme yollarına başvurmuş buna karşılık varlıklı sınıflara dokunmamıştır.

FAŞİZMİN EKONOMİ *POLİTİKASI*

Faşist rejimde aslolan özel teşebbüstür. 1927 yılında kabul edilen çalışma bildirişinin 7. maddesine göre, «Özel teşebbüs ulusal çıkarların sağlanmasında en etkili ve yararlı araçtır.» 9 maddeye göre, «Devletin üretime müdahalesi, ancak, özel teşebbüsün olmadığı, ya da yetersiz kaldığı durumlarda, ya da, özel teşebbüsün devletin politik çıkarlarına karşı gelmesinde söz konusu olur.»

Prof. Vedel'in dediği gibi, «Faşizm ekonomik alanda ancak büyük kapitalin izin verdiği ölçüde devletçidir.»

Faşist görüşte, işçi-patron, sermayedar-emekçi gibi ayrımların örtülmesi için, bunların hepsine birden «üretimciler» denilmiş ve bunlar «üretimciler birliği» içinde birleştirilmişlerdir. Bu birleştirmeyi gerçekleştirecek araç da korporasyonlardır. Böylece faşizm, emek ile sermaye arasındaki temeli ekonomik olan bir çelişmeyi hukuki yollarla çözmeğe çalışmaktadır. Ancak böyle bir çözüm yolu izleme' ekonomik çelişmeyi çözmeye yetmemekte sadece belirtilerini örtmeye çalışmaktadır. İşçilerin serbestçe teşkilâtlanmalarını da engel olması yüzünden bu sistem, sonunda sermayenin bir baskı aracı olmaktan ileri geçmemektedir.

FAŞİZM VE DEMOKRASİ İLKELERİ

Faşizm demokrasi ilkelerine toptan karşıdır. Bunların başında seçim ilkesi gelir. Faşist görüş, bir aptal insanla akıllı kişinin, cahille aydının eşit oy hakkı olmasını kabul etmez. Faşizme göre matematik bir demokrasi, saçmalıktan başka bir şey değildir.

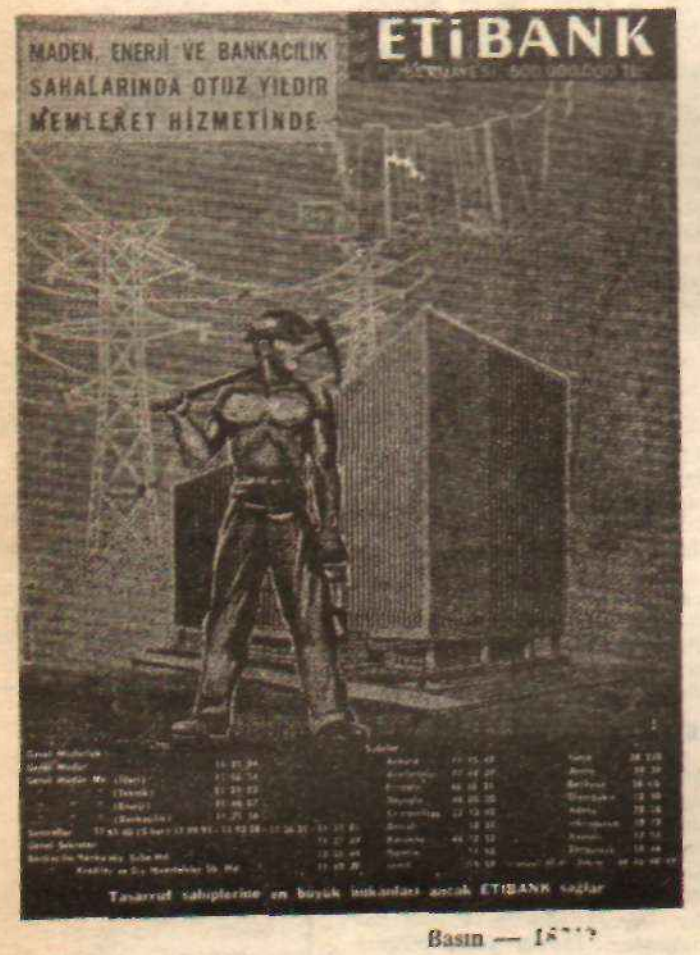
Faşizm, genel olarak yurttaşlar arasındaki eşitliğe karşı olduğu gibi, kadın-erkek eşitliğine de karşıdır. Meselâ Mussolini, kadınların üniversitelerde felsefe öğrenimi yapmalarını yasak etmiştir.

Faşizme göre, iktidar halktan gelmez. İktidar halkın üstün iyiliğini sağlayanların ellerinde bulunmalıdır. Çünkü faşizme göre kişiler gerçek çıkarlarının ne olduğunu kavrayamazlar. Bu yüzden, ulusal çıkarların belirtilmesi ve sağlanması ancak seçkinler eliyle başarılabilir.

Faşizm parlamenter rejimin temel ilkeleri olan halk egemenliği, seçim, kuvvetler ayrılığı, siyasal partiler özgür tartışma gibi ilke ve kurumları açıkça reddetmektedir.

Sarıca ile Aybay, bundan sonra, faşist devlet anlayışını incelemekte ve kitaplarının ikinci bölümünü «İtalya dışında faşizm»e ayırmaktadırlar.

Yukardaki özetleri okuyan birçok okurun, «Faşizm hakkında hiçbir eser okumadığım halde bunları ben de biliyordum!» demesi mümkündür. Birçok yazarımızın politikacımızın yazdıklarına, söylediklerine yukardaki özetlerin ışığında bakılırsa, bunun sebebi kolaylıkla anlaşılır. Kimbilir belki de bu yazarların, politikacıların içinden, Moliere'in Monsieur Jourdain'inin «Yıllarca nesir söylermişim de haberim yokmuş!» demesi gibi saskın saskın «Meğer faşizmi savunurmuşum da haberim yokmuş!» diyenler de çıkar.

Basın — 1[illegible]

Yeni Ajans — 5774

GUILLAUME APOLINAIRE

FÜZE

Ensenin siyah saç demeti hazinemdir
Aklımdan geçen aklından geçenle karşılaşır
Sevdiğim tek obüs göğüslerin
Hatıran bize geceyi gösteren bir işaret feneri

Atımın geniş sağrısını gördüm seni düşündüm

Piyadeler dönmekte gazete okuya okuya geri

Sedyecinin köpeği dönmekte ağzında bir pipoyla

Bir kukumav kanatlar kula gözler donuk çene
yavru kedi ayaklar kedi

Yeşil bir sıçan geçer yosunlar arasından
Konak yeri kazanında pirinç yandı
Anlamı çok şeylerden kollanmalı

Megafon bağırır
Ateşe devam

Ateşe devam batarya larınız aşkı

Uyumu ağır ziller trampetlerin
Aşk delisi melekler vurur
Ordular Tanrısı onuruna

Tepede budanmış bir ağaç

Vadide tırmanan traktörlerin gürültüsü

Ey XIX. Yüzyılın öyle saf övle güzel yüksek
bacalar dolu yaşlı dünyası

Yeğitliği ulaştığımız yüzyılın
Ey toplar

75 lik mermilerin pırıl pırıl boşkovanları
Dindarca şen şatır çalın

POSTA KARTI

Sana yazıyorum üstüm çadır
Can verirken bu temmuz günü
Acarlarken göz kamaştırır
Gök henüz neredevse mavi
Başım top atesinden sağır
Hemen solan temmuz gülleri

TALİM

Gerilerde bir köyden
Gelen dört bomba eri
Ta tırnağa tepeden
Toz toprak üzerleri

Bakışları ovada
Geçmiş konuştukları
Bir obüs patlamasa
Yok dönüp baktıkları

Dördü de onaltılı
Söz dün varın ne belli
Simdiden hazırlıklı
Uzun ölüm talimi

Türkçesi: Necati Cumalı

Ferhad usta, Ferhad usta, bu güzellik niçin mahzun ederseni?

CEZZAR'LARDA

FERHAD İLE ŞİRİN

Memet Fuat

Söz tiyatroda vazgeçilmez bir öğe değil, sözsüz oyunun, kendi içine kapalı çalışmalarını aşan bir etkinlikle çağdaş tiyatroya yön verdiği bir gerçek — gene de «Tiyatro bir söz sanatıdır» diyenler pek yanılmış olmazlar. (Ayrıca, böylesine ters bir akış içinde, bu çok eski tanımlamayı tekrarlamaktan bir şeyler de umulabilir.)

«Tiyatro bir söz sanatıdır.»

Nâzım Hikmet'in «Ferhad, Şirin. Mehmene Banu ve Demirdağ Pınarının Suyu» adlı oyunun bütünüyle bu tanımlama ya oturtulduğu öylesine açık, öylesine belirli ki.. (Yıllarca önce *bir ressam arkadaşının* çizdiği bir portreye, konu komşu kim gelip baktıysa, «Ama o kızın gözleri bu kadar büyük değil,» demişti.) Nâzım Hikmet'in tiyatronun nereye gittiğini bile bile, o gözleri öyle koskocaman çizdiği, sahneye sözü çıkardığı, bir halk hikâyesini sahnede söze yüklediği öylesine açık, öylesine belirli ki.. «Ferhad ile Şirin» gibi bir oyunu eleştirirken, «Tiyatro bakımından...» diye girişti mi, insan, eleştirmen değil, «konu komşu kim gelip baktıysa» olup çıkıverir. Gülriz Sururi - Engin Cezzar Topluluğu'nun oynadığı «Ferhad ile Şirin»i görüp de, eseri oynayışın kurtardığını söyleyen bir eleştirmen için, bırakın seyircileri, oyuncular ne düşünürler acaba?.. Kendilerini kıyasıya yerenlerin sözleri bile belki de onları böylesine üzmemiştir. (Üstelik ortada *kurtarılmış bir şey de yok..*)

Ben «Ferhad ile Şirin»'in sahnede büyük bir gösteri, ayrıca bir dil *süsleni* olabileceğine inanıyordum. Hele bildirisinin üstüne basılırsa çağdaş insanın yitirmek üzere olduğu bir sorunu işlevisiyle büyük bir etkinlik de kazanabilirdi. Ama sahneye koyanın, elindeki oyunu çok iyi anlamış, derinliğine bir ön çalışma yapmış olması şartıyla.

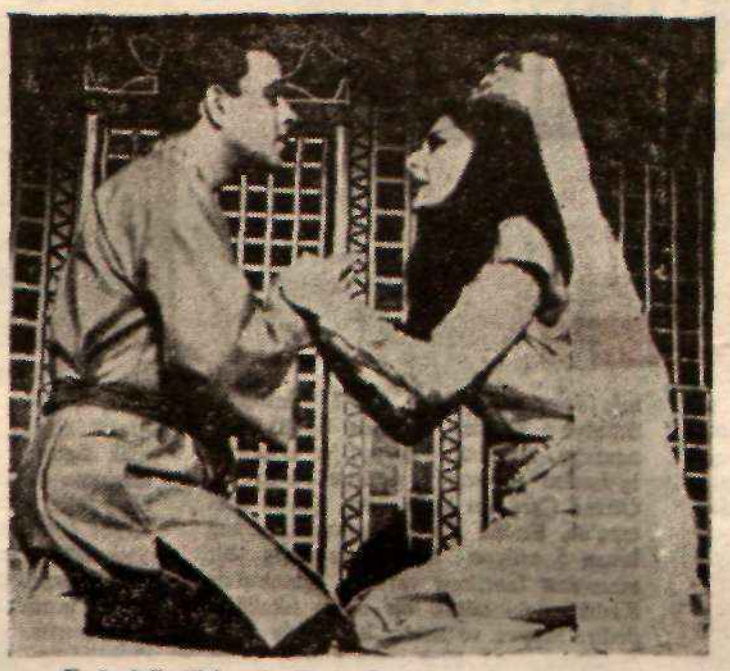
Cezzar'lardaki oyunu görenlerin çoğu (politika işgüzarlıklarına düşmeden sanat adına konuşanlar), başarısızlığı daha çok bir iki oyuncuya yüklediler. Engin Cezzar'ın kötü konuştuğu, kasılarak oynadığı, yapısının Ferhad rolüne uymadığı; Gülsün Kamu'nun sesinin sahneye gitmediği: bir de küçük rollerdeki bazı oyuncuların yetersiz kaldığı söylendi. Oysa, bence, oyunun başarısızlığa düşmesinde *ki en önemli etken*, gerçek anlamıyla bir «sahneye koyucu» sunun bulunmamasıydı.

Sahneye koyan olarak Engin Cezzar'ın adı veriliyor programda, ama açıkça belli ki Engin *Cezzar bu sahneye koyma işini* bir «yaratıcılık» çabasına bağlamamış, oyunun sahneye çıkması için gerekli teknik çözümleri yapmakla yetinmiş. Çoğu zaman da en kolay çözümlere gitmiş. Dekor, kostüm, müzik, oyuncular - hele oyunun başarılı oyuncuları, Gülriz Sururi, Tuncel Kurtiz, Mehmet Akan, Şevket Altuğ - hiçbirinin üstünde birleştirici bir bakışın izleri yoktu...

Yanlış anlaşılmasın: Yapılmasına çalışılıp da yapılamayan bir şeyden söz etmiyorum. Oyunda gerçek anlamıyla bir «sahneye koyma çalışması»nın bulunmadığını, böyle bir çaba gösterilmediğini söylüyorum. Böyle bir çaba gösterilmeden «Ferhad ile Şirin» çeşidinden bir oyunda başarıya erilebileceğini ise hiç akıl almıyor. Gerçekçi bir oyun olsa belki ortak bir gerçekçilik anlayışına uymak zorunda kalınacağı için, üslûp ayrımları, yorum ayrımları bu kadar göze batmazdı.

«Ferhad ile Şirin» önce bir sahneye koyucunun kafasında biçimlenmeliydi. Bir halk hikâyesi oluşu, oyunun yazılışında bu niteliğin yitirilmemesine gösterilen özen, sözün öne çıkarılışı en önemlisi de yazarın ne dediği, oyundaki bildiri - bunlar üzerinde düşünürken sahneye koyucunun sanat anlayışından bir üslûp doğmalıydı: bütün öğeleri, dekoru, kostümü, müziği, oynayışı birleştiren, kapsayan, eserin bildirisini aydınlığa çıkaran bir üslûp.. Daha okuma provaları bile başlamadan, sahneye koyucunun kafasında bu ön-üslûp biçimlenmeliydi.

Ama böylesine hazırlıksız bir sahneye koyucu bir halk hikâyesindeki aşk sözlerini söylemenin *ne kadar büyük bir ustalık* istediğini bileceği için, Şirin rolünü sesindeki yetersizliği düşünerek *her halde Gülsün Kamu'ya ver*mezdi. Engin Cezzar'ın konuşmasındaki kendine özgü ses faz *lalıklarının, aceleciliğin, oyuncu*luğundaki pozculuğun Ferhad rolüyle bağdaşamayacağını daha *baştan düşünürdü. Hayli* önemli olan Şerif rolünde Aydemir Akbaş'ın çok yetersiz kaldığını *kolayca görürdü.*

«Ferhad ile Şirin» de Engin Cezzar ve Gülsüm Kamu
«Ferhad usta, bu güzellik niçin mahzun eder seni?..»

Bunları o kadar iyi hazırlanmamış bir sahneye koyucu da düşünebilir, görebilirdi, diyeceksiniz. Doğru, ama ben bu gibi rol değişiklikleriyle Cezzar'larda ki «Ferhad ile Şirin»in kurtarılabileceğini sanmadığım için «gerçek anlamıyla bir sahneye *koyma çalışması»ndan söz edi*yorum. Oyunun başarılı yanları üzerinde düşünürsek ne demek istediğim daha iyi belirecek sanırım:

Konuşması, ton değiştirmeleri, hareketlerinin ölçülülüğü, yumuşaklığıyle, Mehmene Banu rolünü çok güzel, çok etkili oynayan Gülriz Sururi, en önemli sahnesinde (Perde 2, Sahne 2), bence, bir halk hikâyesinin kaldırmayacağı kadar aşırı bir dramatikliğe yönelmişti. Çoğu da hareket düzenlemeleri yüzünden. *Bu dramatiklik o kadar i*leri [illegible] sahnenin bitişinde tahtın üstüne yığılıp ağlamamak son sözleri söylememek, yani yazarın isteğine uymamak gerekti. Gülriz Sururi'nın bu dramatik çözümdeki başarısına dört elle sarılmamak için, sahneye koyucu bir ön-üslûp üzerinde önceden karara varmış olmalıydı.

Vezir'de Mehmet Akan da, Gülriz Sururi'ye uyan aşırı dramatik bir anlayışla oynuyordu. Yalnız oyunun bütününe uyma yan bu yanlış üslûptan kurtulmak için değil, konuşurken sesiyle fiyaka yapmamak (ki en güzel konuşanlardan biriydi), gözlerini ikide bir boşluğa dikip yarı kapalı göz kapaklarıyla süzüle süzüle bakmamak, hele yer yer Vezir'den vezirin oğluna düşmemek için de, bir sahneye koyucunun yardımını bekliyordu.

Genç bir sahneye koyucu, ama bir ön üslûp üzerinde önceden karara varmış bir sahneye koyucu, Gelen'de Şevket Altuğ'un kimi seyircilere bir Commedia dell'Arte oyuncusunu hatırlatmasını; Be[illegible]ce Kurtiz'in arada bir yerli dram konuşmalarının yayıklığına yönelerek sözün tadını yitirmesini; Müneccim'de Oğuz Oktay'ın ses değiştirmek yüzünden gereksiz bir gülünçlüğe düşmesini kolayca önleyebilirdi.

Engin Cezzar'ın sahneye koyucu olarak tek başarısı sanırım yazara gösterdiği saygıydı, oyunu sözcüğü, sözcüğüne oynatmak çabası... Ondan ötesi şöyle *özetlenebilir: «Ferhad ile Şirin»* sahneye konmadan oynandı.

---

kitaplar

«Açlık Yılları» üstüne...

Muzaffer Buyrukçu

1

Sergey Aleksandroviç Semenof'un (Açlık Yılları) romanını okurken tüylerim diken gibi oldu. Ve sık sık yaşantımın geçmişinde kalan acıları yeniden duydum... İkinci Dünya Savaşının bütün korkunçluğuyla sürdüğü günlerdeydi. Türkiye savaşa girmemişti ama savaş koşullarını en küçük ayrıntısına kadar yaşıyordu. Ekmek vesikaya bağlanmıştı. Çocuktum ve çocuklara yüz dirhem ekmek veriyorlardı... Büyüyünceye dek bin ağızlı olan çocuklar, yâni *yoksul çocukları açtı*, açtık. *Bir* odada yedi kişiydik, giyimsizdik, bastaydık, donuyorduk ama *istediğimiz tek şey ekmekti.* Yatağa aç karnına giriyor, geç vakitlere kadar ağlıyor, uyuyamıyor, *sonra düşlerimde fırınlar* dolusu ekmek görüyordum. İstasyonlarda, anbarlarda, silolarda, —her an savaşa girebiliriz düşüncesiyle— bekletilen buğdaylar çürütülürken, köylerden kamyon kamyon getirilen unlar el altından karaborsada satılırken ve ekmek vesikalarını dağıtmakla görevli muhtarlara yakınlığı olanlar, rüşvet verenler, beş - altı ekmeklik vesikaya sahip olurlarken, biz, şehirlerde, *sunun bunun kapısında* hiç denecek bir paraya çalışan aileler ve onların çocukları açtık. Evet, *kulübelerimize afay* edercesine tepeden bakan apartmanlarda, karaborsa devrinin sağladığı büyük ve tatlı paralardan heyecanla söz edilip francala yenirken, bizler, yâni yüzbinler açtık. Sokaklarda, açlıktan bayılanlara, ölenlere rastlıyorduk sık sık. Bir ekmek için vücutlarını satan kadınların, kızların hikâyelerini duyuyorduk ve böyle davrandıkları için onları kınayamıyorduk...

Sonraları filmlerde açlıktan iskelete dönmüş insanları gördüm.

Açlık, insanın kazandığı değerleri bir anda silip süpüren, bütün direnme gücünü, iradesini sıfıra indiren ve mikrobunu yerleştirdiği varlığı gizli gizli oyarak yok eden bir (belâ)dır. Açlık, yoksul kişilerin yaşamları boyunca elinden kurtulamadıkları bir düşmandır ve bu yoksul kişilerin adına (ev) denen ama gerçekte ev olmayan barınaklarında binlerce yıllık eski bir konuk gibi dolaşır durur ve *elini sürdüğü* kimseleri ölüme götürür.

Açlık, insanın tek sözcükle *konuşmasıdır.*

2

Kalabalık bir işçi ailesinin çocuğu olan ve kendisi de uzun yıllar kol işçiliği yapan, savaşlara katılan, bir kaç kez yaralanan, bu arada bir gözünü de yitiren Semenof, 1917 ihtilâlinden sonra başlayan iç savaş sırasında —köylülere göre— daha kötü yaşayan şehir insanının çektiği sıkıntıların en başında *gelen açlığı anlatmaktadır* (Açlık Yılları) romanında.

Zaman zaman el değiştiren *ve birbirlerine* düşman grupların eline geçip onların egemenliği altına giren şehirler, yakılıp *yıkılmış, işsizlik* alıp yürümüş, paranın değeri düşmüştür. Parası olanlar (bütün değersizliğine karşın) *diledikleri kadar* ekmek, et, tereyağ ve çeşitli yiyecek alabilmektedir. Açıkgözler, fırsatçılar, (İkinci Dünya Savaşı sırasında bizde olduğu gibi) kara ekmekleri, çörekleri, çeşitli besin maddelerini istedikleri fiyata satabilmektedir. Herkes kendi derdine düşmüştür, kimsenin kimseyi görecek gözü yoktur, gemisini kurtaran kaptandır.

*Bütün insanların, toplum ola*rak yaşamaktan gelen değerleri yitirip tekleştikleri bir sırada, köyden kalkıp Petrograd'daki bir fabrikada çalışan babasının yanına gelen Fenya, onbeş yaşında, tatlı bir kızdır. Yeni uyanmıştır. Yeni gözlerle bakmaya başlamıştır çevresine. Savaş vardır, ağabeyleri savaşın içindedir, yakınlarının ölüm haberlerini almaktadır ama o âşıktır, sevgilisi tarafından öpüldüğü için mutludur. Ama, yeni geldiği şehir ve aralarına katıldığı kişiler, mutluluklarını çoktan yitirmişlerdir. Dünyaları kapkaranlıktır. Ve bunun için de, başka bir evrenden gelmiş gibi görünen Fenya'ya şaşmaktadırlar. Çünkü onlara göre, bu durumdaki herkesin yüzü asık olacaktır, herkes nedensiz kavgalara girişecek, birbirlerini boğazlıyacak, birbirinden nefret edecek, iğrenecektir. Fenya, yavaş yavaş, köyden getirdiği bütün iyilikleri, güzellikleri, *neyecanları yitirip onların girmeye* zorladıkları evrenin insanı olacaktır. Ve o evreni gösterecektir kitapta.

Gün geçtikçe artan ve kişileri ölüme sürükleyen bir güç kazanan açlık, aileyi her konuda birbirine düşürmekte, aile kurumunun temel koşullarından olan ve her zaman canlı durması gereken bağlar, sevgiye, güvene kaynaklık eden davranışlar, bütün bir ülkeyi kuşatan geçici bir kıtlık yüzünden erimekte, yok olmaktadır. Baba çocuklarının, çocuklar babanın düşmanıdırlar. Bir kırıntı ekmek bulamadan haftalarca çorba içiyorlar, bir aylıkla bir kaç kilo patates alabiliyorlar. Bayılanlar, açlıktan ölenler çoğalıyor. Herkes, açlığın bir gün kendilerini öldüreceğini düşünüyor ama, gene de ölüm gelene kadar, pancar buluyor, patates buluyor, çörek buluyor, evlerindeki satılabilecek değerde olan eşyaları elden çıkarıyorlar ve dayanıyorlar.

Birçok kurban vermelerine karşın yılmayan, çözülmeyen ve *düşman şehri kuşattığı zaman* teslim olmayan bu insanların direnci, zor bir savaşın içinde olanların güçlerini arttırıyor.

3

Tanıtma yazısında Tolstoy'la ölçülen ama bence ikinci sınıf bir yazar olan Semenof'un (Açlık Yılları) açlığın bir aile içinde yarattığı korkunç çatışmayı, yeni yetme bir kızın çok değişik davranışlarını, duygularını belirtmesi yönünden ilgi çekicidir ve okunması gerekmektedir.

Açlık Yılları. S. Semenof
Gün Yayınları P.K. 1119
İstanbul
Fiyatı: 6 lira.

TÜRKİYE'DE NASIL PARA KAZANILIR?

Sigorta Yolsuzlukları

Kâzım Rüştü Güven'i ismen az kişi bilse de, Ankara'daki Büyük Sinemanın sahibi olarak milyoner Güven, Türk politika hayatında ün yapmıştır. Menderes döneminde, sinema salonunu CHP'ye kiralamayı reddetmiş, Menderes de bu «örnek» davranışı fazlasıyla mükâfatlandırmıştır.

Sinema salonunu muhalefete kiralamayı reddederek Demokrat Partiye bağlılığını ispat eden Güven, Yapı Kredi, Emlâk Bankası ve İş Bankasından 20 milyon lira kredi sağlamıştır. Ayrıca acentesi bulunduğu Güven Sigorta adına tahsil ettiği milyonlarca lira primi, sigortaya ödeyecek yerde rahatlıkla kendi işlerinde kullanmıştır. 7379 sayılı kanun gereğince acenteler tahsil ettikleri primleri, bağlı oldukları şirketlere altı ay içinde ödemek zorundadırlar. Ama Büyük Sinemanın sahibi, kanunun bu açık hükmüne rağmen, primleri kendini zenginleştirme yolunda harcamıştır.

Güven Sigortanın faaliyetlerini de netleyen İktisadî Devlet Teşebbüsleri Karma Komisyonu Raporu, Ankara Acentesi hakkında şu ilgi çekici bilgiyi vermektedir: «Yıl 1960. Şirketin bu yıl sonundaki acente ve prodüktörlerden önemli miktarda teminatlarının üstünde alacağı bulunduğu, bilhassa eski Ankara Acentesinden olan ve ayrıca Yüksek Denetleme Kurulunun bu alacakla ilgili olarak ..... verdiği raporda da belirtildiği üzere, herhangi bir teminata bağlanmadığından dolayı tahsil edilemiyen teraküm etmiş alacaklarının 5.5 milyon lirayı bulduğu, ayrıca bu acentenin bugüne kadar yaptığı işlerden de yaklaşık olarak Şirketi 2,5 milyon lira civarında zarara soktuğu anlaşılmıştır.»

«Yıl 1961. Eski Ankara Acentesinden olan alacaklar da yeni ilâvelerden dolayı 1961 sonunda 6,1 milyon liraya baliğ olmuştur. Tahsil için yapılan teşebbüslerden bu yıl sonuna kadar müsbet bir sonuç alınamamıştır.»

«Yıl 1963. Yıl sonu itibariyle istihsal organları, acente ve prodüktörlerdeki alacakların yekûnu 11,1 milyon liradır. Eski Ankara Acentesinden olan ve icraya intikal etmesine rağmen, bugüne kadar herhangi bir tahsilât yaptırılamıyan 5 milyon 248 bin lira tutarında alacakla birlikte bu miktar 16,3 milyon lirayı bulmaktadır.

Şirketin bu eski acentesinden olan ve yıllardan beri tahsil edilemediğinden dolayı teraküm eden alacakları için hukukî takibatın yürütülerek haciz konmuş malların satılması suretiyle alacakların tahsilini ve bu alacakların bugüne kadar teminatsız olarak birikmesinde ilgili bulunanlar hakkında da yetkili makamlar tarafından tahkikat açılmasını ve Şirket parasıyla gayrî menkul edinip borçlarını zamanında ödemeyen acenteler hakkında haciz yoluna gidilerek, alacakların tahsilini lüzumlu görmekteyiz.»

PRİMCİ MİLYONER KONUŞUYOR:

Büyük Sinemada, 5 milyon liradan fazla sigorta primlerini zimmetine geçiren ve yaptığı çürük işlerden dolayı da sigortayı 2,5 milyon lira zarara sokan milyonerle karşı karşıyayız. Milyonerin 30 yıl önce turşuculuk ve kömürcülük yaptığını hatırlayanlar vardır. Milyoner, 1939 yılında eline geçirdiği Ankara Acenteliğini iyi değerlendirmiş, geniş banka kredilerinin de desteği ile büyük emlâk sahibi olmuştur. Sıhhiye - Kızılay arasında Büyük Sinema'yı, altındaki çarşıyı ve köşedeki iş hanını yaptırmış, gittikçe büyüyerek Güven Çarşısını kurmuştur. Kartal Mal tepe'de, Emlâk Kredi Bankasından sağlanan 5 milyon lira ile yapılmış bir mensucat fabrikası vardır. İstanbul'da Kadıköydeki köşkü bir müze niteliğindedir. Meyva ve Sebze Birliği ile zarara katılmıyarak kâra ortak olmak esası üzerinden yaptığı işbirliği dolayısiyle bir ambalâj fabrikası kurmuştur.

27 Mayıs ihtilâli, banka kredisi ve sigorta primleriyle çalışan milyonerimizi büyük borçlu olarak yakalamıştır. Borçlar istenince güç duruma düşen Kâzım Rüştü, borçların tecili için çok uğraşmıştır. Bu dönemde, eski Bükreş Ataşemiliteri olan Kenan Kocatürk adındaki emekli bir Kurmay Albayı Müdür olarak almıştır. Milli Birlik yönetimi sona erince, eski Demirbank Genel Müdürü Emin Sencer'i tam yetkili menecer seçmiş ve onun çabalarıyla türlü bankalardaki borçları için önemli indirimler ve ödeme kolaylıkları sağlamıştır. Fakat yine de emlâk kralının borcu, 28 milyon lirayı bulmaktadır. Konkordatoya gidilmiştir, ortada hanlar, fabrikalar ve sinema vardır, ama borcun tahsili mümkün olmamaktadır. 16 milyon lira değer biçilen Büyük Sinemaya piyasada 5 milyon liradan fazla veren çıkmamaktadır.

Emlâk kralını bütün bunlara aldırmazmış görünür bulduk. Ödemediği sigorta primleri ve banka kredileriyle ilgilenmemizi bir türlü aklı almıyordu.

— Ne lüzum var efendim, bütün bunların yazılmasına? Bunları başkaları nın bilmesi şart mı? Ticarî işlerde bütün bunlar olur. Hem sonra ne olmuş? Benim borcumun üç misli malım var.

— Siz Güven Sigorta adına aldığınız primleri kendi işlerinizde kullanmışsınız..

— Ama ben onlara milyonlar, milyonlar kazandırdım. Bak sen akıllı bir kişiye benziyorsun, sen bil ama başkalarının bilmesine ne lüzum var?

— Sizin için işe turşuculuktan başladı diyorlar..

— Ne turşuculuğu canım.. Fakat kömürcülük yaptım.

— Millî Birlik Komitesi zamanında borçlarınız kolaylıkla ertelensin diye emekli bir ateşemiliteri Genel Müdür yapmışsınız..

— Aman efendim hiç faydası olmadı. Millî Birlik zamanında şayet gelir getiren mallarıma haciz konmasaydı, ben bugün 28 milyon lira borçlu olmazdım.

— D.P.'ye çok yakınmışsınız. Hattâ CHP'ye salon kiralamayı bile reddetmişsiniz?

— Ben hiç bir partiye kayıtlı değilim. Yalnız bütün partiler beni sever. 1954'de gel milletvekili ol diye direttiler, olmadım. Daha birbuçuk ay önce Kemal Satır geldi, ille gel seni CHP'den milletvekili yapalım, dedi. Ben kabul etmedim. Onun için benim hiç bir parti ile dargınlığım yok. Hem sen bütün bunları yazmıyacaksın değil mi? Sonra bak senin de işin bana düşer.

TAM SİGORTA YOLSUZLUĞU:

Kâzım Rüştü Güven, «benim malların borçlarımın üç katını karşılar» dediği halde, Güven Sigorta 5 milyon liralık alacağını alabilmiş değildir. Üstelik sigorta, alacaklarını hiç bir esaslı teminata bağlamaktan da uzaktır. Haciz yoluna gitmeyi denemiş, ama Emlâk Kredi Bankasının daha önce Büyük Sinemayı alacağına karşılık ipotek ettiğini görmüştür. Güven Sigorta, geçmiş yıl kârlarından Kâzım Rüştü zararını kapatmıştır.

Kâzım Rüştü Güven

Kâzım Rüştü denemesinden sonra Sigortanın aracı kullanmak yerine, bir şube açıp kendi işini doğrudan doğruya yapması gerekir değil mi? Nitekim Kâzım Rüştü hesaplarına el konulması ve mukavelenin feshi üzerine Güven Sigorta muvakkat bir büro açmıştır. Ama masraflı olacağı gerekçesiyle büro kapatılmış ve yeni bir acente bulunmuştur. Bunda devlet teşebbüslerinin de kusuru vardır. Devlet teşebbüsleri, doğrudan doğruya yine bir devlet teşebbüsü olan Güven'e sigorta olabilecekleri halde, ısrarla aracıdan geçmeyi ve böylece boş yere milyonlarca komisyon ödemeyi tercih etmektedirler. Hattâ devlet teşebbüslerinin, başka şirketlere sigorta olmalarına dahi lüzum yoktur. Teşebbüsler kendi kendilerini sigorta edebilecek durumdadırlar ve bunu kısmen yapmaktadırlar. Ama devlet teşebbüsleri, Yüksek Denetleme Kurulunun tavsiyelerine aldırış etmeden sıra bazı sigorta şirketlerine ve aracılara prim ödeyebilmek için dışarıya sigortalanma ya gitmektedirler. Bu yüzden iktisadî devlet teşebbüsleri yılda ortalama 55 milyon lira prim ödemektedirler! Bu hediyelik 55 milyon liradan yabancı şirketlerin de yararlandıkları görülmektedir. Meselâ T.H.Y. uçaklarının sigorta işine 14 Millî şirket birlikte katıldığı halde, T.H.Y., sigorta işini, İş Bankası nın da bir miktar hissesi bulunan Tam Sigorta şirketine usulsüz olarak vermiştir. Tam Sigorta, Türk - Amerikan Dış Ticaret Bankasına aittir. Karma Komisyon Raporu, bu hususta şunları yazmaktadır: «Türk Hava Yollarına ait sigorta işlerinin ihalesinde, Güven Sigortanın dahil bulunduğu 14 millî şirket grubu ile, yabancı sermayenin de iştirâki bulunan bir şirket arasında muadil şartların kollanmadığı, 14 millî şirket tarafından verilen son fiyatlar da rakip firmaya duyurulduğu halde, rakip firmaca verilen nihaî teklifin 14 millî şirkete duyurulmadan bu firma ile mukavele yapıldığı anlaşılmıştır. Bu ihale ile ilgili hususlar hakkında tahkikat açılması ve kamu iktisadî teşebbüslerinin sigorta işlerinde aracı kullanmamaları konusunda ilgili dairelere tamim edilmesi gerekmektedir.»

YENİ ANKARA ACENTESİ:

Güven Sigorta, Kâzım Rüştü denemesinin bir benzerini yeni Ankara Acentesi Hayatî Öney ile yaşamıştır. Eski denemeden hiç bir ders almayan Sigorta, teminatsız olarak ve büyük bir cömertlikle eski acente portföyü ile birlikte yeni acenteye devretmiştir. Hayatî Öney de, Kâzım Rüştü gibi, çoğu devlet teşebbüslerinden gelen primleri tahsil etmiş, ama bunları Sigortaya yatırmamıştır. Güven Sigorta, bu yüzden uğradığı zararları da sineye çekmiştir! İktisadî Devlet Teşebbüsleri Karma Komisyonu, bu konuda şu bilgiyi vermektedir: «Eski Ankara Acentesinin hesaplarına el konulması ve mukavelesinin feshi üzerine, Ankara'da kurulan muvakkat büronun yeni bir Ankara Acenteliğinin faaliyete geçirilmesi üzerine, esaslı bir etüde istinad etmeden masraflı olacağı mülâhazasıyla kapatıldığı ve yapılan anlaşmada yeni acente lehine hükümler konulduğu, bu acentenin mukavelede gösterilen teminatı dahi vermemesine rağmen, Şirketçe herhangi bir işleme tevessül olunmadığı ve eski acenteye ait portföy mülkiyetinden de istifade edebilmesine imkân verildiği anlaşılmıştır.»

Bu iş 1962 yılında yapılmış ve 1963 yılında Güven Sigorta, yeni acenteden olan alacakları için karşılık ayırma zorunda kalmıştır: «Acentelerden olan ve teminatsız bulunan alacaklar için 1,8 milyon karşılık tefrik edildiği, bunun 478 bin lirasının yeni Ankara Acentesinden olan alacaklar için tefrik edildiği görülmüştür. Halen dâvaya intikal etmemekle beraber, alacakların zamanında tahsil edilememesi ve şüpheli görüldüğünden dolayı da karşılık tesisi cihetine gidilmesi, mukavelede vermekle mükellef tutulduğu teminatı dahi tamamlayamadığı, yeni olmasına rağmen borçlarını da zamanında ödemediği anlaşılan bu acenteye ait mukavelenin kısa zamanda feshi ile hesaplarının tasfiyesi ve acentelik muameleleri ve sağlanan hakların bir incelemeye tâbi tutulması, Ankara'da bir büro veya şube açılmasının etüd edilmesi zaruretini belirtmek icab eder.»

Güven Sigorta nihayet büro açma yoluna gitmiştir. Ama bu arada acentelere lüzumsuz yere milyonlarca lira para kaptırmıştır. İktisadî devlet teşebbüsleri ise, yerli - yabancı sigorta şirketlerini ve aracıları zengin etmek için lüzumsuz yere yılda 50 milyon lira civarında prim ödemekte devam etmektedirler.

Kâzım Rüştü Güven'in meşhur «Büyük Sinema»sı.